

Obsah

I Uznesenia, odporúčania a stanoviská

STANOVISKÁ

Európsky hospodársky a sociálny výbor

508. plenárne zasadnutie EHSV z 27. a 28. mája 2015

2015/C 332/01	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Dlhodobá sociálna starostlivosť a deinštitucionalizácia“ (prieskumné stanovisko)	1
2015/C 332/02	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Dokončenie HMÚ: politický pilier“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	8
2015/C 332/03	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Podpora tvorivosti, podnikania a mobility vo vzdelávaní a odbornej príprave“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	20
2015/C 332/04	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Priemyselná politika EÚ v potravinovom a nápojovom sektore“	28
2015/C 332/05	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Život zajtrajška. Tlač 3D – nástroj na posilnenie európskeho hospodárstva“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	36
2015/C 332/06	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Ochrana investorov a urovnávanie sporov medzi investorom a štátom v obchodných a investičných dohodách EÚ s tretími krajinami“	45

III Prípravné akty

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

508. plenárne zasadnutie EHSV z 27. a 28. mája 2015

2015/C 332/07	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh smernice, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní“ [COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS)] a „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o zrušení smernice 2003/48/ES“ [COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)]	64
2015/C 332/08	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh rozhodnutia Rady o usmerneniach politik zamestnanosti členských štátov“ [COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE)].	68
2015/C 332/09	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1007/2009 o obchodovaní s výrobkami z tuleňov“ [COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)]	77
2015/C 332/10	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1236/2010, ktorým sa ustanovuje systém kontroly a vynucovania uplatniteľný v oblasti, na ktorú sa vzťahuje Dohovor o budúcej multilaterálnej spolupráci pri rybolove v severovýchodnom Atlantiku“ [COM(2015) 121 final – 2015/0063 (COD)]	81

I

(Uznesenia, odporúčania a stanoviská)

STANOVISKÁ

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

508. PLENÁRNE ZASADNUTIE EHSV Z 27. A 28. MÁJA 2015

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Dlhodobá sociálna starostlivosť a deinštitucionalizácia“

(prieskumné stanovisko)

(2015/C 332/01)

Spravodajkyňa: Gunta ANČA

Pomocný spravodajca: José Isaiás Rodríguez GARCÍA-CARO

Pán Rihards Kozlovskis, úradujúci minister zahraničných vecí a minister vnútra Lotyšskej republiky, v mene lotyšského predsedníctva Rady EÚ požiadal Európsky a sociálny výbor listom z 25. septembra 2014 a v súlade s článkom 304 ZFEÚ o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému

„Dlhodobá sociálna starostlivosť a deinštitucionalizácia“.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 7. mája 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája 2015) prijal 139 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 3 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko.

1. Závbery a odporúčania

EHSV:

- 1.1. žiada, aby sa prostredníctvom konzistentných a rozčlenených údajov rozšírili poznatky o situácii ľudí žijúcich v inštitucionálnej starostlivosti a aby sa stanovili ukazovatele dodržiavania ľudských práv;
- 1.2. vyzýva členské štáty, aby zaviedli antidiskriminačné opatrenia a podporovali právo ľudí so zdravotným postihnutím, aby sa plne zapájali do spoločnosti a hospodárstva, ako súčasť národných programov reforiem (NPR);
- 1.3. konštatuje, že z dôvodu úsporných opatrení boli znížené rozpočty miestnych a regionálnych orgánov, čo priamo vplýva na prístupnosť sociálnych služieb. To v niektorých členských štátoch vyvolalo inštitucionalizačné tendencie;
- 1.4. odporúča členským štátom, aby na podporu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť, na rozvoj sociálnych a zdravotníckych služieb a odbornú prípravu pracovníkov podporných služieb využili európske štrukturálne a investičné fondy;

- 1.5. odporúča, aby členské štáty na základe analýzy nákladovej účinnosti zreformovali systém dlhodobej starostlivosti a namiesto znižovania finančných prostriedkov pristupovali k tejto problematike z dlhodobého hľadiska a investovali do ľudí a služieb;
- 1.6. zdôrazňuje, že „deinštitucionalizácia“ je proces, ktorý si vyžaduje dlhodobú politickú stratégiu a vyčlenenie primeraných finančných prostriedkov na rozvoj alternatívnych pomocných služieb v komunite;
- 1.7. naliehavo žiada členské štáty, aby uznali právnu spôsobilosť mužov a žien so zdravotným postihnutím na rovnakom základe ako v prípade ostatných osôb, a to vo všetkých oblastiach života, a aby v potrebných prípadoch zakotvili asistované rozhodovanie ⁽¹⁾;
- 1.8. odporúča zriadiť vysokokvalitné komunitné služby ako kľúčový krok v procese deinštitucionalizácie ⁽²⁾. Je nebezpečné zatvoriť inštitúcie bez toho, aby sa ľuďom ponúkli alternatívne služby;
- 1.9. domnieva sa, že pri starostlivosti doma sa potrebný rozvoj profesionálnych služieb dá zabezpečiť za prijateľné ceny;
- 1.10. odporúča, aby sa profesionáli v celej Európe vyškoľovali prostredníctvom práce v komunitných službách a aby boli informovaní o procese deinštitucionalizácie;
- 1.11. odporúča, aby boli komunitné služby k dispozícii lokálne a boli cenovo dostupné a prístupné pre všetkých;
- 1.12. zdôrazňuje význam prístupu k zamestnanosti, aby sa osobám opúšťajúcim ústavné zariadenia umožnilo v plnej miere sa zúčastňovať na živote spoločnosti. Špecializované služby zamestnanosti a odborného vzdelávania a prípravy by mali byť dostupné bez diskriminácie pre všetkých, ktorí ich potrebujú;
- 1.13. odporúča, aby sa vytvorili partnerstvá medzi všetkými stranami zúčastnenými na procese deinštitucionalizácie;
- 1.14. zdôrazňuje, že rôzne skupiny používateľov majú rozdielne potreby, ktoré si vyžadujú, aby boli vyvinuté špecifické riešenia, a to v spolupráci so všetkými zúčastnenými stranami vrátane používateľov a ich zastupujúcich organizácií, rodín, poskytovateľov služieb, zapojených hospodárskych odvetví a orgánov verejnej moci;
- 1.15. naliehavo žiada Európsku komisiu, aby prijala európsky rámec pre kvalitu komunitných služieb, a pripomína nalievajúcu potrebu prísnych, záväzných noriem, aby sa zabezpečila najvyššia úroveň kvality;
- 1.16. naliehavo žiada členské štáty, aby zriadili nezávislé a účinné kontrolné a monitorovacie služby na zabezpečenie plnenia regulačných noriem a noriem kvality v službách v oblasti starostlivosti;
- 1.17. odporúča, aby sa riešili výzvy spojené s negatívnymi stereotypmi a zvyšovalo sa povedomie v školách aj v spoločnosti prostredníctvom inkluzívneho vzdelávania a mediálnych kampaní.

2. Úvod

- 2.1. Postupy deinštitucionalizácie a dodržiavania ľudských práv v Európe sa počas minulého storočia vyvíjali rôznymi spôsobmi. Je preto ťažké získať z rôznych krajín porovnateľné údaje.
- 2.2. ESHV sa domnieva, že v našej meniacej sa spoločnosti je dôležité zanalyzovať situáciu ľudí odkázaných na sociálnu starostlivosť a vysokú mieru pomoci v celej Európe s cieľom navrhnúť primerané opatrenia a vymeniť si osvedčené postupy.

⁽¹⁾ Tak ako je stanovené v článku 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím).

⁽²⁾ Toto sa vzťahuje aj na zatvorenie psychiatrických ústavov: skutočné alternatívy sa musia hľadať na mieste.

2.3. EHSV preto:

2.3.1. upozorňuje, že v Európe žije viac ako jeden milión detí a dospelých so zdravotným postihnutím v inštitúciách ⁽³⁾;

2.3.2. chápe „inštitúciu“ ako stredisko ústavnej starostlivosti, ktorého obyvatelia sú izolovaní od širšej komunity alebo sú k spoločnému životu prinútení. Takíto obyvatelia nemajú dostatočnú kontrolu nad svojim životom alebo nad rozhodnutiami, ktoré sa ich dotýkajú, a požiadavky samotnej organizácie majú zvyčajne prednosť pred ich individuálnymi potrebami ⁽⁴⁾;

2.3.3. zdôrazňuje, že v porovnaní s inštitucionálnou starostlivosťou vysokokvalitná starostlivosť v miestnej komunite, ktorá vedie k sociálnemu začleneniu a znižuje riziko segregácie, prináša lepšie výsledky, pokiaľ ide o kvalitu života ⁽⁵⁾;

2.3.4. zakazuje akúkoľvek formu diskriminácie a zneužívania žien, mužov a detí so zdravotným postihnutím alebo bez postihnutia, ľudí vyžadujúcich si náročnú pomoc alebo osôb s psychosociálnymi poruchami, ku ktorému by mohlo dôjsť v ústavoch alebo v situáciách, keď sa im poskytuje sociálna starostlivosť;

2.3.5. odvoláva sa na odporúčania uvedené v predchádzajúcich stanoviskách EHSV ⁽⁶⁾;

2.3.6. upriamuje pozornosť na povinnosti, ktoré Európskej únii a jej členským štátom vyplývajú z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCPRD) ⁽⁷⁾, a síce rešpektovať ľudskú dôstojnosť, slobodu a právo človeka žiť nezávislým spôsobom života, zvoliť si, kde a s kým bude žiť, a mať pritom v komunite prístup k pomocným službám vrátane služieb osobnej asistencie;

2.3.7. zdôrazňuje, že v súlade s Dohovorom OSN o právach dieťaťa (CRC) „v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti“ by dieťa malo „vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia“. Za výchovu detí zodpovedajú v prvom rade rodičia a štát je povinný rodičom pomáhať, najmä najodkázanejším rodinám, aby si túto úlohu mohli plniť. Deti majú právo na ochranu pred ubližovaním a zneužívaním. Ak im ich rodina nedokáže zabezpečiť potrebnú starostlivosť napriek poskytovaniu náležitej podpory zo strany štátu, deti majú právo na náhradnú rodinnú starostlivosť;

2.3.8. potvrdzuje, že ľudia so zdravotným postihnutím a najmä osoby s mentálnou retardáciou majú všade právo na uznanie svojej osoby ako subjektu práva.

3. Prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť

EHSV:

3.1. víta skutočnosť, že mnohé krajiny reformujú spôsob poskytovania starostlivosti a pomoci deťom a dospelým tak, že niektoré alebo všetky ústavné inštitúcie určené pre dlhodobé pobyty pacientov nahrádzajú službami poskytovanými v rodine a komunite ⁽⁸⁾;

3.2. žiada, aby sa pri vykonávaní procesu deinštitucionalizácie rešpektovali práva skupín používateľov, minimalizovalo riziko ubližovania a zabezpečili pozitívne výsledky pre všetkých dotknutých jednotlivcov. Nové systémy starostlivosti a podpory musia rešpektovať práva, dôstojnosť, potreby a prania každého jednotlivca a jeho rodiny;

⁽³⁾ Deti a dospelé osoby so zdravotným postihnutím (vrátane ľudí s duševnými zdravotnými problémami). Zahŕňa EÚ a Turecko. Zdroj: Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. a Beecham, J. (2007): *Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of a European Study. Volume 2: Main Report* (Deinštitucionalizácia a život v komunite – výsledky a náklady: správa z európskej štúdie. 2. zväzok: Hlavná správa).

⁽⁴⁾ Správa *ad hoc* skupiny odborníkov o prechode z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4017&langId=en>

⁽⁵⁾ Spoločné európske usmernenia na prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť (www.deinstitutionalisationguide.eu).

⁽⁶⁾ Ú. v. EÚ C 204, 9.8.2008, s. 103; Ú. v. EÚ C 181, 21.6.2012, s. 2; Ú. v. EÚ C 44, 15.2.2013, s. 28.

⁽⁷⁾ Pozri <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

⁽⁸⁾ Niektoré príklady dlhodobej starostlivosti možno nájsť v prieskume Eurobarometra o zdravotnej a dlhodobej starostlivosti (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_283_en.pdf). Niektoré príklady osvedčených postupov v oblasti dodatočnej deinštitucionalizácie sa uvádzajú v Spoločných európskych usmerneniach na prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť (www.deinstitutionalisationguide.eu).

3.3. domnieva sa, že každý jednotlivec má právo zvoliť si miesto a spôsob, akým chce žiť.

4. Deinštitucionalizácia pre rôzne zainteresované skupiny

4.1. EHSV chápe, že z hľadiska starostlivosti sa potreby detí, ľudí so zdravotným postihnutím (vrátane ľudí s psychosociálnymi poruchami) a starších ľudí výrazne líšia. V procese deinštitucionalizácie dlhodobej starostlivosti by sa preto malo prihliadať na špecifické potreby jednotlivých skupín používateľov.

4.2. Komunitná starostlivosť vrátane odbornej starostlivosti a starostlivosti v rámci rodiny a sociálneho prostredia, ponúka pridanú hodnotu, ktorá chýba v pobytových zariadeniach.

4.3. Inštitucionálny systém by sa preto mal upraviť tak, aby dopĺňal komunitné sociálne a zdravotné služby, pokiaľ nie sú dostupné, a počas prechodného obdobia.

4.4. Nezávislý spôsob života neznamená, že ľudia majú žiť v izolovaní, ale že v komunite, v ktorej sa rozhodnú žiť, budú mať na výber špecializované služby a dostupné bežné služby.

4.5. V deinštitucionalizácii ide o vytvorenie správnych služieb, ale aj správneho prostredia v komunite. Je potrebné pripraviť na túto situáciu širokú verejnosť, zvýšiť v nej informovanosť a bojovať proti predsudkom. Inak sa namiesto deinštitucionalizácie dospeje k reinštitucionalizácii; vytvorí sa „getá“ ľudí s psychosociálnymi poruchami, ktorí budú síce žiť v spoločnosti, ale v dôsledku negatívnych postojov izolovane. V tomto ohľade zohrávajú kľúčovú úlohu médiá.

4.6. ESHV berie na vedomie rozdiely medzi členskými štátmi EÚ, a to nielen pokiaľ ide o definíciu dlhodobej starostlivosti. Tieto rozdiely sa môžu týkať aj typov poskytovanej starostlivosti a zahrnutých služieb. Výrazné rozdiely existujú takisto v rámci samotných členských štátov medzi regiónmi a obcami, predovšetkým medzi mestom a vidiekom⁽⁹⁾. EHSV sa domnieva, že toto by nemalo odôvodňovať absenciu pokroku, ktorý dosiahol určitý členský štát, ktorý má svoje vlastné charakteristické vlastnosti a podporuje postupný prechod na komunitné služby.

4.7. Vo svojom prieskumnom stanovisku⁽¹⁰⁾ EHSV odporúča zhodnotiť a posúdiť starostlivosť na diaľku a bývanie s podporou okolia a vytvoriť plošnú, decentralizovanú infraštruktúru v blízkosti bydliska, ktorá bude v priamom kontakte so staršími ľuďmi. Chceli by sme sa vrátiť k tomuto odporúčaní a podporiť náležitý proces deinštitucionalizácie v prípade starších ľudí, detí, ľudí so zdravotným postihnutím každého veku a ľudí s psychosociálnymi poruchami⁽¹¹⁾.

4.8. Do týchto skupín používateľov patria aj jednotlivci, ktorí majú pre svoj vek, zdravotné postihnutie alebo odkázanosť na pomoc iných obmedzenú alebo nulovú schopnosť rozhodovať sa. EHSV preto naliehavo žiada členské štáty, aby v rámci postupného a riadeného procesu deinštitucionalizácie takýmto ľuďom poskytli maximálnu ochranu, aby sa ich práva vždy rešpektovali a aby sa im v komunite poskytovala tá najlepšia možná starostlivosť vrátane možnosti asistovaného rozhodovania.

4.9. EHSV venuje osobitnú pozornosť tomu, že prechod od inštitúcií na komunitnú starostlivosť môže mať vplyv na príslušných pracovníkov. Všetky orgány a zainteresované strany zapojené do procesu musia spolupracovať, aby sa zabezpečilo, že proces deinštitucionalizácie bude mať pozitívny a postupný účinok na opatrovateľov. Dôstojné pracovné podmienky by sa mali vždy rešpektovať.

4.10. Alternatívou k inštitucionalizácii nie je poskytovanie služieb doma, ale v komunite, a preto musia byť zaručené investície do infraštruktúry služieb.

⁽⁹⁾ Long-term care in the European Union (Dlhodobá starostlivosť v Európskej únii). ISBN 978-92-79-09573-3. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie.

⁽¹⁰⁾ Ú. v. EÚ C 44, 11.2.2011, s. 10.

⁽¹¹⁾ Tamže.

4.11. EHSV víta pozitívne príklady, ako napr. dovolenku pre opatrujúce osoby, čiastočnú dovolenku pre opatrujúce osoby a uznanie poistenia pre neformálnych poskytovateľov starostlivosti⁽¹²⁾. Vyzýva EÚ a členské štáty, aby podporovali výmenu osvedčených postupov.

4.12. EHSV si uvedomuje význam opatrovateľov. Neformálni opatrovatelia pracujúci na základe dobrovoľnosti sa usilujú zosúladiť svoje opatrovateľské povinnosti so svojim súkromným životom. Takáto situácia môže mať za následok tzv. opatrovateľský syndróm, keď hlavný opatrovateľ dospeje do stavu úplného fyzického a psychického vyčerpania. EÚ musí zabezpečiť, aby politiky v oblasti zosúladenia pracovného a súkromného života a opatrovateľské povinnosti boli založené na rovnoprávnosti pre všetkých a aby neformálne opatrovateľské povinnosti boli rovnomerne a spravodlivo rozdelené⁽¹³⁾, aby sa dodržiavali základné práva opatrujúcich osôb, aby sa uznávala a podporovala neformálna opatrovateľská starostlivosť a rodinná opatrovateľská starostlivosť a aby sa uznávala a podporovala úloha, ktorú zohrávajú dobrovoľníci pri poskytovaní formálnej a neformálnej opatrovateľskej starostlivosti⁽¹⁴⁾.

4.13. EHSV uznáva, že mnohé zraniteľné skupiny, ktoré sú umiestňované do zariadení inštitucionálnej starostlivosti, sú nadmerne zastúpené v radoch obyvateľov bez domova. EHSV preto vyzýva členské štáty, aby vypracovali stratégie a programy deinštitucionalizácie, ktoré budú v plnej miere zohľadňovať bezdomovstvo a potrebu poskytnúť komunitné služby s cieľom predchádzať bezdomovstvu a reagovať naň.

4.14. Rozvoj a profesionalizácia práce v domácnosti sú pre dosiahnutie rovnosti v práci strategicky dôležité, pretože túto prácu vykonávajú zvyčajne ženy, ktoré zároveň na dosiahnutie rovnakého kariérneho postavenia ako muži potrebujú aj služby starostlivosti o deti, starostlivosť o starších ľudí a upratovanie v domácnosti. Tieto služby neprinášajú výhody len jednotlivcom, ale aj spoločnosti ako celku. Vytvárajú nové pracovné miesta, spĺňajú potreby starnúcej spoločnosti a pomáhajú ľuďom zachovávať rovnováhu medzi osobným a pracovným životom. Zlepšujú kvalitu života a sociálne začlenenie a starší ľudia môžu vďaka nim ľahšie zostať žiť vo vlastnej domácnosti⁽¹⁵⁾.

4.15. EHSV uznáva potrebu odbornej prípravy v oblasti deinštitucionalizácie pre profesionálov v celej Európe. Napríklad bude potrebné vyškoliť novú generáciu psychiatrov, aby sa zabezpečilo, že budú viesť svoju prax v súlade s UNCRPD.

4.16. EHSV sa obáva, že ľudia sú v niektorých prípadoch posielaní do ústavných zariadení bez konzultácií či dodržania jasného postupu. Uznáva význam formálneho posúdenia potrieb osôb, ktoré sú v dlhodobej starostlivosti. Tento postup musí rešpektovať dôstojnosť ľudí a jeho výsledkom musí byť rozvoj individualizovaných služieb.

5. Vplyv finančnej krízy na sociálne služby

5.1. ESHV si uvedomuje, že poskytovanie dlhodobej starostlivosti skupinám používateľov, ktorí ju vyžadujú, predstavuje tú najnáročnejšiu sociálno-ekonomickú úlohu, pred ktorou Európska únia stojí, a to najmä v čase súčasnej hospodárskej krízy.

5.2. Z oznámenia o sociálnych investíciách⁽¹⁶⁾ jasne vyplýva, že hospodárska kríza ohrozuje naše systémy sociálnej ochrany tým, že sa zvýšila nezamestnanosť, znížili sa daňové príjmy a zvýšil sa počet ľudí odkázaných na sociálne dávky. V tomto kontexte EHSV súhlasí s Komisiou v tom, že je potrebné podporiť členské štáty pri navrhovaní stratégií dlhodobej starostlivosti, ktorými by sa vplyv hospodárskej krízy minimalizoval.

⁽¹²⁾ Príslušné právne predpisy existujú v Rakúsku. Príklady:

Dovolenka pre opatrujúce osoby a čiastočná dovolenka pre opatrujúce osoby: S cieľom zabezpečiť lepšiu rovnováhu medzi prácou a starostlivosťou majú pracovníci od 1. januára 2014 možnosť dohodnúť sa na dovolenke pre opatrujúce osoby (neplatené) alebo na čiastočnej dovolenke pre opatrujúce osoby (s adekvátnou úpravou mzdy) na obdobie jedného až troch mesiacov. Počas tohto obdobia majú zákonné právo na príspevok na starostlivosť, na ochranu proti motivovanému prepusteniu a na sociálne poistenie (nepríspevkové zdravotné a dôchodkové poistenie). Príspevok na dovolenku pre opatrujúce osoby je v rovnakej výške ako prípadné dávky v nezamestnanosti. Cieľom tejto dovolenky pre opatrujúce osoby alebo čiastočnej dovolenky pre opatrujúce osoby je umožniť príslušným pracovníkom, aby zorganizovali, resp. reorganizovali svoju starostlivosť, najmä v prípade naliehavo potrebnej starostlivosti o blízkeho príbuzného alebo aby na určitý čas odbremenili opatrujúcu osobu.

Dôchodkové poistenie pre príbuzné osoby pracujúce ako opatrujúce osoby: Opatrujúce osoby, ktoré sa starajú o blízkeho člena rodiny počas celej alebo veľkej časti svojej pracovnej doby, majú možnosť využiť tieto možnosti s cieľom uplatniť svoje práva týkajúce sa nepríspevkového dôchodkového poistenia: buď budú naďalej poistené v rámci dôchodkového poistenia, alebo budú mať osobné poistenie v rámci dôchodkového poistenia, alebo budú mať naďalej osobné poistenie v rámci zdravotného poistenia. Príspevky na poistenie poskytuje spolková vláda, čo znamená, že neexistujú žiadne náklady na rodinných príslušníkov pracujúcich ako opatrujúce osoby.

⁽¹³⁾ Medzi mužmi a ženami a medzi generáciami.

⁽¹⁴⁾ Pozri odporúčania Sociálnej platformy týkajúce sa starostlivosti:

http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2013/03/20121217_SocialPlatform_Recommendations_on_CARE_EN1.pdf

⁽¹⁵⁾ Ú. v. EÚ C 12, 15.1.2015, s. 16.

⁽¹⁶⁾ COM(2013) 83 final.

- 5.3. EHSV vo svojom stanovisku ⁽¹⁷⁾ k tomuto oznámeniu vyhlasuje, že sociálne investície do rastu a súdržnosti by sa mali použiť aj na posilnenie sociálnych služieb. Tým by sa zároveň podporilo vytváranie pracovných miest v sektore služieb a rozvoj nových služieb v komunite.
- 5.4. Hospodárska kríza mala negatívny vplyv na schopnosť ľudí so zdravotným postihnutím žiť nezávisle, a na rodiny a zraniteľné skupiny, ktoré už boli vystavené vyššiemu riziku chudoby a sociálneho vylúčenia.
- 5.5. Balík o sociálnych investíciách bude riešiť problémy týkajúce sa hospodárskej krízy a demografických zmien ⁽¹⁸⁾.
- 5.6. EHSV je presvedčený, že kríza viedla k výraznému ústupu v uznávaní sociálnych práv v dôsledku znižovania rozpočtov na súvisiace politiky. Výbor preto naliehavo žiada Radu, Komisiu a členské štáty, aby zabezpečili, že sociálne investície budú nasmerované na politiky sociálnej ochrany, aby sa aspoň obnovili úrovne sociálnej ochrany existujúce pred hospodárskou krízou ⁽¹⁹⁾.
- 5.7. EHSV zdôrazňuje, že pri riešení potrieb vyplývajúcich z narastajúcej strednej dĺžky života je nutné zaoberať sa náročnými otázkami týkajúcimi sa medzigeneračnej spravodlivosti a solidarity. Základným cieľom musí byť umožniť ľuďom vo vysokom a veľmi vysokom veku v Európe prežiť starobu dôstojne a v bezpečí, aj v prípade keď sú odkázaní na starostlivosť a súčasne dbať na to, aby tým v duchu solidarity medzi generáciami nevznikla pre nové generácie záťaž, ktorú nemôžu uniesť ⁽²⁰⁾.
- 5.8. Zatiaľ čo rozdiely v EÚ z hľadiska dlhodobej inštitucionálnej alebo komunitnej starostlivosti boli zjavné, kríza ešte viac zhoršila už aj tak veľké hospodárske a sociálne rozdiely v rámci EÚ. Kríza zvýraznila rozdiely v oblasti konkurencieschopnosti a sociálnej súdržnosti, vyostřila tendencie k polarizácii rastu a rozvoja, a mala zrejmy negatívny vplyv na spravodlivé prerozdelenie príjmov, bohatstva a blahobytu medzi členskými štátmi a regiónmi ⁽²¹⁾.

6. Využívanie fondov EÚ na dlhodobé sociálne služby a deinštitucionalizáciu

EHSV:

- 6.1. vyslovuje poľutovanie nad skutočnosťou, že v uplynulom programovom období boli európske štrukturálne fondy použité na segregujúce inštitúcie a nie na komunitnú starostlivosť;
- 6.2. víta nové nariadenia pre európske štrukturálne a investičné fondy pre obdobie rokov 2014 – 2020, ktoré presadzujú prechod z financovania inštitucionálnej na financovanie komunitnej starostlivosti, a spolieha sa, že s pomocou Európskeho fondu regionálneho rozvoja sa zlepší infraštruktúra sociálnych a zdravotných služieb;
- 6.3. zastáva názor, že stratégia financovania z viacerých zdrojov by mohla urýchliť prechod na komunitnú starostlivosť a na financovanie mäkkých opatrení, ako odborná príprava pracovníkov v podporných službách a vytváranie nových sociálnych služieb, navrhuje použiť Európsky sociálny fond;
- 6.4. víta nariadenie o spoločných ustanoveniach, ktorým sa riadi tematická podmienenosť *ex ante* EŠIF v súvislosti s bojom proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu a v ktorom je zavedenie deinštitucionalizačnej stratégie stanovené ako podmienka pre členské štáty;
- 6.5. odporúča členským štátom, aby na podporu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť, na rozvoj sociálnych a zdravotníckych služieb a odbornú prípravu pracovníkov pomocných služieb využili európske štrukturálne a investičné fondy;
- 6.6. konštatuje, že nástroj predvstupovej pomoci a Európsky rozvojový fond by sa mal využívať na podporu práva na život v komunite a nato, aby jedinec vyrastal v rodinnom prostredí;
- 6.7. rozumie tomu, že prechod od inštitucionálnej starostlivosti ku komunitnej je zložitým procesom. Vyzýva preto Komisiu a členské štáty, aby vypracovali oznámenie a politické usmernenia na podporu deinštitucionalizácie najmä a osobitne v čase hospodárskej krízy.

⁽¹⁷⁾ Ú. v. EÚ C 271, 19.9.2013, s. 91.

⁽¹⁸⁾ Je určený o. i. na podporu detí a mladých ľudí, osôb so zdravotným postihnutím, bezdomovcov a starších ľudí. Ciele balíka o sociálnych investíciách: zabezpečiť, aby systémy sociálnej ochrany uspokojili potreby osôb, docieliť zjednodušené a cielenejšie sociálne politiky a rozšíriť stratégie aktívneho začleňovania v členských štátoch. (Súbor nástrojov na využívanie finančných prostriedkov Európskej únie na prechod od inštitucionálnej starostlivosti ku komunitnej starostlivosti – <https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2015/03/annex-1-en-orig.pdf>.)

⁽¹⁹⁾ Ú. v. EÚ C 170, 5.6.2014, s. 23 a Ú. v. EÚ C 226, 16.7.2014, s. 21.

⁽²⁰⁾ Ú. v. EÚ C 204, 9.8.2008, s. 103.

⁽²¹⁾ Ú. v. EÚ C 12, 15.1.2015, s. 105.

7. Kvalitné komunitné služby

EHSV:

- 7.1. naliehavo žiada Európsku komisiu, aby prijala európsky rámec pre kvalitu komunitných služieb, a pripomína naliehavú potrebu prísnych, záväzných noriem, aby sa zabezpečili najvyššie úrovne kvality;
- 7.2. konštatuje, že služby musia byť dostupné v komunite, vrátane odľahlých a vidieckych oblastí, a že jednotlivci musia dostať primerané individuálne rozpočty, aby si mohli slobodne vybrať služby, ktoré potrebujú;
- 7.3. je presvedčený, že komunitné služby by sa mali vyvinúť v úzkej spolupráci s používateľmi a ich zastupujúcimi organizáciami, ktorí by mali vymedziť kvalitu v spolupráci s ďalšími príslušnými zainteresovanými stranami vrátane poskytovateľov služieb, orgánov verejnej moci a odborových zväzov;
- 7.4. naliehavo žiada členské štáty, aby zriadili nezávislé a účinné kontrolné a monitorovacie služby na zabezpečenie dodržiavania regulačných noriem a noriem kvality v komunitných aj inštitucionálnych službách;
- 7.5. odporúča, aby boli komunitné služby k dispozícii lokálne a boli cenovo dostupné a prístupné pre všetkých;
- 7.6. zastáva názor, že na tieto služby sa musí vzťahovať povinnosť získať povolenie od príslušných orgánov a musia byť akreditované certifikačnými orgánmi;
- 7.7. asistenčné technológie a technická pomoc sú kľúčové pre komunitný život osôb so zdravotným postihnutím, vrátane detí a starších ľudí. Tieto technológie sú najúčinnnejšie vtedy, keď sú v súlade s preferenciami užívateľa a rešpektujú súkromie.

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Dokončenie HMÚ: politický pilier“

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2015/C 332/02)

Spravodajcovia: Joost VAN IERSEL a Carmelo CEDRONE

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 22. januára 2015 podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku rozhodol vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Dokončenie HMÚ: politický pilier“.

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 6. mája 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája 2015) prijal 183 hlasmi za, pričom 16 členovia hlasovali proti a 16 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko.

Preambula

So zreteľom na nasledujúce funkčné obdobie Európskeho parlamentu a Európskej komisie prijal EHSV v júli 2014 stanovisko na tému „Dobudovanie hospodárskej a menovej únie – návrhy Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru pre nadchádzajúcu európsku legislatúru“. V novembri 2014 spravodajcovia uverejnili jeho aktualizovanú verziu. Cieľom bolo navrhnúť koherentný súbor politických opatrení na posilnenie štruktúry a efektívnosti HMÚ.

EHSV rozlišuje štyri piliere: menový a finančný pilier, makro a mikroekonomický pilier, sociálny pilier a politický pilier. Všetky štyri piliere sú vzájomne prepojené. EHSV prijal niekoľko stanovísk týkajúcich sa menového a finančného piliera, hospodárskeho piliera a sociálneho piliera. EHSV teraz konkrétnejšie preskúma otázky spojené s celkovým politickým a inštitucionálnym rozmerom HMÚ, ktorý patrí do výlučnej právomoci členských štátov a Európskej rady. Tento rozmer sa týka základnej skupiny krajín HMÚ, ale je otvorený aj pre ostatné potenciálne kandidátske krajiny eurozóny, ktoré si želajú ísť rovnakou cestou.

1. Závbery a odporúčania

1.1. V dôsledku šesť rokov trvajúcej hospodárskej a finančnej krízy sa javí ťažšie než kedykoľvek predtým predpovedať budúcnosť z hospodárskeho a sociálneho hľadiska. Vzhľadom na geopolitické a hospodárske výzvy iba spoľahlivá hospodárska a menová únia (HMÚ) zabezpečí dlhodobú stabilitu.

1.2. HMÚ je naďalej nestabilná – pozri ďalej diagnostiku a SWOT analýzu (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats – Silné stránky, slabé stránky, príležitosti a hrozby). Podľa názoru EHSV si pretrvávajúca nerovnováha, ako i nastolenie dôvery a istoty v celej Európe vyžadujú účinnejšiu a demokratickejšiu správu hospodárskych záležitostí, najmä v eurozóne.

1.3. EHSV si uvedomuje, že rozhodujúce kroky nemožno prijať zo dňa na deň, avšak treba náležite prihliadnúť na dva aspekty: a) Európa nemôže odkladať rozhodnutia na neskôr a b) prvým predpokladom je dohoda celej eurozóny o zásadách nevyhnutných hospodárskych opatrení, ktoré sa majú vykonávať pomocou efektívneho riadenia.

1.4. Popri hospodárskej konvergencii je potrebná demokratická legitímnosť, spoľahlivý politický rámec a rovnaký zmysel pre spoločný osud. V tomto smere možno uskutočniť konkrétne kroky v rámci existujúcej zmluvy a pravidiel. V strednodobom horizonte by sa revíziou zmluvy mali inštitucionálne ustanovenia zosúladiť s nevyhnutnými požiadavkami skutočnej hospodárskej a politickej únie.

1.5. Je potrebné, aby Európska Rada, vlády členských štátov, Európsky parlament, národné parlamenty a Európska komisia tvorili koherentný systém, v ktorom sa odráža demokratická legitimita, politická zodpovednosť a transparentnosť a ktorý je schopný konať efektívne v záujme občanov a hospodárskych subjektov.

1.6. Je jasné, že súčasný systém pravidiel, ktoré sú základom EÚ, a najmä eurozóny, vyvolal z právneho, inštitucionálneho a demokratického hľadiska nejasnosti. Treba preto uplatniť nový prístup. Politická a hospodárska dynamika už neumožňuje EÚ, aby si zachovala súčasnú inštitucionálnu štruktúru. EHSV sa preto domnieva, že prehĺbenie procesu integrácie eurozóny je nevyhnutné.

1.7. EHSV v tomto duchu predkladá plán realizácie obsahujúci tieto kroky:

1.7.1. 1. etapa

1. Stály predseda Euroskupiny;
2. Zavedenie medziparlamentnej konferencie do praxe;
3. „Parlamentarizácia“ eurozóny (veľký výbor EP zložený zo všetkých poslancov z krajín HMÚ).

1.7.2. 2. etapa

4. Rada pre legislatívne záležitosti HMÚ;
5. Hlasovanie poslancov EP z krajín eurozóny o otázkach v právomoci HMÚ;
6. Výkonná moc (vláda) pre HMÚ (súčasná Euroskupina a Komisia);
7. Posilnenie právomocí a kompetencií Medziparlamentnej konferencie (EP a národné parlamenty).

1.7.3. 3. etapa

8. Posilnenie právomocí EP v oblasti HMÚ (demokratická legitímnosť) a vytvorenie skutočne európskych politických strán;
9. Komora štátov (HMÚ) (vlády);
10. Oddelenie legislatívnej a výkonnej moci;
11. Zrušenie jednomyseľného hlasovania.

1.8. Okrem toho by bolo vhodné prijať nasledujúce iniciatívy na prípravu a realizáciu uvedených etáp:

- Zhromaždenie občianskej spoločnosti podporované spoločne zo strany EHSV/VR a predsedníctva EÚ a Komisiou;

- Medziparlamentné konferencie;
- Podnety EP na konanie v súlade s aktuálnou zmluvou a na revíziu Lisabonskej zmluvy;
- Ústavný konvent;
- Posúdenie prípadnej možnosti organizovať celoeurópske referendum.

2. Diagnostika

2.1. HMÚ už disponuje rozsiahlym *acquis*. Má spoločnú menu a centrálnu banku a do určitej miery zodpovedá za koordináciu fiškálnej politiky a hospodárskej politiky. Prijíma záväzné rozhodnutia pre členské štáty, čo v zásade obmedzuje ich hospodársku a fiškálnu nezávislosť, stanovuje podmienky pre všetky opatrenia zamerané na oživenie ekonomiky v členských štátoch a zaväzuje ich k prijímaniu hospodárskych a sociálnych reforiem.

2.2. To znamená, že HMÚ je federácia „vo vývoji“, ktorá momentálne plní úlohu „strážcu“, ale ešte nekoná spoločne. Zmysel pre spoločný cieľ je tu silnejší než inde a podnietil vznik „verejného priestoru“ na diskusiu. HMÚ sa spája s postúpením väčšej časti zvrchovanosti členských štátov, i keď jej riadenie zostáva predovšetkým pod kontrolou technokratickej štruktúry.

2.3. Táto únia sa musí dokončiť tak, že sa vytvoria podmienky nevyhnutné na to, aby krajiny, ktoré sú jej súčasťou, alebo ktoré si želajú do nej vstúpiť, mohli dosiahnuť nielen stabilitu, ale aj rozvoj a prosperitu. Malo by byť pre ne výhodnejšie vstúpiť do eurozóny než zostať mimo nej.

2.4. Vypuknutie finančnej krízy v roku 2008 a následný vývoj spolu s katastrofálnymi následkami na reálnu ekonomiku a európsku spoločnosť bol dôrazným upozornením pre všetkých, ktorí až dovtedy verili, že architektúra HMÚ bude naďalej viac alebo menej uspokojivo fungovať a že sekundárne účinky budú priaznivo pôsobiť na konvergenciu medzi členskými štátmi.

2.5. Krátko po prvých šokoch začali európske inštitúcie hľadať krátkodobé riešenia najnaliehavejších problémov. Skutočnosť, že existovali mechanizmy na udržanie HMÚ, eura a eurozóny je veľkým úspechom. Na druhej strane niektoré veci boli vykonané oneskorene alebo došlo k závažným chybám, ako napr. chýbajúci spoločný plán na podporu rastu a zamestnanosti.

2.6. Veľkým úspechom je tiež to, že za mimoriadne ťažkých okolností boli prijaté produktívne kroky smerom k tomu, aby sa aspoň čiastočne vytvoril pevnejší základ HMÚ. EHSV uvítal každý z týchto krokov, ale tiež kritizoval ich obmedzenia a predložil iné návrhy, ktoré sú vhodnejšie na riešenie krízy.

2.7. Finančná a hospodárska kríza prerástla do pretrvávajúceho hospodárskeho poklesu s výraznými rozdielmi v ekonomikách členských štátov. Mnoho regiónov EÚ je šesť rokov od začiatku krízy v nezávideniahodnej situácii vyznačujúcej sa nízkym rastom a stagnujúcou zamestnanosťou. Hospodárske a sociálne dôsledky hovoria samy o sebe.

2.8. HMÚ nie je stále dokončená i napriek dosiahnutému pokroku. Situácia je veľmi zložitá. Napriek určitým sľubným známkam oživenia prevláda v mnohých krajinách hospodárska stagnácia, nedostatok nových pracovných miest a chudoba, ktoré väčšinou vychádzajú z rôznych hlboko zakorenených príčin, ktoré sa počas krízy stali viditeľnejšími a prehĺbili sa: historické súvislosti, zaužívaná prax v správe vecí verejných (alebo jej nedostatok), odlišné spôsoby dosahovania rastu, odlišné hospodárske a sociálne štruktúry a odlišná vonkajšia politika.

2.9. V eurozóne pretrváva nezhoda medzi zástancami únie stability založenej na hospodárskej konvergencii a reformách v členských štátoch a zástancami jednoduchej fiškálnej únie. Táto nezhoda vedie aj k rozdielnym názorom na to, aká hospodárska politika by sa mala uplatňovať na vnútroštátnej úrovni a úrovni EÚ, tak medzi politikmi, ako i sociálnymi partnermi.

2.10. Rozdielne názory a postupy prehĺbili atmosféru nedôvery nielen z politického hľadiska, ale aj pokiaľ ide o verejnú mienku v rôznych krajinách, nech už je vzájomná kritika akokoľvek povrchná. Tento vývoj sa premietol do sebanaplňujúceho proroctva – politikom berie potenciálny manévrovací priestor a medzi občanmi spôsobuje vlny eurofóbie.

2.11. HMÚ predovšetkým funguje na základe medzivládneho rozhodovacieho procesu a technokratického riadenia a táto nedostatočná demokratická legitímnosť a dôveryhodnosť má závažné dôsledky, ktoré tiež prehĺbujú rozdiely medzi partnerskými krajinami.

2.12. EÚ nie je výnimkou. Iné veľké krajiny, ako sú USA, Čína, Rusko, India a Brazília, a veľký počet menších krajín, tiež čelia porovnateľným ťažkostiam. V porovnaní s USA a ázijským kontinentom („ázijská fabrika“) má však EÚ, a najmä eurozóna, nesporne veľké problémy pri prekonávaní prekážok.

2.13. EHSV sa v zásade domnieva, že hoci je súčasný stav európskeho hospodárstva výsledkom mnohých rôznych a zložitých faktorov, účinnejšie politické riadenie HMÚ by výrazne prispelo k väčšej stabilite pri riešení súčasných a budúcich problémov. Silnejšia HMÚ bude v každom prípade nevyhnutná na ochranu určitých kľúčových európskych záujmov vo svete.

2.14. EHSV si uvedomuje, že konečné riešenia nie sú momentálne na dosah a že dôkladnému plánu postupu bráni súčasná dynamika, zložitosť vecí a rôzne dilemy. Na druhej strane súčasné nedostatky z inštitucionálneho hľadiska a z hľadiska riadenia nemôžu dlhšie pokračovať bez toho, aby trvalo a negatívne vplývali na dôveru a hospodárske výsledky. EHSV preto považuje za neprijateľné odklady, rezignáciu a neexistenciu plánu pre budúcnosť.

2.15. EHSV sa teda domnieva, že je nevyhnutná seriózna diskusia o architektúre HMÚ s dobrými základmi, ktorá si vyžaduje konsenzus o hospodárskych a sociálnych cieľoch, ako aj spoločné riadenie.

2.16. Od vzniku HMÚ sa diskusie o miere európskej integrácie zameriavajú na otázku národnej zvrchovanosti. EHSV zdôrazňuje, že ide o chybný model, pretože národná zvrchovanosť sa postupne vytráca. Vzhľadom na súčasný model globalizácie a s tým súvisiace výzvy nevidí inú uskutočniteľnú alternatívu než je lepšie zakotvenie spoločnej zvrchovanosti v EÚ, a najmä v eurozóne. To si bude vyžadovať spoľahlivú spoločnú správu hospodárskych záležitostí alebo hospodársku vládu. Podobne je teda budúcnosť HMÚ úzko spojená s inými základnými „suverénnymi“ oblasťami politiky, ako je budovanie spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky a energetickej únie.

3. SWOT analýza súčasnej situácie v EÚ a v eurozóne

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> — Väčšie povedomie o tom, že Európania čelia spoločnej budúcnosti spoločne — Významná, hoci obmedzená úloha ECB (ako nadnárodnej inštitúcie) — Európsky mechanizmus pre stabilitu (EMS) a nedávne uznanie pravidiel flexibility — Lepšia rozpočtová disciplína členských štátov — Čoraz väčšia politická akceptácia dohodnutých pravidiel na úrovni EÚ zo strany vlád, najmä pokiaľ ide o potrebu štrukturálnych reforiem vo všetkých členských štátoch — Väčší dôraz EÚ na zlepšenie riadenia a lepšiu administratívu vo všetkých členských štátoch — Začiatok bankovej únie a rozhodovací proces o jednotnom mechanizme riešenia krízových situácií — Kvantitatívne uvoľňovanie ECB — Aktívnejšia, ale stále obmedzená úloha EIB a navrhovaný Investičný plán pre Európu — Európsky semester a odporúčania pre jednotlivé krajiny, čo znamená väčšie zapojenie EÚ pri zisťovaní slabých miest v národných rozpočtoch a riadení — Väčšia transparentnosť vo verejnej diskusii o vývoji v partnerských krajinách — Väčšia akceptácia vo všetkých členských štátoch v súvislosti s potrebou podporovať rast a konkurencieschopnosť, ako aj zlepšiť podmienky pre vnútorné a zahraničné investície — Napriek rozdielom na celom kontinente európske modely sociálneho trhového hospodárstva najlepšie garantujú stabilný vývoj v spoločnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> — Pretrvávajúca hospodárska nerovnováha v eurozóne so stúpajúcou tendenciou — Nedostatočná solidarita medzi členskými štátmi a v členských štátoch — Jednomyseľné hlasovanie o zásadných záležitostiach — Veľmi zdĺhavé diskusie potrebné na dosiahnutie pokroku dokonca i o otázkach, o ktorých sa už dohodlo — Napriek euru neexistuje „spoločný osud“, pričom hospodárska politika a fiškálna politika zostávajú vo veľkej miere v právomoci⁽¹⁾ členských štátov — Nedostatočná demokratická legitimita — Slabé postavenie EK pri implementácii európskych pravidiel a európskeho semestra — Slabá implementácia dohodnutých pravidiel v členských štátoch: nadmerné deficity, odporúčania pre jednotlivé krajiny — Negatívne účinky výlučne úsporných politických opatrení — Historicky zakorenené národné predsudky, ktoré okrem iného stále vyvolávajú nedôveru medzi členskými štátmi a v menšej miere medzi ministerstvami financií — Nízka miera zapojenia národných parlamentov a občianskej spoločnosti do rozhodovacieho procesu a/alebo informovanosti vo väčšine členských štátov — Nedostatočná komunikácia, najmä zo strany lídrov členských štátov — Rozdiely vo verejnej mienke a medzi politickými stranami v celej Európe a eurozóne — Dôraz na krátkodobý prístup a nie na dlhodobé hľadisko, či dokonca záväzky — Neúplná banková únia, zatiaľ nebolo prijaté žiadne rozhodnutie o režime ochrany vkladov — Rozsiahly paneurópsky kapitálový trh je len hudbou budúcnosti, dokiaľ zostanú banky v rukách členských štátov — Neúplný a fragmentovaný vnútorný trh — Neexistencia dlhodobej politickej vízie pre budúcnosť HMÚ/EÚ

⁽¹⁾ „Príprava na ďalšie kroky smerom k lepšej správe hospodárskych záležitostí v eurozóne“, analytická poznámka predstavená Jean-Claudom Junckerom 12. februára 2015, s. 1.

Príležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> — Posilnenie správy eurozóny — Posilnenie demokratickej legitimity — Správne vykonávanie dohodnutých pravidiel — Opatrenia na budovanie dôvery vedúce k stabilnému investičnému prostrediu — Schopnosť prilákať investície z EÚ a zo zahraničia, a to aj prostredníctvom Investičného plánu pre Európu — Úspech programu kvantitatívneho uvoľňovania ECB — Konvergencia rozpočtovej a fiškálnej politiky na základe dohodnutých zásad: pokračovanie vnútroštátnej politiky v rámci prijatého spoločného rámca — Zmluvné dojednania medzi členskými štátmi a EÚ — Riešenie hospodárskej nerovnováhy v spoločnom rámci — Dohoda o národných reformách, ako aj o iniciatívach zameraných na rast a tvorbu pracovných miest — Akceptovateľné riešenie problémov Grécka – a iných členských štátov – v rámci presadzovania konvergencie — Udržanie Spojeného kráľovstva v EÚ za rozumných podmienok, ktoré neohrozia pokrok dosiahnutý inými členskými štátmi — Účinná spolupráca medzi ECB, Komisiou a Radou, najmä v eurozóne — Spôľahlivé riadenie eurozóny — Uznanie proaktívnej úlohy Komisie, vrátane dôsledného uplatňovania „metódy Spoločenstva“ — Dobudovanie bankovej únie a paneurópskeho kapitálového trhu — Vytvorenie podmienok na zavedenie európskych dlhopisov na investície — Zavedenie spoločného základu dane z príjmov právnických osôb — Plánovanie daňového základu pre rozpočet EÚ súbežne s jeho rozšírením — Jednotný európsky postoj medzinárodných fórach 	<ul style="list-style-type: none"> — EÚ/Eurozóna: príliš málo, príliš neskoro — Negatívna verejná mienka/Euroskepticizmus — Nedostatok dôvery európskych a zahraničných investorov — Deflácia — Pretrvávajúci slabý rast v porovnaní s hlavnými svetovými konkurentmi — Prebiehajúce (vojenské) medzinárodné konflikty, predovšetkým pri hraniciach EÚ — Nedostatočná pripravenosť v prípade novej hospodárskej krízy — Rastúca hospodárska heterogenosť v rámci Únie a eurozóny — Vystúpenie Grécka z eurozóny (tzv. Grexit) alebo podobná situácia — Vystúpenie Spojeného kráľovstva z EÚ (tzv. Brexit) (alebo <i>status quo</i> v Spojenom kráľovstve) – rovnováha eurozóny) — Stagnácia bankovej únie — Pretrvávajúce prepojenie medzi národnými bankami a členskými štátmi, chýbajúci paneurópsky kapitálový trh — Nedostatočná implementácia vo finančnom sektore — Nedostatočná implementácia na vnútornom trhu v širšom zmysle a z toho vyplývajúca čoraz väčšia fragmentácia — Nedostatočný pokrok v ďalších kľúčových oblastiach, ako napríklad energetická únia, digitálna únia a spoločná bezpečnostná a obranná politika — Slabý úspech programu kvantitatívneho uvoľňovania ECB

4. Návrhy týkajúce sa politiky HMÚ a inštitúcií EÚ

4.1. Demokracia, transparentnosť a legitímnosť

4.1.1. Základné výzvy hospodárskej a menovej únie, ktoré sa spájajú so zásadným presunom právomocí členských štátov na Úniu, súvisia s jej demokratickým rozmerom, a najmä s jej parlamentným rozmerom, účinnosťou systému rozhodovania, dodržiavaním zásad zodpovednosti a lojálnej spolupráce, ako aj s transparentnosťou (viditeľnosťou) jej spôsobu fungovania. Podľa názoru EHSV si tieto výzvy vyžadujú politickú úniu, ktorá znovu nastolí a zabezpečí účasť občanov a angažovanosť všetkých strán zapojených do európskej integrácie.

4.1.2. Vytvorenie politickej únie je proces, ktorý musí prebiehať vo etapách. Určité podmienky a opatrenia by sa mohli zaviesť bez toho, aby bolo nutné meniť zmluvy Únie. Iné si naopak vyžadujú nevyhnutne revíziu zmlúv.

4.1.3. EHSV odporúča, aby sa z dôvodu politickej zodpovednosti a spolupráce modely účasti, ktoré existujú na národných úrovniach, riadne uplatňovali aj na úrovni Únie, najmä pokiaľ ide:

— o skutočné európske politické strany,

— o vytvorenie politickej väčšiny a menšiny na základe volebných programov,

— o zjednotenie dátumov volieb do Európskeho parlamentu.

4.1.4. V každom štáte a v celej EÚ je otázka demokracie závažným slabým miestom (stačí si spomenúť na úlohu, ktorú zohráva „trojka“ v rámci novej správy ekonomických záležitostí). Vzťah medzi zástupcami a zastúpenými sa čoraz viac stiera: to je realita, ktorú odhalila kríza. Túto otázku je preto naliehavo potrebné riešiť v rámci procesu, ktorého cieľom je dokončiť hospodársku a menovú úniu a jej štyri podoby alebo piliere integrácie: bankovú úniu, fiškálnu úniu, hospodársku úniu (ktorá podľa EHSV musí zahŕňať aj sociálnu úniu) a napokon politickú úniu.

4.1.5. Ak sa má dokončiť politická únia zložená z krajín, ktoré chcú byť jej súčasťou, a podľa zásady diferencovanej integrácie, EHSV navrhuje, aby sa v príhodnom čase uplatnila metóda konventu, ktorý bude mať za úlohu nájsť riešenia nad rámec Lisabonskej zmluvy. EHSV sa zaviazal vypracovať návrhy na účinné zapojenie občianskej spoločnosti do prác takéhoto konventu.

4.2. Zákonodarný orgán

Zastupiteľská demokracia: Európsky parlament a národné parlamenty

4.2.1. Výsadnou arénou zastupiteľskej demokracie v rámci hospodárskej a menovej únie je Európsky parlament, v ktorom zasadať poslanci z krajín, ktoré sa pripojili k jednotnej mene alebo sa pripravujú na pristúpenie k nej.

Návrh A

EHSV navrhuje, aby sa v záujme zabezpečenia viditeľnosti, koherentnosti a efektívnosti činnosti týchto poslancov vytvoril v Európskom parlamente stály orgán, v ktorom sa budú združovať. Cieľom by bolo zabezpečiť politickú zodpovednosť (z angl. accountability) inštitúcií zodpovedných za jednotnú menu, a zároveň vytvoriť verejný priestor pre dialóg a konzultácie, vypracovávať a schvaľovať texty v hospodárskych a menových záležitostiach, ktoré by sa predkladali zhromaždeniu na rozhodnutie, a zabezpečiť, že pri vykonávaní politiky HMÚ sa zásady solidarity a lojálnej spolupráce zohľadnia v rovnakej miere.

4.2.2. Konsolidácia zastupiteľskej demokracie v rámci HMÚ by nebola úplná, ak by spôsob rozhodovania nebral do úvahy dvojité legitimitu – vnútroštátnu a európsku – ktorá je základom *sui generis* systému, ktorý je európskym modelom.

Návrh B

EHSV navrhuje podporiť a zároveň rozšíriť právomoci medziparlamentnej konferencie (článok 13 rozpočtovej dohody) tak, že jej budú pridelené právomoci prerokovávať a vydávať záväzné stanoviská v oblasti rastu, konkurencieschopnosti, zamestnanosti, daní a sociálnej politiky. Európsky parlament by okrem toho mal umožniť poslancom národných parlamentov krajín eurozóny a krajín, ktoré sa pripravujú vstúpiť do eurozóny, aby sa ako pozorovatelia zúčastňovali na práci vnútorného orgánu parlamentu zodpovedného za HMÚ. Medziparlamentná konferencia by mohla pozostávať z predsedov výborov pre rozpočet a priemysel krajín HMÚ a predsedu výboru EP pre rozpočet, výboru pre hospodárske a menové veci, výboru pre priemysel, výskum a energetiku a výboru pre súdržnosť.

Návrh C

V národných parlamentoch sa musia viesť diskusie o európskej politike tak, aby sa o nich vedelo, čo sa už deje v niektorých krajinách, napr. prostredníctvom účasti Komisie na parlamentných rozpravách. Mali by sa šíriť osvedčené postupy. Cieľom by bolo, aby sa vnútroštátne politické sily viditeľnejším spôsobom angažovali na svojej úrovni v otázkach súvisiacich s oblasťami politiky Spoločenstva, ktoré sa ich priamo týkajú.

Rada

4.2.3. V tomto politickom kontexte bude existovať priaznivejší základ pre užšiu spoluprácu a koordináciu medzi Eurosummitom a/alebo Euroskupinou – v tomto prípade tiež medzi krajinami, ktoré sa pripravujú pristúpiť k HMÚ, EP a národnými parlamentmi. V zmysle predchádzajúceho bodu by ministri z členských štátov eurozóny a ministri z krajín, ktoré chcú do nej vstúpiť, mohli vykonávať legislatívne činnosti, o ktoré by sa delili s EP, v záležitostiach týkajúcich sa HMÚ.

4.2.4. Rade musia v jej činnosti pomáhať štátne správy členských štátov, ktorých úsilie musí odrážať tento vývoj, najmä prostredníctvom vzájomnej výmeny úradníkov a prehĺbenia dvojstranných vzťahov.

4.2.5. EHSV poukazuje na to, že rozšírením schvaľovania kvalifikovanou väčšinou a postupom časom zrušením jednomyseľného schvaľovania sa uľahčí prehĺbenie integrácie v politickej únii.

4.2.6. Preto lepšie štruktúrovaná spolupráca a koordinácia v rámci politickej únie zvýšia účinnosť politických opatrení v kľúčových oblastiach HMÚ. Celá Únia z tohto vyťažší.

4.2.7. Ako sa uvádza v tabuľke v bode 5, v rámci súčasných zmlúv možno urobiť mnoho vecí. Krajiny môžu priamo medzi sebou viesť posilnenú spoluprácu pri väčšine politických opatrení, ktoré sa týkajú HMÚ. Bolo by lepšie, ak by sa v rámci HMÚ uplatňoval určitý druh stálej posilnenej spolupráce, ktorá by aj poslancom EP z krajín, ktoré pristúpili k euru, a kandidátskym krajinám, umožnila efektívnejšie konať.

4.2.8. EHSV navrhuje, že by bolo užitočné opätovne zaviesť spoločné zasadnutia Rady (tzv. „Jumbo councils“) v rámci Euroskupiny, čím by sa otvorila možnosť pravidelného dialógu medzi ministrami zodpovednými za finančné, hospodárske a sociálne veci na jednej strane a sociálnymi partnermi a občianskou spoločnosťou na druhej strane.

4.3. Výkonná moc

Výkonná moc pre HMÚ, Komisia

4.3.1. Po prechodnom období, na konci ktorého dôjde k zmene zmluvy, sa sformuje riadiaci orgán HMÚ. Jej predseda by mal v podstate vykonávať úlohu ministra hospodárstva a financií eurozóny a podpredsedu Komisie, podobne ako je to v prípade pozície vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku.

4.3.2. V európskom modeli *sui generis* bude Európska komisia (menšia a efektívnejšia) naďalej zohrávať kľúčovú úlohu. „Metóda Spoločenstva“ a súčasná právomoc iniciatívy Európskej komisie majú pri prehľbovaní HMÚ tiež osobitný význam. Táto úloha by sa mala zabezpečiť v politickej únii.

4.3.3. Európska komisia by mala naďalej plniť „duálnu“ úlohu a slúžiť ako prostredník medzi EÚ a HMÚ dovtedy, kým nebude vytvorený skutočný výkonný orgán HMÚ. Bez toho, aby bolo dotknuté súčasné právo iniciatívy Komisie, by sa mal nájsť spôsob, ako do tohto procesu náležite zapojiť Európsky parlament, aby sa posilnila legitimita nového legislatívneho návrhu.

4.3.4. EHSV navrhuje vymenovať stáleho predsedu Euroskupiny, ktorý by mohol s Komisiou, EP, národnými vládami a parlamentmi lepšie spolupracovať priamo v Bruseli. Podľa vzoru metódy predsedu Komisie Junckera by podpredseda Komisie mohol predsedáť stretnutiam Euroskupiny. Podpredseda by mohol takto zastupovať HMÚ v medzinárodných orgánoch.

4.4. EHSV

4.4.1. Vďaka tomuto všetkému by sme mali mať väčšie odhodlanie než kedykoľvek predtým budovať pevnejšie a konštruktívnejšie vzťahy s občanmi Európy a nachádzať spôsoby, ako ich zapájať do verejného života. Mali by sa zaručiť spoľahlivé formy konzultácií o špecifických otázkach, do ktorých budú zapojení sociálni partneri a občianska spoločnosť, najmä v eurozóne, pretože tieto organizácie zohrávajú dôležitú úlohu v oblastiach politiky, ktorých sa HMÚ priamo týka. Často tiež ovplyvňujú výsledok politických opatrení na vnútroštátnej úrovni. Na európskej úrovni môže EHSV plniť úlohu sprostredkovateľa občianskej spoločnosti zodpovedného za účasť organizovanej občianskej spoločnosti v rozhodovacom procese EÚ bez toho, aby bola dotknutá úloha sociálnych partnerov v sociálnom dialógu, a to prostredníctvom:

- a) fóra organizovanej občianskej spoločnosti o osobitných otázkach, medzi ktoré by patrilo posúdenie možností procesu európskej integrácie a hľadanie nových foriem účasti;
- b) osobitného fóra pre eurozónu, ktorého cieľom bude posúdiť zmysel pre spoločný cieľ a pocit spolupatričnosti, ako prostriedku na prekonávanie predsudkov a zvýšenie vzájomnej dôvery;
- c) stanovísk vo forme predlegislatívnych iniciatív k určitým otázkam, ktoré sú osobitne citlivé pre verejnosť, a ku ktorým EP a Rada prijímajú právne predpisy.

5. Legislatívne nástroje a oblasti pôsobnosti

5.1. Viacero oblastí alebo politických opatrení sa môže realizovať v rámci súčasných zmlúv (prvý stĺpec tabuľky ďalej), aby sa v súlade so správou štyroch predsedov vybudovali štyri únie, ktoré zodpovedajú štyrom pilierom EHSV⁽²⁾. O ďalších sa bude musieť rozhodnúť spoločne na európskej úrovni (na úrovni eurozóny) podľa novej rozhodovacej metódy a s novými nástrojmi, a prostredníctvom posilnenej spolupráce ustanovenej v súčasnej zmluve (druhý stĺpec tabuľky) alebo pomocou zmien zmluvy alebo, ak to bude potrebné, novej zmluvy o HMÚ (tretí stĺpec tabuľky). Na záver tabuľka sumarizuje uvedené etapy a obsahuje inštitucionálne návrhy a prípravné iniciatívy týkajúce sa politického piliera HMÚ (štvrtý stĺpec).

⁽²⁾ Aj na základe stanoviska EHSV na tému „Dobudovanie hospodárskej a menovej únie – návrhy Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru pre nadchádzajúcu európsku legislatúru“ (Ú. v. EÚ, C 451, 16.12.2014, s. 10).

5.2. Analytický prehľad možností dobudovania HMÚ ⁽³⁾

(I) Opatrenia v súlade s platnou Zmluvou	(II) Posilnená/štruktúrovaná spolupráca Premosťovacie doložky (článok 136 ZFEÚ)	(III) Nad rámec Lisabonskej zmluvy	Inštitucionálne etapy na realizáciu politického piliera: pre eurozónu a štáty, ktoré oň prejavia záujem
<p>Finančný, fiškálny a menový pilier</p> <ul style="list-style-type: none"> — Zdaňovanie so spoločným konsolidovaným základom dane z príjmov právnických osôb (CCCTB) — Dobudovanie bankovej únie, kapitálového trhu a európskeho dohľadu — Finančná pomoc štátu v krízovej situácii (článok 122 ZFEÚ) — Uplatňovanie národných reformných programov 	<p>Finančný, fiškálny a menový pilier</p> <ul style="list-style-type: none"> — Posilnenie EMS — Kompletizácia mandátu ECB — Spoločná fiškálna politika HMÚ — (Fiškálna) a rozpočtová únia — Spoločné znášanie dlhu (alebo článkom 125 ZFEÚ) — Mechanizmus solidarity a konkurencieschopnosti na zníženie hospodárskej nerovnováhy medzi krajinami a asymetrických šokov (Fiškálna únia) — Platobná bilancia HMÚ 	<p>Finančný, fiškálny a menový pilier</p> <ul style="list-style-type: none"> — Vlastné zdroje — Zriadenie Európskeho menového fondu ako európskej dlhovej agentúry — Európske dlhopisy pre nový dlh — Fiškálna harmonizácia 	<p>1. etapa</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stály predseda Euroskupiny 2. Zavedenie medziparlamentnej konferencie do praxe 3. „Parlamentizácia“ eurozóny (veľký výbor EP zložený zo všetkých poslancov z krajín HMÚ)

⁽³⁾ Tamže.

(I) Opatrenia v súlade s platnou Zmluvou	(II) Posilnená/štruktúrovaná spolupráca Premosťovacie doložky (článok 136 ZFEÚ)	(III) Nad rámec Lisabonskej zmluvy	Inštitucionálne etapy na realizáciu politického piliera: pre eurozónu a štáty, ktoré ň prejavia záujem
<p><u>Hospodársky pilier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Posilnenie a realizácia Junkerovho plánu — Opatrenia na podporu investícií, rastu, zamestnanosti — Európske dlhopisy EIB — Stratégie šírenia poznatkov (Digitálna agenda) — Dobudovanie vnútorného trhu (jednotný trh s energiou, jednotný digitálny trh, jednotný trh v oblasti výskumu) — Pružnosť pravidiel Paktu stability a rastu — Lepšie vykonávanie európskeho semestra a zmluvných dohôd (ZIS) 	<p><u>Hospodársky pilier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Makroekonomické a mikroekonomické riadenie HMÚ — Výskum a inovácie — Úzka koordinácia stretnutí najvyšších predstaviteľov štátov a vlád eurozóny, Euroskupiny a pracovnej skupiny pre Euroskupinu — Nové právne predpisy pre eurozónu — Investície do sociálnej infraštruktúry — Participatívna demokracia v hospodárskej oblasti 	<p><u>Hospodársky pilier</u></p> <p>(v prípade, že HMÚ nezíska mandát na posilnenú spoluprácu)</p> <ul style="list-style-type: none"> — Vysoký predstaviteľ EÚ pre hospodársku fiškálnu politiku — Povinná koordinácia hospodárskych politík (zmena a doplnenie článku 5 ZFEÚ) — Hlasovanie väčšinou pri prijímaní rozhodnutí o makroekonomickej a mikroekonomickej politike v rámci spolurozhodovacieho postupu s Európskym parlamentom (poslanci krajín HMÚ) — Presun právomocí, začínajúc priemyslom a energetikou 	<p><u>2. etapa</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Rada pre legislatívne záležitosti HMÚ 5. Hlasovanie poslancov EP z krajín eurozóny o otázkach v právomoci HMÚ 6. Výkonná moc (vláda) pre HMÚ (súčasná Euroskupina a Komisia) 7. Posilnenie právomocí a kompetencií Medziparlamentnej konferencie (EP a národné parlamenty)
<p><u>Sociálny pilier – práva</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Pristúpenie k Európskemu dohovoru o ľudských právach — Odborná príprava, vzdelávanie — Rámcová smernica o službách všeobecného záujmu — Uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti — Ukazovatele vývoja — Pristúpenie k Sociálnej charte Rady Európy — Dodržiavanie noriem v oblasti práv — Horizontálna sociálna doložka (článok 9 ZFEÚ) 	<p><u>Sociálny pilier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Koordinácia sociálnych politík — Harmonizácia systémov sociálneho zabezpečenia — Pristahovalecká politika — Individuálne a nadnárodné právo na dôchodok — Minimálny príjem pre občanov — Európske verejné statky — Podpora zamestnanosti — Trh práce, mobilita, uznávanie kvalifikácií — Kvalita verejných služieb 	<p><u>Sociálny pilier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Hlasovanie väčšinou pri prijímaní rozhodnutí o politických opatreniach v sociálnej oblasti, oblasti zamestnanosti, vzdelávania a zdravotníctva — Zmena a doplnenie Charty práv v súvislosti s obmedzením vlastníckeho práva — Presun istého počtu právomocí zo zoznamu oblastí podpory do zoznamu spoločných právomocí (najmä vzdelávanie a odborná príprava) 	<p><u>3. etapa</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Posilnenie právomocí EP v oblasti HMÚ (demokratická legitimita) a vytvorenie skutočne európskych politických strán 9. Komora štátov (HMÚ) (vlády) 10. Oddelenie legislatívnej a výkonnej moci 11. Zrušenie jednomyselného hlasovania

(I) Opatrenia v súlade s platnou Zmluvou	(II) Posilnená/štruktúrovaná spolupráca Premosťovacie doložky (článok 136 ZFEÚ)	(III) Nad rámec Lisabonskej zmluvy	Inštitucionálne etapy na realizáciu politického piliera: pre eurozónu a štáty, ktoré oň prejavia záujem
<p style="text-align: center;"><u>Politický pilier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Parlamentizácia HMÚ — Veľký parlamentný výbor (poslanci eurozóny) — Stály predseda Euroskupiny — Rada pre legislatívne záležitosti — Medziinštitucionálne dohody — Vykonávanie susedskej politiky — Bilaterálne a multilaterálne obchodné dohody EÚ 	<p style="text-align: center;"><u>Politický pilier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Hlasovanie poslancov EP z krajín HMÚ o otázkach v právomoci HMÚ — Posilnenie medziparlamentnej konferencie (článok 136 ZFEÚ) — Európska obrana — Zahraničná politika — Jednotný hlas v Bezpečostnej rade OSN — Vonkajšie zastúpenie HMÚ — Európska prokuratúra — Európsky dobrovoľnícky zbor humanitárnej pomoci 	<p style="text-align: center;"><u>Politický pilier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Nová zmluva o HMÚ — Euro parlament (poslanci krajín HMÚ) so stálou posilnenou spoluprácou (nový článok 136 ZFEÚ) — Posilnenie EP (bežná legislatíva, právo na iniciatívu v prípade nečinnosti EK) — Komora štátov (vlády +) — Zrušenie jednomyseľného hlasovania — Superkvalifikovaná väčšina na zmenu zmlúv — Európska výkonná moc (pre HMÚ) — Európske strany a volebné programy a nadnárodné kandidátske listiny — Oddelenie právomocí — Zahraničná politika 	<p style="text-align: center;"><u>Iniciatívy</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Zhromaždenie občianskej spoločnosti podporované zo strany EHSV/VR v spolupráci s predsedníctvom EÚ a Komisiou — Medziparlamentné konferencie — Podnety EP na konanie v súlade s aktuálnou zmluvou a na revíziu Lisabonskej zmluvy — Ústavný konvent — Posúdenie prípadnej možnosti organizovať celoeurópske referendum

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Podpora tvorivosti, podnikania a mobility vo vzdelávaní a odbornej príprave“

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2015/C 332/03)

Spravodajkyňa: Vladimíra DRBALOVÁ

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. októbra 2014 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 svojho rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Podpora tvorivosti, podnikania a mobility vo vzdelávaní a odbornej príprave“.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 7. mája 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája) prijal 88 hlasmi za, pričom 8 členovia hlasovali proti a 21 členov sa hlasovania zdržalo, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1. EHSV podporuje spoločnú iniciatívu Európskej komisie a trojice predsedníctiev Rady EÚ, ktorou sa chcú zamerať na podnikateľské vzdelávanie ⁽¹⁾ a podporovať v Európe podnikateľské myslenie.

1.2. EHSV odporúča, aby sa členské štáty vrátili k strategickému rámcu európskej spolupráce vo vzdelávaní a odbornej príprave (ET 2020), ktorý vychádza zo stále veľmi aktuálneho programu z Osla z roku 2006.

1.3. EHSV odporúča, aby členské štáty vypracovali vlastné stratégie podnikateľského vzdelávania alebo zapracovali podnikateľskú koncepciu do svojich štátnych stratégií celoživotného vzdelávania.

1.4. EHSV žiada o postupný rozvoj kľúčových kompetencií, ktoré sú vymedzené v odporúčaní Európskeho parlamentu a Rady (2006) ⁽²⁾, s cieľom prispieť k lepšej prispôsobivosti, zamestnatelnosti, sociálnemu začleneniu a mobilite.

1.5. Prechod zo školy do zamestnania alebo k samostatnej zárobkovej činnosti môžu uľahčiť kvalitné stáže, praxe, učňovské vzdelávanie, duálne systémy alebo iné formy učenia prácou, programy pre začínajúce podniky a podnikateľské inkubátory, dobrovoľníctvo a športové činnosti.

1.6. Treba zlepšiť postupy uznávania vedomostí nadobudnutých mimo školy a študenti, vyučujúci a zamestnávateľia musia byť zapojení do tvorby postupov uznávania a musia byť nimi motivovaní ⁽³⁾.

1.7. Podnikateľské vzdelávanie však treba vidieť v kontexte celkového spoločenského, a nielen podnikateľského prostredia. Podnikateľské zručnosti by mali byť súčasťou všetkých úrovní vzdelávania a odbornej prípravy, a to priradené už od útleho veku, tak aby ich bolo možné neustále rozvíjať vo všetkých učebných osnovách.

⁽¹⁾ Pozri definíciu uvedenú v bode 5.3.

⁽²⁾ Odporúčanie 2006/962/ES z 18. decembra 2006 (Ú. v. EÚ L 394, 30.12.2006. s. 10).

⁽³⁾ Ú. v. EÚ C 214, 8.7.2014, s. 31.

1.8. EHSV podporuje návrh Komisie určený členským štátom, aby v kontexte rámca kľúčových kompetencií vytvorili referenčný rámec podnikateľských kompetencií. Pomohlo by to zaistiť koordinovaný prístup v jednotlivých úrovniach vzdelávania a zohľadňovanie neformálneho a informálneho vzdelávania.

1.9. EHSV vyzýva členské štáty, aby zaviedli programy pre učiteľov, školiteľov a vedúcich pracovníkov sústavy vzdelávania, ktoré by boli zamerané na rozvoj podnikateľských zručností a postojov. Vzdelávacie zariadenia by na druhej strane mali ponúkať také študijné prostredie, ktoré podporuje podnikateľské myslenie a je otvorené širšiemu spoločenstvu.

1.10. EHSV by rád zdôraznil význam partnerstva rôznych aktérov (štátnej správy, škôl, podnikov, úradov práce a rodín), pričom vyzdvihuje hlavne úlohu sociálnych partnerov pri rozvoji odborných znalostí a prierezových kompetencií, ktoré zodpovedajú realite.

1.11. EHSV vyzýva členské štáty, aby využívali všetky dostupné programy a nástroje, ktoré podporujú podnikanie vo vzdelávaní a odbornej príprave, tvorivosť, inovácie a mobilitu. Vyzýva Komisiu, aby členským štátom poskytovala vhodnú podporu a pomoc pri uplatňovaní programu Erasmus+ a zabezpečila riadne fungovanie všetkých jeho nástrojov.

2. Európsky politický rámec

2.1. Jednou z priorít v záveroch zo zasadnutia Európskej rady z 26. a 27. júna 2014, ako sa uvádza v ich prílohe I s názvom Strategický program pre úniu v časoch zmien, je pomôcť rozvíjať zručnosti, uplatňovať talenty a sprístupniť životné príležitosti pre všetkých podporou správnych zručností pre modernú ekonomiku a celoživotné vzdelávanie ⁽⁴⁾.

2.2. S cieľom prispieť k preskúmaniu stratégie Európa 2020 talianske predsedníctvo otvorilo politickú diskusiu o budúcej úlohe vzdelávania a odbornej prípravy v programoch rastu zavádzaných členskými štátmi a EÚ ⁽⁵⁾. Aj lotyšské predsedníctvo pokračuje v propagovaní digitálnych príležitostí a podpore podnikateľského vzdelávania hlavne na regionálnej úrovni ⁽⁶⁾.

2.3. V záveroch zo svojho zasadnutia 12. decembra 2014 Rada ministrov mládeže, vzdelávania, kultúry a športu zdôraznila, že podnikanie a vzdelávanie sú priority stratégie Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu ⁽⁷⁾. Rozvoj podnikateľského myslenia môže byť značným prínosom v profesionálnej a životnej dráhe.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. Zameranie na podnikateľské vzdelávanie predstavuje návrat k **programu z Osla pre podnikateľské vzdelávanie v Európe** ⁽⁸⁾, ktorý urýchľuje propagovanie podnikateľského myslenia v spoločnosti, a k **strategickému rámcu európskej spolupráce vo vzdelávaní a odbornej príprave (ET 2020)** ⁽⁹⁾.

3.2. Tvorivosť a inovácia sú kľúčové pre rozvoj podnikov a medzinárodnú konkurencieschopnosť Európy. Investície do vzdelávania a odbornej prípravy na rozvíjanie zručností zohrávajú dôležitú úlohu pri zvyšovaní rastu a konkurencieschopnosti. Prvou výzvou je presadzovať, aby všetci občania nadobudli „prierezové“ kľúčové spôsobilosti, napr. digitálne spôsobilosti, spôsobilosť naučiť sa učiť, iniciatívnosť, podnikavosť a kultúrne povedomie ⁽¹⁰⁾.

⁽⁴⁾ EUCO 79/14, p. 15.

⁽⁵⁾ Program talianskeho predsedníctva „Europe – A fresh start“, s. 72.

⁽⁶⁾ Konferencia lotyšského predsedníctva, Riga 11. a 12. februára 2015: „Entrepreneurship in regions to strengthen the European Union's competitiveness“.

⁽⁷⁾ Závery Rady o výchove k podnikaniu v rámci vzdelávania a odbornej prípravy z 12. decembra 2014 (Ú. v. EÚ C 17, 20.1.2015, s. 2).

⁽⁸⁾ Oslo Agenda for Entrepreneurship Education in Europe, 2006: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/policy-framework/2006-conference/index_en.htm

⁽⁹⁾ Závery Rady z 12. mája 2009 o strategickom rámci pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave („ET 2020“) (Ú. v. EÚ C 119, 28.5.2009, s. 2).

⁽¹⁰⁾ V súlade so 4. strategickým cieľom rámca ET 2020, ktorým je „posilňovanie tvorivosti a inovácie vrátane podnikavosti na všetkých úrovniach vzdelávania a odbornej prípravy“ (závery Rady z 12. mája 2009).

3.3. Aj konferencia SMTP o podpore začínajúcich podnikov pri vytváraní rastu a zamestnanosti⁽¹¹⁾ jasne ukázala, že o podnikateľskom vzdelávaní by sa malo uvažovať v kontexte všeobecnejšieho spoločenského prostredia. Podnikateľské prostredie by však malo smerovať k uľahčovaniu začatia podnikania, znižovaniu byrokracie a vytváraní pracovných príležitostí. Podnety na rozhodovanie podnikateľov, začatie podnikania a jeho rozvoj sa môžu účinne spojiť s viacerými ďalšími aktívnymi opatreniami na trhu práce a treba ich vidieť v súvislosti so širším rámcom podpory podnikania a rozvoja podnikov.

3.4. Preskúmanie iniciatívy Small Business Act⁽¹²⁾ predstavuje jedinečnú príležitosť na posilnenie väzieb medzi opatreniami zameranými na malé a stredné podniky a podnikateľským vzdelávaním s použitím všetkých dostupných nástrojov, napríklad programu COSME. Podpora zvyšovania kvalifikácie v malých a stredných podnikoch a všetkých foriem inovácie je jednou z 10 hlavných zásad vytvárania rovnakých podmienok činnosti malých a stredných podnikov v EÚ.

4. Kľúčové kompetencie

4.1. Cieľom začlenenia prvkov podnikateľského vzdelávania do vzdelávania a odbornej prípravy by malo byť to, že sa všetkým študujúcim bez ohľadu na pohlavie, sociálno-ekonomické zázemie alebo osobitné potreby poskytne príležitosť rozvíjať zručnosti a kompetencie potrebné na podnikanie.

4.2. Okrem základných zručností, ako je čítanie, písanie a počítanie, si podnikanie vyžaduje postupný rozvoj kľúčových kompetencií, ako sú vymedzené v odporúčaní Európskeho parlamentu a Rady (2006), vrátane zmyslu pre iniciatívu a podnikanie a schopnosti realizovať nápady. Zahŕňa tvorivosť, inovácie a prijímanie rizika, ako aj schopnosť plánovať a riadiť projekty so zámerom dosiahnuť ciele.

4.3. Komunikácia v cudzích jazykoch je osobitne dôležitá, ak sa má zabezpečiť, aby európski občania boli schopní slobodne sa pohybovať, pracovať a študovať v celej Európe, a pre mladých ľudí je čoraz významnejšia⁽¹³⁾.

4.4. Digitálne podnikanie má v ére jednotného digitálneho trhu zásadný význam pri vytváraní nových pracovných miest, pri inovatívnych nápadoch a zoskupeniach, ktoré zrýchľujú inovačné tempo. EÚ musí vytvoriť politický rámec, ktorý bude podporovať znalosť informačných a komunikačných technológií (IKT) a nabádať členské štáty, aby sa jeden od druhého naučili, ako môžu zvýšiť počet absolventov so znalosťami IKT a zvýšiť ich kvalitu v súlade s potrebami podnikov.

4.5. Musíme využiť obrovský potenciál žien a preskúmať ich jedinečný prístup k vedeniu a riadeniu podnikov. Členské štáty by mali v úzkej spolupráci s príslušnými aktérmi uplatňovať programy zamerané na rozvoj obchodných a podnikateľských zručností a zapojenie podnikov vedených ženami do celosvetových dodávateľských reťazcov⁽¹⁴⁾.

5. Ako podporovať podnikateľské myslenie

5.1. Podnikateľské zručnosti sú dôležité pre život všeobecne a umožňujú ľuďom lepšie ovplyvňovať svoju budúcnosť. Podnikateľské zručnosti by mali byť súčasťou všetkých úrovní vzdelávania a odbornej prípravy, a to primerane už od útleho veku, tak aby ich bolo možné neustále rozvíjať vo všetkých učebných osnovách.

⁽¹¹⁾ 35. zasadnutie Strediska EHSV na monitorovanie trhu práce, 13. november 2014.

⁽¹²⁾ COM(2008) 394.

⁽¹³⁾ Strategický rámec Komisie: 1. barcelonský cieľ dohodnutý v roku 2002 najvyššími predstaviteľmi krajín a vlád; 2. štát a vláda. Oznámenie z roku 2008 s názvom Mnohojazyčnosť – prínos a záväzok načrtáva činnosť Komisie v tejto oblasti.

⁽¹⁴⁾ Research Report 2013, Entrepreneurs: What can we learn from them?, časť 2/3 – Inspiring female entrepreneurs. CIPD (Chartered Institute of Personnel and Development).

5.2. Všetci žiaci by mali mať príležitosť zúčastniť sa na programoch pracovnej praxe, ktoré by pomohli rozvíjať tieto zručnosti, a nástroje na posudzovanie pokroku a preukazovanie nadobudnutia podnikateľských zručností by sa mali zameriavať na zlepšovanie kvality budúcich pracovných skúseností. Dobrým príkladom je fínsky pracovný program „Yrittäjyyskasvatus“, ktorý poskytuje školenia o podnikaní na rôznych úrovniach vzdelávania ⁽¹⁵⁾.

5.3. Podnikateľské vzdelávanie sa definuje ako „súbor formálneho vyučovania, ktoré informuje, školí a vzdeláva každého záujemcu o účasť na sociálno-ekonomickom rozvoji prostredníctvom praktických cvičení na podporu podnikateľského povedomia, vytvárania podnikov alebo rozvoja podnikania v malom“ ⁽¹⁶⁾.

5.3.1. Európa dnes vkladá všetku nádej do podpory a rozvoja duálneho systému a podobných foriem učenia prácou. Členské štáty, ktoré také systémy majú, dosahujú dlhodobo dobré výsledky a ich miera nezamestnanosti mladých ľudí je pod priemerom EÚ.

5.3.2. Stáže sú dôležitým prostriedkom na potláčanie nezamestnanosti a nesúladu medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami a na zabezpečenie prechodu zo vzdelávania na trh práce. Zaradenie stáží do učebných plánov by sa malo viac podporovať ⁽¹⁷⁾.

5.3.3. Praxe, ktoré majú podporiť podnikateľský postoj zamestnancov, a podnikanie, ktoré sa opiera o podnety zamestnancov, resp. sociálne podnikanie môžu byť úspešnými príkladmi programov s účasťou zamestnancov zameraných na dosiahnutie hospodárskych a sociálnych cieľov organizácií, v ktorých pracujú.

5.3.4. Cenným prínosom k rozvoju zručností môže byť dobrovoľníctvo. Kľúčovými poskytovateľmi neformálneho vzdelávania sú mládežnícke organizácie. Svojimi vzdelávacími programami prispievajú k rozvoju viacerých prierezových kompetencií, ako je kolektívna práca, medzilidská komunikácia, zmysel pre iniciatívu a ochota riskovať. Mladí ľudia sa v nich môžu učiť na vlastných chybách v bezpečnom prostredí (na rozdiel od skutočného sveta podnikania).

5.4. V roku 2012 zverejnila Európska komisia správu s názvom Podnikateľské vzdelávanie na školách v Európe ⁽¹⁸⁾ zameranú na národné stratégie, učebné osnovy a vyučovacie výsledky. Podnikateľské vzdelávanie sa v súčasnosti podporuje vo väčšine európskych krajín na základe niekoľkých rozdielnych prístupov: 1. špecifické stratégie, resp. akčné plány zamerané výhradne na podnikateľské vzdelávanie; 2. rozsiahlejšie vzdelávacie alebo hospodárske stratégie, ktoré obsahujú ciele podnikateľského vzdelávania; 3. jednotlivé alebo opakujúce sa iniciatívy týkajúce sa podnikateľského vzdelávania.

5.5. Nie každý sa narodí podnikateľom. Podnikateľské myslenie len vytvára viac možností dosiahnuť úspech v profesionálnej a životnej dráhe a tých, ktorí majú talent na podnikanie a odvahu premeniť svojho podnikateľského ducha na činnosť, by bolo treba podporovať.

5.5.1. Podnikateľské inkubátory sú strediskami inovácií a podnikateľských činností. Nájdeme ich na mnohých vysokých školách a poskytujú bezpečné prostredie, v ktorom môžu študenti dostať profesionálne rady ako premeniť podnikateľské nápady na skutočnosť a môžu riskovať bez negatívneho dosahu a kultúry neúspechu. Študenti na ekonomických školách s inkubátormi sa môžu lepšie zapojiť do činnosti začínajúceho podniku alebo začať vlastné podnikanie.

5.5.2. Podnikateľské zručnosti možno tiež získať v programoch rozvoja zručností, ktoré sa uplatňujú mimo verejných sústav vzdelávania. Tieto programy môžu zahŕňať mentorstvo a vyučovanie skúsenými školiteľmi, podnikateľmi a odborníkmi na podnikanie. Tí pomáhajú nielen odovzdávať potenciálnym podnikateľom cenné podnikateľské know-how, ale umožňujú im tiež vytvoriť sieť kontaktov s existujúcimi podnikmi a podnikateľmi.

⁽¹⁵⁾ Usmernenia o podnikateľskom vzdelávaní, fínske ministerstvo vzdelávania, Helsinky (2009).
Prieskum podnikania za rok 2012, fínske ministerstvo zamestnanosti a hospodárstva (2012).

⁽¹⁶⁾ Pozri definíciu Unesco a UNEVOC.

⁽¹⁷⁾ Ú. v. EÚ C 214, 8.7.2014, s. 36.

⁽¹⁸⁾ Entrepreneurship Education at School in Europe, Eurydice, apríl 2012.

5.5.3. Školenia na získanie podnikateľských zručností poskytované obchodnými a priemyselnými komorami v celej Európe ukazujú rozmanitosť spôsobov vyučovania a praxe, ktoré ľuďom pomáhajú hľadať a uskutočňovať podnikateľské zámery, nájsť a obstaráť potrebné zdroje a preberať riziká spojené s podnikaním: Entrepreneurial Skills Pass (Rakúsko) ⁽¹⁹⁾, Startup@campus (Belgicko) ⁽²⁰⁾, Incuba'School (Francúzsko), Long night of Startups (Nemecko) ⁽²¹⁾, New Entrepreneurs Day (Španielsko) a Bright & Young (Belgicko) ⁽²²⁾.

5.6. Avšak aj iní aktéri a organizácie občianskej spoločnosti môžu zohrávať kľúčovú úlohu tým, že účinne prispievajú k uplatňovaniu a realizácii iniciatív zameraných na propagáciu podnikania a podporu podnikateľského myslenia. Jedným z príkladov je fínska nadácia „Startup Sauna“ ⁽²³⁾, ktorú založili fínski podnikatelia v spolupráci s niekoľkými verejnými subjektmi.

6. Ako posudzovať podnikateľské zručnosti a zvýšiť ich transparentnosť

6.1. Pretrvávajúce ťažkosti s uznávaním a transparentnosťou zručností a kvalifikácií obmedzujú rozvoj správnej kombinácie zručností a kvalifikácií, ako aj mobilitu potrebnú na dosiahnutie väčšieho súladu medzi zručnosťami a pracovnými miestami, ktorý je potrebný na zvýšenie konkurencieschopnosti a prosperity.

6.2. Na európskej úrovni bol stanovený súbor nástrojov s cieľom uľahčiť spoluprácu vďaka transparentnosti a uznávaniu zručností a kompetencií nadobudnutých odborným vzdelávaním a prípravou a vysokoškolským vzdelávaním v celej EÚ ⁽²⁴⁾.

6.3. Okrem týchto nástrojov si viaceré iniciatívy kladú za cieľ prekonať nesúlad medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami, konkrétne európsky rámec pre zručnosti, znalosti a zamestnanosť (ESCO) a prehľad zručností EÚ. Na podporu mobility máme aj rámec Europass, ktorý zahŕňa životopis Europass a Európsky znalostný pas, a nedávno zrevidovanú smernicu o uznávaní odborných kvalifikácií ⁽²⁵⁾.

6.4. Zabezpečenie väčšieho súladu medzi európskym kvalifikačným rámcom (EQF), európskymi systémami prenosu kreditov (ECTS a ECVET) a viacjazyčnou klasifikáciou európskych zručností, kvalifikácií a zamestnaní (ESCO) by pomohlo zabezpečiť uznávanie kvalifikácií, overovanie neformálneho a informálneho vzdelávania a poskytovania celoživotného poradenstva. Tento proces musí zostať komplexný a mal by byť sprevádzaný vyhodnotením rôznych používaných nástrojov, aby sa zabezpečila ich efektívnosť.

6.5. Oznámenie o prehodnotení vzdelávania ⁽²⁶⁾ obsahuje aj potrebu uznávať, hodnotiť a overovať zručnosti, ktoré ľudia získajú mimo školy a tak poskytovať profil zručností pre potenciálnych zamestnávateľov. Uznávanie kvalifikácií získaných mimo školy je dôležité pri posudzovaní uchádzača o pracovné miesto, avšak posudzovanie a overovanie takýchto zručností by nemalo byť iba úlohou zamestnávateľov.

6.6. Politiky a rámce na podporu prenosnosti kvalifikácií okrem toho vo všeobecnosti súvisia s platnými právnymi predpismi a pri mnohých ide o štátne iniciatívy za uznávanie predchádzajúceho štúdia na úrovni členských štátov. Systematické skúmanie a monitorovanie týchto štátnych iniciatív by sa malo zamerať na určenie osvedčených postupov a propagáciu vzájomného učenia a všeobecných zásad ⁽²⁷⁾.

⁽¹⁹⁾ Entrepreneurial Skills Pass, Rakúsko.

⁽²⁰⁾ Startup@Campus, Belgicko.

⁽²¹⁾ Long night of Startups, Nemecko.

⁽²²⁾ Bright and Young, Belgicko.

⁽²³⁾ Uusi Startup-säätiö vauhdittamaan suomalaisia kasvuyrityksiä, Teknologiateollisuus, Helsinki 2012.

⁽²⁴⁾ Hlavným nástrojom je európsky kvalifikačný rámec (EQF), ktorý sa vzťahuje na všetky druhy a úrovne kvalifikácie. Medzi nástroje odbornej prípravy a vzdelávania patrí aj európsky systém kreditov pre odborné vzdelávanie a prípravu (ECVET) a európsky referenčný rámec zabezpečenia kvality odborného vzdelávania a prípravy (EQAVET). Nástroje vysokoškolského vzdelávania zahŕňajú európske normy a usmernenia na zabezpečenie kvality vyššieho vzdelávania (EGS) a európsky systém prenosu a započítavania kreditov (ECTS).

⁽²⁵⁾ Smernica 2013/55/EÚ.

⁽²⁶⁾ COM(2012) 669 final.

⁽²⁷⁾ Vychádza sa z nadchádzajúcej správy Eurofound (2015): Youth Entrepreneurship in Europe, EF 1507.

6.7. EHSV podporuje návrh Komisie vytvoriť referenčný rámec podnikateľských kompetencií v kontexte rámca kľúčových kompetencií a rozdeliť kompetencie na jednotlivé základné zložky podľa deskriptorov a úrovni výsledkov stanovených v EQF. To pomôže zabezpečiť koordinovaný prístup k jednotlivým úrovňam vzdelávania a zohľadňovanie neformálneho a informálneho vzdelávania.

6.8. EHSV oceňuje nasledujúce dve spoločné iniciatívy Európskej komisie a OECD:

1. **Entrepreneurship 360**, ktorá je zameraná na posilnenie podnikateľského ducha v školách, technických inštitúciách a inštitúciách odbornej prípravy a poskytuje voľne dostupný nástroj sebahodnotenia, ktorý bude podporovať inštitúcie a jednotlivých učiteľov tým, že im pomôže rozvíjať ich stratégie a postupy s cieľom podporovať podnikanie⁽²⁸⁾.
2. **HEInnovate**, čo je online nástroj, ktorý pomáha vysokým školám podporovať myslenie v medzinárodnom kontexte vyznačujúce sa väčšou podnikavosťou a inovatívnosťou⁽²⁹⁾.

7. Úloha učiteľov, školiteľov a vedúcich pracovníkov sústavy vzdelávania

7.1. Učители a pedagógovia zohrávajú kľúčovú úlohu pri uľahčovaní učenia a šírení nápadov. Integrovanie nových vzdelávacích postupov a vyučovacích technológií do tried nie je jednoduchá úloha a bude si vyžadovať kvalifikovaných učiteľov, aby viedli proces zmien⁽³⁰⁾. Musia propagovať alternatívne a neformálne prístupy k vzdelávaniu a uplatňovať individuálny prístup.

7.1.1. Kvalita učiteľov a mentorov má zásadný význam pri zabezpečovaní úspechu a účinnosti podnikateľských vzdelávacích programov. V tomto ohľade potenciálni podnikatelia, ktorí sa nachádzajú v počiatočnej fáze svojho podnikateľského života, oceňujú hlavne skúsenosti a know-how napríklad skúsených učiteľov a skúsenejších podnikateľov, ktorí sa môžu podeliť o vlastné skúsenosti⁽³¹⁾.

7.1.2. Jedným z príkladov účinnosti podnikateľských vzdelávacích programov je program realizovaný írskou nadáciou podnikateľskej výučby (Irish National Foundation for Teaching Entrepreneurship⁽³²⁾), ktorá ponúka intenzívne školenia pre školiteľov, aby stredoškolských učiteľov a pracovníkov, ktorí sa venujú mládeži, vybavila zručnosťami a zdrojmi potrebnými na úspešnú podnikateľskú prípravu mladých ľudí. Úspešní absolventi programu získajú kvalifikáciu „Certified Entrepreneurship Trainer (CET)“.

7.1.3. Iným príkladom je holandský akčný program podnikania a vzdelávania, ktorého cieľom je posilniť podnikateľského ducha a podnikateľské myslenie študentov tým, že sa do holandskej sústavy vzdelávania zakotvia podnikateľské zručnosti a znalosti⁽³³⁾. Program tvoria rôzne zložky, ktorých účelom je ponúkať širokú škálu aktivít zameraných na rozvoj podnikateľských zručností študentov v rôznych fázach ich vzdelávania, a jednak školenia pre učiteľov, ktoré im majú uľahčiť podnikateľské vzdelávanie.

7.2. Učители, školitelia a vedúci pracovníci sústavy vzdelávania by sa mali snažiť rozvíjať vlastnú tvorivosť a inovatívne prístupy, zatiaľ čo školy by mohli ponúkať vzdelávacie prostredie, ktoré podporuje podnikateľské myslenie a je otvorené širšiemu spoločenstvu.

7.3. V júni 2013 zverejnila Komisia príručku pre pedagógov, ktorá obsahuje zoznam základných zásad pre učiteľov vyučujúcich podnikanie, zásad hodnotenia kvality výsledkov vzdelávania, medziodborového vyučovania, prípravného a priebežného vzdelávania učiteľov, mentorstva a inovácie v podnikateľskej pedagogike a predkladania kľúčových posolstiev praktických príkladov⁽³⁴⁾.

⁽²⁸⁾ The OECD Entrepreneurship 360 project.

⁽²⁹⁾ HEInnovate.

⁽³⁰⁾ Ú. v. EÚ C 214, 8.7.2014, s. 31.

⁽³¹⁾ Vychádza sa z nadchádzajúcej správy Eurofound (2015): Youth Entrepreneurship in Europe, EF 1507.

⁽³²⁾ Program NFTE.

⁽³³⁾ Voortgangsrapportage Programma onderwijs en ondernemerschap a Landbouw en Innovatie, Brief Onderwijs en Ondernemerschap.

⁽³⁴⁾ Sprievodca „Entrepreneurship education – A guide for Educators“, ktorý ICF GHK pripravila pre Európsku komisiu, GR pre podnikanie a priemysel.

7.3.1. Školiace strediská na prípravu učiteľov podnikania by mali vypracovať jasnú koncepciu vzdelávania, vďaka ktorej by učители získali schopnosti vyučovať aj s ohľadom na potreby trhu práce. Vzdelávanie podporujúce podnikateľské myslenie sa do študijného programu musí začleniť ako horizontálny prístup a interdisciplinárny predmet.

7.3.2. Školiace programy na prípravu učiteľov podnikania by mali motivovať budúcich učiteľov, aby rozvíjali vlastné podnikateľské znalosti, zručnosti a postoje.

7.3.3. Mal by sa podporovať rozvoj bezplatných a voľne dostupných digitálnych a internetových nástrojov na vyučovanie podnikateľských zručností a skúmanie možností spolupráce s užívateľmi produktov s otvoreným zdrojovým kódom na propagáciu voľne dostupných podnikateľských nástrojov a školení o takýchto nástrojoch.

7.3.4. Dôležitá je mobilita pedagógov v celej Európe, hlavne vo vyššom vzdelávaní, prostredníctvom európskeho programu celoživotného vzdelávania alebo ďalších nástrojov, ktoré boli špeciálne vytvorené na tento účel. Väčšia mobilita a výmena skúseností v Európe je potrebná nielen medzi vysokými školami, ale tam, kde je to vhodné, aj medzi akademickou obcou a podnikateľskou sférou. Treba vyvinúť programy, ktoré pedagógom umožnia stráviť čas v iných inštitúciách alebo súkromnom sektore, aby sa mohli skutočne angažovať, vzdelávať a rozvíjať.

8. Zásada partnerstva

8.1. S podnikmi by sa mala konzultovať formulácia vzdelávacích činností týkajúcich sa podnikania. To je nevyhnutné, ak sa má zabezpečiť, aby absolventi boli vybavení zodpovedajúcimi zručnosťami, ktoré potrebujú k úspechu. Podniky by sa mali vyzývať, aby sa viac zapojili do odbornej prípravy manažérov a pracovníkov v oblasti podnikania, spolupráce a účasti na riadení organizácií. Podniky by tiež mali školiť svojich pracovníkov v potrebných zručnostiach, nových poznatkoch a v rozhodnutiach v takých pracovných podmienkach, ktoré im umožňujú prístup k týmto programom odbornej prípravy. Okrem toho by mali spolupracovať so vzdelávacou komunitou, aby sa mladí ľudia mohli učiť o trhu práce a sami sa na ňom uplatniť.

8.2. Mimoriadne dôležitá je väzba medzi odborovými organizáciami a mladými ľuďmi v oblasti vzdelávania. Odbory sa môžu zúčastňovať na príprave mladých ľudí v pracovnom prostredí odlišnom od škôl a vzdelávacích stredísk. Najskúsenejší a najkvalifikovanejší pracovníci môžu s mladými pracovníkmi, stážistami a dobrovoľníkmi pracovať ako školitelia a mentori alebo sa môžu stať učiteľmi v osobitných učňovských strediskách. Tieto väzby s podnikmi sú dôležité pri vzdelávaní mladých ľudí o fungovaní trhu práce a priemyselných vzťahoch. Odborové organizácie učiteľov sú neodmysliteľným zdrojom, s ktorým sa musí pracovať pri účinnej tvorbe politiky vo vzdelávaní a odbornej príprave, ale vzťahy s podnikmi sú rozhodujúce.

8.3. V kontexte sociálneho partnerstva sa organizácie zamestnávateľov a zamestnancov musia zapojiť predovšetkým do vytvárania štátnych stratégií celoživotného vzdelávania a akčných plánov na vykonávanie záruk pre mladých ľudí. EHSV podporuje rámec opatrení v prospech zamestnanosti mladých ľudí⁽³⁵⁾, ktorý vypracovali sociálni partneri.

8.4. Je veľmi dôležité zabezpečiť zapojenie organizácií občianskej spoločnosti. Rôznym organizáciám občianskej spoločnosti (so zameraním na ženy, mladých ľudí, rodiny, zdravotne postihnuté osoby, menšiny a iné skupiny) by to umožnilo účinnejšie sa zameriavať na potreby a priority konkrétnych skupín občanov v sústave vzdelávania a na trhu práce.

8.5. Ako sa už spomenulo v inom stanovisku výboru, rodina zohráva naďalej významnú úlohu⁽³⁶⁾.

⁽³⁵⁾ Framework of Action on Youth Employment.

⁽³⁶⁾ Ú. v. EÚ C 68, 6.3.2012, s. 1.

9. Účinné využívanie doterajších a nových programov

9.1. **Erasmus+** ⁽³⁷⁾ je nový program Komisie na podporu vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu na roky 2014 – 2020, ktorého cieľom je zlepšiť zručnosti a zamestnateľnosť a takisto zmodernizovať vzdelávanie, odbornú prípravu a prácu s mládežou. Tento sedemročný program bude mať rozpočet 14,7 miliardy EUR, čo predstavuje zvýšenie súčasnej úrovne výdavkov o 40 % a odráža záväzok EÚ investovať do týchto oblastí. Erasmus+ umožní viac ako štyrom miliónom Európanov študovať, získať pracovné skúsenosti a vykonávať dobrovoľnícku prácu v zahraničí. Ide o významný krok vpred, pokiaľ ide o podporu podnikateľského vzdelávania, napríklad aj nabádaním na integráciu spolupráce medzi sektorom vzdelávania a podnikateľským odvetvím do znalostných aliancií pre vysokoškolské vzdelávanie a do aliancií sektorových zručností pre odborné vzdelávanie a prípravu.

9.2. Sú aj ďalšie programy a nástroje na podporu podnikateľského vzdelávania v EÚ: **ESF** ⁽³⁸⁾, **Európsky rámec pre zručnosti, znalosti a zamestnanosť (ESCO)** ⁽³⁹⁾, **COSME** ⁽⁴⁰⁾, **Horizont 2020** ⁽⁴¹⁾, **Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí** ⁽⁴²⁾ a **Tvorivá Európa** ⁽⁴³⁾.

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

⁽³⁷⁾ Erasmus+ (Ú. v. EÚ L 347, 20.12.2013, s. 50).

⁽³⁸⁾ ESF.

⁽³⁹⁾ ESCO.

⁽⁴⁰⁾ http://ec.europa.eu/cip/cosme/index_en.htm

⁽⁴¹⁾ http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm?pg=home&video=none

⁽⁴²⁾ COM(2013) 144 final.

⁽⁴³⁾ Tvorivá Európa.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Priemyselná politika EÚ v potravinovom a nápojovom sektore“

(2015/C 332/04)

Spravodajca: Ludvík JÍROVEC

Pomocný spravodajca: Edwin CALLEJA

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 10. júla 2014 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Potravinový a nápojový sektor“.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v tejto veci prijala svoje stanovisko 4. mája 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája 2015) prijal 151 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 5 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závety a odporúčania

1.1. Závety

1.1.1. Trendy

Kľúčový trend v demografickom vývoji do roku 2050 bude zahŕňať rast a starnutie populácie, urbanizáciu a rastúcu nerovnosť. „Počet obyvateľov zeme sa do roku 2050 vyšplhá na 9,1 miliardy (o 34 % viac ako dnes). Takmer celý tento nárast populácie bude prebiehať v rozvojových krajinách. Urbanizácia bude pokračovať zrýchleným tempom a približne 70 % svetovej populácie bude žiť v mestách (v porovnaní so 49 % v súčasnosti). Výroba potravín sa bude musieť zvýšiť o 70 %, aby sa vyrovnala s výsledným zvýšením dopytu.“⁽¹⁾

1.1.2. Úloha európskeho potravinárskeho a nápojového priemyslu

Európske odvetvie výroby potravín a nápojov si bude musieť vypracovať stratégiu rozvoja v prostredí mierneho hospodárskeho rastu, obmedzených prírodných zdrojov, štrukturálne vysokých cien komodít a energií a zložitého prístupu ku kapitálu. Ústredným prvkom jeho konkurencieschopnosti bude inovácia.

V tejto súvislosti sa odvetvie výroby potravín a nápojov musí zamerať na budúce výzvy a ich riešenie. Toto stanovisko EHSV sa zameriava na kľúčové oblasti politiky, ktoré treba riešiť na vytvorenie priaznivejšieho podnikateľského prostredia. Tie by mali tomuto odvetviu umožniť dosiahnuť trvalý rast, inovovať a vytvárať pracovné miesta a zároveň naďalej poskytovať spotrebiteľom bezpečné, výživné, kvalitné a cenovo dostupné potraviny.

1.1.3. Výzva na odvetvovú priemyselnú politiku pre európsky potravinársky a nápojový priemysel

EHSV dôrazne podporuje odvetvovú priemyselnú politiku pre európsky potravinársky a nápojový priemysel, ktorá bude prispôbená jeho osobitým potrebám. Je presvedčený, že tento cieľ možno dosiahnuť v rámci obnoveného mandátu rámcového fóra na vysokej úrovni za lepšie fungovanie dodávateľského reťazca v rokoch 2015 – 2019, ktorého mandát sa skončil 31. decembra 2014.

⁽¹⁾ http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/expert_paper/How_to_Feed_the_World_in_2050.pdf

1.2. Odporúčania

EHSV upozorňuje Európsku komisiu, Európsky parlament, Európsku radu a vlády členských štátov na prioritné oblasti ďalšieho pokroku európskeho potravinárskeho a nápojového priemyslu, ktoré sú uvedené v ďalšom texte. Zároveň upozorňuje spoločnosti pôsobiace v tomto odvetví na iniciatívy a opatrenia potrebné z ich strany.

1.2.1. Pokrok pri vytváraní vnútorného trhu

Európska komisia a členské štáty by mali pracovať na dokončení jednotného trhu, ktorým sa zabezpečí voľný obeh potravín a nápojov. Ide o základný predpoklad zlepšenia konkurencieschopnosti spoločností pôsobiacich v odvetví výroby potravín a nápojov v EÚ, čo však nemusí nutne znamenať prijatie ďalších právnych predpisov, ale podniknutie krokov na zlepšenie vykonávania existujúcich pravidiel.

Komisia by mala mapovať a sledovať dosiahnutý pokrok, pokiaľ ide o:

- program REFIT vykonávaný pod vedením Komisie, čo by malo prispieť k dokončeniu jednotného trhu s potravinami bez toho, aby sa prestali zohľadňovať existujúce normy v podmienkach zamestnávania pracovníkov,
- súčasnú reformu SPP, ktorá sa musí vykonať bez toho, aby došlo k narušeniu hospodárskej súťaže medzi členskými štátmi, a takým spôsobom, ktorý stimuluje udržateľnú výrobu,
- iniciatívu „EU Apprentice Pledge“, ktorá si pri uplatňovaní vyžaduje plnú podporu členských štátov.

1.2.2. Medzinárodné sprostredkovanie obchodu s potravinami a nápojmi

EHSV v súlade so svojím stanoviskom na tému „Obchod a potravinová bezpečnosť“⁽²⁾ zo 4. januára 2010 pripomína, že potravinová bezpečnosť musí zostať hlavným cieľom akýchkoľvek prebiehajúcich rokovaní o svetovom obchode.

Rokovacie stratégie EÚ na medzinárodnej úrovni by sa mali zameriavať na odstránenie ciel na vývoz tovaru z EÚ a na uľahčenie obchodu uplatňovaním medzinárodne uznávaných noriem v krajinách s najväčším potenciálom rozvoja obchodu. Komisia by mala:

- usilovať sa o výhodné uzatváranie významných obchodných dohôd EÚ, o ktorých sa stále rokuje (najmä s partnermi z USA, Japonska a južnej Ázie), pretože tieto dohody môžu priniesť značné výhody pre výrobcov potravín a nápojov v EÚ,
- sledovať vykonávanie platných obchodných dohôd,
- usilovať sa o lepšiu koordináciu bilaterálnych a multilaterálnych dohôd,
- zabezpečiť recipročný prístup k znižovaniu colných a odstraňovaniu necolných prekážok a tiež dodržiavanie existujúcich predpisov EÚ o ochrane spotrebiteľov, životného prostredia a zdravia.

Európska komisia by mala zvýšiť svoju podporu malých a stredných podnikov, aby sa viac internacionalizovali. Naďalej je nevyhnutná verejná podpora, aby sa:

- vytvárali priaznivé podmienky vývozu tým, že sa odstránia prekážky obchodu,
- uľahčil prístup k financovaniu obchodu (vývozné úvery a poistenie vývozu),

(²) Ú. v. EÚ C 255, 22.9.2010, s. 1.

- podporili opatrenia na propagáciu vývozu na základe spolupráce verejného a súkromného sektora,
- zhromažďovali informácie o požiadavkách na dovoz v krajinách mimo EÚ, ktoré sa odovzdajú reprezentatívnejmu združeniu malých a stredných podnikov.

1.2.3. Iniciatívy odvetvia výroby potravín a nápojov na posilnenie ľudských zdrojov a konsolidáciu zamestnanosti

Potravinársky a nápojový priemysel nevyhnutne potrebuje zlepšiť svoj imidž najmä v očiach mladých ľudí. Potreba prijímať kvalitnejších pracovníkov by mala byť podporená:

- väčším množstvom informácií o vysokokvalitnom odvetvovom trhu práce, ktoré budú k dispozícii v členských štátoch, s cieľom pomôcť riešiť problém asymetrických informácií medzi zamestnávateľmi a potenciálnymi zamestnancami a identifikovať a napraviť prípadný nesúlad medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami,
- pravidelným preverovaním študijných odborov na vysokých školách so zapojením zástupcov potravinárskeho a nápojového priemyslu na udržanie relevantnosti odborného vzdelávania,
- programami učňovského vzdelávania, ktoré budú otvorené pre všetkých nových zamestnancov v odvetví výroby potravín a nápojov, nielen pre mladých ľudí (to je dôležité najmä na využitie potenciálu žien, ktoré sa vracajú do pracovného života, a starších pracovníkov, ktorí sa snažia zmeniť zamestnanie),
- prostriedkami a zdrojmi na odbornú prípravu a celoživotné vzdelávanie na získanie kvalifikovanej pracovnej sily. V tejto súvislosti je základným prvkom sociálny dialóg.

EHSV podporuje vytvorenie znalostného a inovačného spoločenstva (ZIS) v odvetví výroby potravín a nápojov, pretože ide nielen o zásadný záväzok zvýšiť investície do výskumu a vývoja do roku 2020, ale aj o výrazný príspevok k zvýšeniu zamestnanosti a rastu.

A napokon EHSV zdôrazňuje dôležitosť:

- ochrany európskych práv zamestnancov a spotrebiteľov,
- úplnej a účinnej ratifikácie, vykonávania a presadzovania základných noriem Medzinárodnej organizácie práce,
- európskych noriem kvality v odvetví výroby potravín a nápojov.

1.2.4. Zabezpečenie udržateľného potravinového dodávateľského reťazca

EHSV opätovne zdôrazňuje, že je výhodné podporovať udržateľnú spotrebu a výrobu, ako aj vykonávanie Plánu pre Európu efektívne využívajúcu zdroje⁽³⁾, a povzbudzuje členské štáty, aby tieto opatrenia uplatňovali prostredníctvom uvedeného plánu a európskeho semestra⁽⁴⁾. EHSV by preto uvítal komplexný plán dosiahnutia udržateľnosti potravinového reťazca. Vyzýva Komisiu, aby schválila oznámenie o udržateľnosti potravinových systémov.

EHSV by mal na svetovej výstave EXPO v Miláne v plnej miere spropagovať odporúčania uvedené v tomto stanovisku a iných stanoviskách o potravinách prijatých v posledných mesiacoch.

⁽³⁾ COM(2011) 571 final.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 191, 29.6.2012, s. 6.

1.2.5. Plytvanie potravinami

EHSV pripomína svoje stanovisko ⁽⁵⁾, v ktorom uviedol, že je potrebné stanoviť definíciu a spoločnú metodiku na úrovni EÚ s cieľom vyčíslit' straty a mieru plytvania potravinami vrátane recyklácie a využitia nepredaných potravín. Domnieva sa však, že bude potrebné prijať opatrenia a nečakať na výsledky prebiehajúcich výskumných projektov na úrovni EÚ a na celosvetovej úrovni. Tieto kroky zahŕňajú zvyšovanie informovanosti o plytvaní potravinami na všetkých úrovniach potravinového reťazca a príspevok k rozvoju a šíreniu najlepších postupov.

V budúcej priemyselnej politike pre odvetvie výroby potravín a nápojov by sa mal odrážať vyvážený prístup a mali by sa riešiť otázky predchádzania plytvaniu potravinami: politiky predchádzania plytvaniu potravinami by mali vychádzať z prístupu k potravinovému reťazcu od fázy pred zberom až po spotrebiteľa.

Takisto je potrebné pozrieť sa na daňovú politiku (DPH) a koordináciu opatrení v členských štátoch, aby sa uľahčilo darovanie potravín do potravinových bánk, ktoré je jedným z nástrojov na obmedzenie plytvania potravinami.

1.2.6. Poctivý obchodný styk v dodávateľskom reťazci

EHSV naďalej podporuje zmenu kultúry v obchodných vzťahoch na zabezpečenie poctivých obchodných stykov na všetkých úrovniach agropotravinárskeho reťazca, ako uvádza vo svojom stanovisku z 9. mája 2013 ⁽⁶⁾, a preto víta úsilie distribútorov aj výrobcov potravín a nápojov, ktorí vyvinuli dobrovoľnú iniciatívu na podporu poctivých obchodných vzťahov v celom potravinovom dodávateľskom reťazci (Iniciatíva dodávateľského reťazca ⁽⁷⁾).

1.2.7. Výskum, vývoj a inovácia

Odvetvie výroby potravín musí riešiť kľúčový problém obmedzeného financovania výskumu a vývoja. EHSV je presvedčený, že je potrebné jasné zameranie na výskum a vývoj a že potravinársky a nápojový priemysel musí byť kľúčovým partnerom pri hľadaní spôsobov, akými by sa to malo dosiahnuť. EHSV sa navyše domnieva, že inovácia by mala vychádzať najmä z očakávaní spotrebiteľov, ak má byť úspešná a prijatá.

1.2.8. Malé a stredné podniky v odvetví výroby potravín a nápojov

Náklady na dodržiavanie právnych predpisov EÚ sú pre malé a stredné podniky obzvlášť zaťažujúce. Časté zmeny a chýbajúce zosúladenie (napr. požiadaviek na označovanie) vytvárajú záťaž a prekážky rastu. EHSV je presvedčený, že je potrebné venovať osobitnú pozornosť špecifickým potrebám malých a stredných podnikov, najmä aby sa znížilo ich administratívne zaťaženie, nabáda však na opatrnosť, pokiaľ ide o výnimky pre malé a stredné podniky, a to najmä v oblasti bezpečnosti potravín, pretože by mohli mať nepriaznivý vplyv a v konečnom dôsledku ich vylúčiť z trhu.

1.2.9. EHSV vyzýva Komisiu, aby vypracovala správu, v ktorej zhodnotí, či treba poskytovať informácie o zložkách a nutričnom obsahu alkoholických nápojov.

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ C 161, 6.6.2013, s. 46.

⁽⁶⁾ Stanovisko EHSV na tému „Obchodné vzťahy medzi veľkými maloobchodnými reťazcami a dodávateľmi potravín – súčasný stav“ (Ú. v. EÚ C 133, 9.5.2013, s. 16).

⁽⁷⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

2. Súčasná situácia v európskom potravinárskom a nápojovom priemysle

2.1. Európsky potravinársky a nápojový priemysel je najväčším výrobným odvetvím v hospodárstve EÚ s ročným obratom vyše 1 bilióna EUR, v ktorom je priamo zamestnaných 4,25 milióna pracovníkov v EÚ. Zároveň je súčasťou hodnotového reťazca, v ktorom je zamestnaných celkovo 32 miliónov pracovníkov a ktorý vytvára 7 % HDP EÚ. Malé a stredné podniky predstavujú 99,1 % spoločností v potravinárskom a nápojovom priemysle ⁽⁸⁾.

2.2. Podiel súkromných investícií do výskumu a vývoja predstavuje 0,27 % obratu tohto odvetvia. V hodnotiacom prehľade Spoločného výskumného centra za rok 2012 sa potvrdili trendy, ktoré boli zistené v predchádzajúcich rokoch, konkrétne že EÚ si udržiava úroveň súkromného výskumu a vývoja, ale v medzinárodnom porovnaní stále ⁽⁹⁾.

2.3. Potravinársky a nápojový priemysel spracúva 70 % poľnohospodárskej produkcie EÚ a poskytuje európskym spotrebiteľom bezpečné, kvalitné a výživné potraviny.

2.4. V roku 2012 dosiahol celosvetový vývoz spracovaných potravinárskych výrobkov a nápojov z Európy hodnotu 86,2 miliardy EUR ⁽¹⁰⁾, vďaka čomu sa EÚ stala najväčším svetovým vývozcom v tomto odvetví. Okrem toho zaznamenala obchodná bilancia EÚ v roku 2012 rekordný prebytok 23 miliárd EUR. Objem obchodu s potravinárskymi výrobkami a nápojmi medzi členskými štátmi sa za posledných 20 rokov strojnásobil približne na 450 miliárd EUR ⁽¹¹⁾.

2.5. Toto odvetvie predstavuje necyklický a odolný pilier hospodárstva so silným zastúpením vo všetkých členských štátoch a nepochybne významne prispieva k úsiliu európskeho spracovateľského priemyslu o zvýšenie jeho podielu na HDP na 20 %, ako stanovila Európska komisia v súvislosti so stratégiou Európa 2020 ⁽¹²⁾. EHSV potvrdzuje svoju podporu a opakovane odporúča doplniť tento cieľ s dôrazom na kvalitatívny aspekt ⁽¹³⁾.

2.6. Z kľúčových ukazovateľov konkurencieschopnosti však vyplýva, že toto odvetvie stráca svoju konkurenčnú výhodu. V kontexte zvýšeného celosvetového dopytu podiel na trhu vývozu medziročne klesal (v roku 2012 predstavoval 16,1 %, kým v roku 2002 to bolo 20,5 %) ⁽¹⁴⁾.

2.7. V tomto stanovisku z vlastnej iniciatívy sa EHSV usiluje o osobitné zameranie na odvetvie výroby potravín a nápojov tým, že sú v ňom uvedené opatrenia potrebné na zvrátenie tohto negatívneho trendu a posilnenie konkurencieschopnosti tohto odvetvia, a to na vnútornom trhu aj celosvetovo.

2.8. Spotrebiteľia majú nárok na pravdivé a vyvážené informácie o alkoholických nápojoch, aby mohli informovane rozhodovať o svojej konzumácii. Pre všetky alkoholické nápoje bez ohľadu na ich obsah alkoholu by mali platiť rovnaké pravidlá. EHSV vyzýva Komisiu, aby neodkladne vypracovala správu požadovanú podľa nariadenia (EÚ) č. 1169/2011 do decembra 2014, v ktorej zhodnotí, či by v budúcnosti mali alkoholické nápoje podliehať požiadavke poskytovania informácií o zložkách a nutričnom obsahu.

3. Úsilie o zvýšenie priemyselnej činnosti v európe

3.1. Iniciatívy európskych inštitúcií

Rada pre konkurencieschopnosť uznala prínos, ktorý môžu mať všetky priemyselné odvetvia pre európske hospodárstvo, a podporila odvetvové iniciatívy Komisie ⁽¹⁵⁾.

⁽⁸⁾ Zdroj: Dáta a trendy európskeho potravinárskeho a nápojového priemyslu 2013 – 2014: http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽⁹⁾ Zdroj: 2012 EU Industrial R&D Investment Scoreboard (Hodnotiaci prehľad investícií do priemyselného výskumu a vývoja v EÚ v roku 2012), Spoločné výskumné centrum a GR pre výskum a inováciu.

⁽¹⁰⁾ http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/achievements-web_en.pdf

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/priorities/docs/pg_sk.pdf

⁽¹³⁾ Stanovisko na tému „Obnova priemyslu“ (Ú. v. EÚ C 311, 12.9.2014, s. 47).

⁽¹⁴⁾ Zdroj: štatistika Comtrade Organizácie Spojených národov, 2012.

⁽¹⁵⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SK&f=ST%2017202%202013%20INIT>

V nadväznosti na to bolo uverejnené oznámenie Komisie „**Za obnovu európskeho priemyslu**“ [COM(2014) 14 final] ⁽¹⁶⁾. O dva mesiace neskôr, v marci 2014, sa na samite najvyšších predstaviteľov štátov a vlád EÚ takisto zdôraznilo, že je potrebné, aby Európa rozvíjala svoju priemyselnú základňu, upozornilo sa na dôležitosť stabilného, jednoduchého a predvídateľného regulačného prostredia a vyslovil sa súhlas s tým, že otázky priemyselnej konkurencieschopnosti je potrebné začleniť do všetkých oblastí politiky ⁽¹⁷⁾.

Medzitým vydalo svoju záverečnú správu **fórum na vysokej úrovni za zlepšenie fungovania potravinového dodávateľského reťazca** ⁽¹⁸⁾, ktoré v roku 2009 zriadil člen Komisie zodpovedný za priemysel a podnikanie. Jeho odporúčania týkajúce sa rozvoja priemyselnej politiky v agropotravinárskom sektore boli jednohlasne prijaté na poslednom zasadnutí fóra 15. októbra 2014 ⁽¹⁹⁾. Tieto odporúčania boli zohľadnené aj v tomto stanovisku EHSV.

EHSV vyjadruje potešenie, že prispeje k ďalším iniciatívam prijatým Európskou komisiou, a teší sa aj na účasť na svetovej výstave EXPO 2015 v Miláne, kde ústrednou témou jeho pavilónu bude potravinová bezpečnosť. K dispozícii je aj štúdia, ktorá by mala byť uverejnená v októbri 2015 a ktorá sa týka **konkurencieschopnosti európskeho potravinárskeho a nápojového priemyslu**.

EHSV tiež poukazuje na to, že témou svetovej výstavy EXPO v Miláne, ktorá práve otvorila svoje brány, je „Živiť planétu, energia pre život“. Európska komisia podporuje diskusiu o tom, ako veda a inovácie môžu prispieť k celosvetovej potravinovej bezpečnosti a udržateľnosti. Pre EHSV to znamená veľkú príležitosť predstaviť verejnosti na prediskutovanie svoje názory z tohto a iných stanovisk o potravinách prijatých za posledné mesiace. Stánok Európskej komisie na svetovej výstave EXPO predstavuje ideálne miesto, na ktorom by sa táto diskusia mohla uskutočniť na jednom alebo viacerých oboznamovacích seminároch zorganizovaných na tento účel.

3.2. Výrobcovia potravín prijímajú spoločné rozhodnutia s odborovými zväzmi

Združenie výrobcov potravín a nápojov FoodDrinkEurope a EFFAT (**Európska federácia odborových zväzov pracovníkov v potravinárstve, poľnohospodárstve a cestovnom ruchu**) podpísali v marci 2014 spoločné vyhlásenie o potrebe činnosti na európskej úrovni, pokiaľ ide o odvetvie výroby potravín a nápojov.

4. Základné piliere činnosti: formovanie priemyselnej politiky pre európske odvetvie výroby potravín a nápojov

4.1. Práca na lepšom fungovaní potravinového dodávateľského reťazca na jednotnom trhu s potravinami a nápojmi

4.1.1. Právne predpisy EÚ o potravinách sa vyznačujú vysokou mierou harmonizácie a odvetvie výroby potravín a nápojov vo veľkej miere požíva výhody, ktoré ponúka vnútorný trh. Obchod medzi členskými štátmi v poslednom desaťročí výrazne vzrástol a v súčasnosti predstavuje približne 20 % výroby potravín a nápojov v EÚ. Podnikateľské subjekty však naďalej uvádzajú rozličný výklad a vykonávanie právnych predpisov EÚ v oblasti potravinových noriem. Ďalšou integráciou by sa otvorili nové príležitosti rastu ⁽²⁰⁾.

Na zabezpečenie konkurencieschopného odvetvia výroby potravín a nápojov je nevyhnutné aj zlepšenie vzťahov v potravinovom dodávateľskom reťazci ⁽²¹⁾.

4.1.2. V tejto súvislosti má rozhodujúcu úlohu práca Európskej komisie na sledovaní účinnosti Európskej iniciatívy dodávateľského reťazca ⁽²²⁾, ako aj presadzovania pravidiel na štátnej úrovni ⁽²³⁾. Iniciatíva dodávateľského reťazca je dôležitá spoločná dobrovoľná iniciatíva zriadená zainteresovanými organizáciami naprieč celým potravinovým dodávateľským reťazcom. Poskytuje systém na zlepšenie vzájomných obchodných vzťahov a nájdenie riešení akýchkoľvek sporov, ktoré vzniknú v rámci obchodných vzťahov.

⁽¹⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0014>

⁽¹⁷⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=SK&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%207%202014%20INIT>

⁽¹⁸⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:210:0004:0005:SK:PDF>

⁽¹⁹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1139_en.htm

⁽²⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52014SC0014>

⁽²¹⁾ Stanovisko uverejnené v Ú. v. EÚ C 133, 9.5.2013, s. 16.

⁽²²⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

⁽²³⁾ COM(2014) 472.

4.2. Podpora trvalej zamestnanosti a produktivity práce

4.2.1. V snahe zlepšiť zručnosti pracovnej sily v odvetví výroby potravín a nápojov EFFAT a FoodDrinkEurope prijali v roku 2013 spoločnú správu, v ktorej sú načrtnuté opatrenia v oblasti odbornej prípravy a zručností potrebných na riešenie problémov trhu práce⁽²⁴⁾.

4.2.2. Rozbehli aj program s názvom Prísľub učňovskej mládeže pre potravinársky a nápojový priemysel⁽²⁵⁾ s cieľom uľahčiť prijímanie do kvalitnej učňovskej prípravy u výrobcov potravín a nápojov v celej EÚ, najmä v malých a stredných podnikoch.

4.3. Posilnenie medzinárodného obchodu

4.3.1. S kladnou obchodnou bilanciou 23 miliárd EUR v roku 2012 zostáva EÚ najväčším vývozcom potravinárskych výrobkov a nápojov, a to aj napriek zníženému podielu na celosvetovom trhu s potravinami a nápojmi. Na druhej strane krajiny, ako je Čína a Brazília, v posledných rokoch neustále zvyšujú svoj podiel na vývoznom trhu⁽²⁶⁾.

4.3.2. Napriek všeobecnému uznaniu, že potravinová bezpečnosť je prvoradá⁽²⁷⁾, zvýšenie vývozu je jedným z hlavných zdrojov rastu pre všetky priemyselné odvetvia. S rastúcim podielom bohatých obyvateľov v rozvíjajúcich sa krajinách by mal byť potravinársky a nápojový priemysel pripravený reagovať na rozšírenie svetového dopytu.

4.3.3. Najúčinnnejším riešením pre otvárajúce sa trhy by bola zmysluplná mnohostranná dohoda v rámci Svetovej obchodnej organizácie, ale na opakovaných kolách rokovaní sa nepodarilo dosiahnuť komplexnú dohodu.

4.3.4. Veľký význam preto nadobudli dvojstranné obchodné dohody, ktoré priniesli výsledky pre európsky priemysel všeobecne, a osobitne pre odvetvie výroby potravín a nápojov. V prebiehajúcich rokovaníach o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve by sa mali riešiť colné aj necolné prekážky s dôrazom na recipročný prístup k potravinárskym výrobkom a nápojom z Európy, ale v žiadnom prípade by nemal byť ohrozený záujem európskych spotrebiteľov. Výsledkom by mal byť výrazný prínos pre európsky agropotravinársky sektor⁽²⁸⁾.

4.3.5. Propagačná politika EÚ predstavuje dobrý nástroj, ktorý pomôže zúročiť pozitívny imidž európskych agropotravinárskych výrobkov po celom svete a informovať o kľúčových atribútoch európskych potravín.

4.4. Príspevek k udržateľnej výrobe a spotrebe

4.4.1. Ako je uvedené v stanovisku z roku 2012, „udržateľná spotreba a výroba ponúkajúca hodnotnejšie výrobky a služby s menším využitím prírodných zdrojov sú v centre stratégií na zvýšenie účinnosti zdrojov a podporu ekologického hospodárstva“⁽²⁹⁾.

4.4.2. Európsky potravinársky a nápojový priemysel závisí od prístupu k dostatočnému množstvu poľnohospodárskych surovín, pri ktorých sa dodržiavajú osobitné kritériá kvality a ktoré majú konkurenčnú cenu.

4.4.3. Jedným z hlavných problémov je plytvanie potravinami: na všetkých úrovniach európskeho potravinového reťazca sa ročne vyhodí približne 90 miliónov ton potravín. Každé plytvanie potravinami zároveň znamená plytvanie zdrojmi použitými pri ich výrobe, teda napr. surovinami, vodou, hnojivami a palivami. Na základe niektorých kľúčových iniciatív vzniklo viacero partnerstiev s príslušnými zainteresovanými stranami, napr. kampaň „Every Crumb Counts“ (Počíta sa každá omrvinka), a bol vydaný súbor nástrojov pre potravinársky a nápojový priemysel. Náhľad do tejto problematiky a možné riešenia sú uvedené v stanovisku EHSV na tému „Predchádzať vzniku potravinového odpadu a znižovať jeho množstvo“, ktoré bolo prijaté v roku 2013 (NAT/570).

⁽²⁴⁾ <http://www.effat.org/en/node/10599>

⁽²⁵⁾ http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/fooddrinkeuropa-effat-pledge_en.pdf

⁽²⁶⁾ http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽²⁷⁾ Ú. v. EÚ C 255, 22.9.2010, s. 1.

⁽²⁸⁾ Pozri spoločný postoj Copa-Cogeca a FoodDrinkEurope:

<http://www.fooddrinkeuropa.eu/news/statement/agri-food-chain-reps-call-on-negotiators-to-resolve-non-tariff-measures-in/>

⁽²⁹⁾ Ú. v. EÚ C 191, 29.6.2012, s. 6.

4.4.4. Európska komisia odporučila, aby sa odvetvie výroby potravín považovalo za prioritnú oblasť pre účinnejšie využívanie zdrojov, a vykonala podrobné konzultácie na tému udržateľnosti európskeho potravinového systému⁽³⁰⁾.

4.4.5. Udržateľnosť by sa mala chápať zo širšej perspektívy, t. j. nesústrediť sa len na ekologickú udržateľnosť, ale aj na sociálne a hospodárske piliere udržateľného rozvoja. Táto téma bola predmetom spoločného vyhlásenia prijatého 11 organizáciami zastupujúcimi potravinový reťazec v rámci fóra na vysokej úrovni⁽³¹⁾.

4.5. Budovanie Únie inovácií

4.5.1. Objem investícií do výskumu a vývoja v odvetví výroby potravín a nápojov v EÚ je nízky v porovnaní s ostatnými výrobnými odvetviami a potravinárskym a nápojovým priemyslom vo svete⁽³²⁾.

4.5.2. Je potrebné povzbudzovať a podporovať ZIS v odvetví výroby potravín a nápojov. ZIS ponúkajú riešenia v dlhodobom horizonte 7 až 15 rokov, pričom plnia aj určité krátkodobé a strednodobé ciele, ako je základný záväzok zvýšiť investície do výskumu a vývoja do roku 2020, a prispievajú k zvýšeniu zamestnanosti a rastu.

Výrobcovia potravín a nápojov sa stretávajú s nekonečnými problémami pri zavádzaní inovačných výrobkov a procesov. Najviac trpia malé a stredné podniky, a to pre obmedzené zdroje v oblasti organizácie a kapacity a pre chýbajúce potrebné manažérske schopnosti, skúsenosti a strategické vízie. Je potrebné urýchliť schvaľovacie postupy pri uvádzaní nových výrobkov na trh a zároveň dodržiavať zásadu predbežnej opatrnosti a na trh umiestňovať vždy len výrobky, ktoré sú zdravotne neškodné.

4.6. Znižovanie administratívnej záťaže najmä pre malé a stredné podniky

4.6.1. Malé a stredné podniky trpia najmä v dôsledku rozširovania štruktúr, ktoré vedie k zbytočnej administratívnej záťaži. Administratívna záťaž zohráva hlavnú rolu v konkurencieschopnosti odvetvia, a preto si vyžaduje osobitnú pozornosť, avšak bez narušenia potravinovej bezpečnosti alebo práv zamestnancov a spotrebiteľov.

4.6.2. V rámci programu REFIT Komisia vykonala dôležitý krok tým, že zabezpečila, aby právne predpisy EÚ boli vhodné na podnikanie a zvyšovala sa nimi konkurencieschopnosť⁽³³⁾.

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

⁽³⁰⁾ <http://ec.europa.eu/environment/eussd/food.htm>

⁽³¹⁾ „Spoločné vyhlásenie zo 7. marca 2014 „Opatrenia na dosiahnutie udržateľnejšieho európskeho potravinového reťazca“: <http://www.fooddrinkurope.eu/news/press-release/europes-food-chain-partners-working-towards-more-sustainable-food-systems/>

⁽³²⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 15.

⁽³³⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-682_en.htm

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Život zajtrajška. Tlač 3D – nástroj na posilnenie európskeho hospodárstva“

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2015/C 332/05)

Spravodajca: Dumitru FORNEA

Pomocná spravodajkyňa: Hilde VAN LAERE

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 10. júla 2014 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Život zajtrajška. Tlač 3D – nástroj na posilnenie európskeho hospodárstva“.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny (CCMI), ktorá bola poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 4. mája 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 28. mája 2015) prijal jednomyselne nasledujúce stanovisko:

1. Závety a odporúčania

1.1. Aditívna výroba (AM) je jednou zo základných podporných technológií, ktoré budú formovať nové prístupy k výrobe a výrobky a závody budúcnosti. Digitálna revolúcia spolu s touto revolúciou vo výrobe umožnia Európe vrátiť späť výrobu z oblastí s nižšou úrovňou miezd, s cieľom povzbudiť inováciu a vytvoriť udržateľný rast doma.

1.2. Európsky hospodársky a sociálny výbor sa domnieva, že EÚ si môže udržať svoju súčasnú pozíciu významného svetového aktéra v oblasti aditívnej výroby, ale aby to dosiahla, je potrebné prijať tieto opatrenia na európskej a vnútroštátnej úrovni.

1.3. Prioritu by mali mať investície do infraštruktúry informačných a komunikačných technológií, aby všetci občania a podniky mali prístup k sietiam vysokorýchlostného internetu, a to na najvyššej dostupnej úrovni kvality a bezpečnosti.

1.4. Je potrebné posilniť a modernizovať európsku kapacitu skladovania a prenosu veľkého množstva digitálnych údajov, ako aj ochranu týchto údajov, zaručenú v súlade s oprávnenými záujmami občanov a podnikov EÚ.

1.5. Inštitúcie EÚ a vlády členských štátov by mali pripravovať ľudí na výzvy digitálnej spoločnosti a súvisiacich prevratných technológií, ako je aditívna výroba, prostredníctvom investícií do kultúrnych programov, vzdelávacích programov a programov odbornej prípravy, ktoré zodpovedajú dynamike a požiadavkám nových profilov pracovných miest spojených s novou generáciou výrobných systémov.

1.6. Aby sa naplno využil potenciál aditívnej výroby, je potrebné podporiť (prostredníctvom finančných a daňových stimulov) výskum a tvorivosť v spoločnostiach a príslušných vzdelávacích a vedeckých inštitúciách.

1.7. Potrebný je ďalší výskum, ktorý by viedol k rozšíreniu škály materiálov a počtu aplikácií, ako aj k zvýšeniu odolnosti, rýchlosti, produktivity a vyzretosti tejto technológie. Kroky smerujúce k vyspelému výrobnému procesu by sa mali vykonávať v Európe, aby sa zaistilo naše konkurenčné postavenie na svetových trhoch a aby sa hospodárske prínosy a vysokokvalitné pracovné miesta udržali na území EÚ.

1.8. Európske partnerstvá v oblasti inovácií musia podporovať úsilie o vývoj nových materiálov pre aditívnu výrobu. Širšia škála materiálov a vyšší počet dodávateľov pomôžu pri tvorbe konkurenčnejších cien, povedú k vzniku nových priemyselných odvetví, k vytváraniu väčších objemov materiálov pre aditívnu výrobu a konkurenčnejších trhov.

1.9. EÚ musí uľahčovať investície do nového vybavenia pre aditívnu výrobu a mala by podporovať vývoj technológie aditívnej výroby smerom k otvoreným výrobným systémom, ktoré budú pružné a budú sa jednoducho spájať s inými výrobnými technológiami a technológiami konečnej úpravy, s cieľom rozšíriť počet aplikácií a zvýšiť obrat.

1.10. Európsky a vnútroštátny regulačný rámec nedokázal držať krok s rýchlym tempom zmien v oblasti aditívnej výroby, preto je potrebná osobitná regulácia týkajúca sa predovšetkým noriem a osvedčovania, duševného vlastníctva, ochrany spotrebiteľov, zdravia a bezpečnosti pri práci a životného prostredia.

1.11. Regulačný proces týkajúci sa aditívnej výroby musí byť založený na interdisciplinárnom a vedeckom výskume vplyvu tejto technológie s úplným zapojením všetkých zainteresovaných strán.

2. Všeobecné pripomienky

2.1. Výroba predstavuje pre hospodárstvo významný prínos predovšetkým z hľadiska inovácie, produktivity a vysokokvalitných pracovných miest. Európsky priemysel stratil v uplynulých dvoch desaťročiach svoju pozíciu, čo viedlo k **poklesu zamestnanosti v priemysle a poklesu pridanej hodnoty priemyselnej výroby** ⁽¹⁾. Po desaťročiach zoštíhľovania výrobných odvetví (v dôsledku presunu výroby do oblastí s lacnou pracovnou silou) sa opäť pozornosť sústreďuje na výrobu v krajinách s vysokou úrovňou miezd a na zásadnú úlohu, ktorú zohrávajú domáce výrobné kapacity v zavádzaní inovácií do života, ako aj na schopnosť rýchlo zvyšovať výrobu nových výrobkov založených na moderných technológiách. Inovácia, automatizácia a sofistikované postupy sú základom stratégií úspechov v priemysle, a ako sa ukázalo, majú zásadný význam pre udržanie vedúcej pozície ⁽²⁾. Pomocou využitia tej správnej modernej výrobnéj technológie by Európa mohla **vrátiť spáť výrobu** z oblastí s nižšou úrovňou miezd s **cieľom povzbudiť inováciu a vytvoriť udržateľný rast doma**. Len týmto spôsobom by sa Európa mohla stať lídrom v novej priemyselnej revolúcii.

2.2. Aditívna výroba je postup spájania materiálov pri výrobe predmetov na základe údajov o 3D modeli, spravidla vrstvu po vrstve, čo je opakom subtraktívnych metód výroby. „Aditívna výroba“ je oficiálny pojem uvádzaný v priemyselných normách (ASTM F 2792), pričom „3D tlač“ je bežne používané synonymum.

2.3. Aditívna výroba je súhrnný názov pre súbor technológií a postupov s rôznymi materiálmi (kovy, polyméry, keramika a ďalšie). Tieto technológie dosiahli úroveň vyspelosti, ktorá postupne umožňuje vznik komerčných aplikácií s pridanou hodnotou. V celom svete sa aditívna výroba považuje za kľúčový faktor umožňujúci rozvoj technológií, ktoré budú formovať nové prístupy k výrobe a výrobky a závody budúcnosti. Už existujú tzv. FabLabs – laboratória pre služby a výrobky v oblasti 3D tlače.

⁽¹⁾ Industry 4.0: *The new industrial revolution: How Europe will succeed* (Priemysel 4.0 Nová priemyselná revolúcia: Ako Európa uspeje), Roland Berger Strategy Consultants 2014.

⁽²⁾ *Production in the Innovation Economy* (PIE Study) [Výroba v inovatívnom hospodárstve (Štúdiá PIE)], MIT, 2013.

2.4. Aditívna výroba je **rýchlo rastúce odvetvie**. Tento rast sa zrýchlil počas uplynulých štyroch rokov, keďže rastúci počet organizácií zavádza výrobky a služby aditívnej výroby. Kumulovaná ročná miera rastu (CAGR) celosvetových výnosov zo všetkých výrobkov a služieb za uplynulých 25 rokov je pôsobivých 27 %. Miera rastu CAGR za uplynulé 3 roky (2011 – 2013) bola 32,2 %, pričom objem trhu dosiahol v roku 2013 hodnotu 2,43 miliardy EUR ⁽³⁾. Konzultačná spoločnosť Wohlers Associates očakáva, že trh do roku 2016 prekročí hodnotu 5,5 miliardy EUR a do roku 2018 hodnotu 10 miliárd EUR. Odborníci v oblasti aditívnej výroby však predpokladajú, že súčasný prienik tejto začínajúcej technológie na trh predstavuje iba zlomok už známych potenciálnych aplikácií. V roku 2011 odborníci odhadovali prienik na trh nižší než 8 % (čo znamená celkový objem trhu približne 17 miliárd EUR) ⁽⁴⁾. Aj keď rast aditívnej výroby viedol k obsadeniu iba 2 % svetového trhu, jej potenciál je desaťkrát vyšší (približne 170 miliárd EUR) ⁽⁵⁾.

2.5. Oblasť aplikácie sa posunula od výroby prototypov na začiatku deväťdesiatych rokov k výrobe funkčných častí. Hnacím motorom očakávaného rastu bude skôr rýchla, nákladovo efektívna a vo väčších sériách realizovaná **výroba finálnych, komplexných a funkčných výrobkov** z rozličných materiálov (plasty, kovy alebo keramika) než navrhovanie výrobkov a výroba prototypov. Aditívna výroba je už v oblasti prípravy prototypov rozvinutá, ale stále je v „novátorskej“ fáze, pokiaľ ide o výrobu finálnych, funkčných výrobkov. Inovatívne výrobky vyrobené aditívnou technológiou sa objavujú, ale nie sú životaschopné, pretože neexistujú výkonné zariadenia pre aditívnu výrobu a systémy na veľký objem výroby.

2.6. Inovatívne aditívne postupy budú mať prevratný vplyv na spôsob navrhovania a výroby mnohých vecí. Aditívna výroba môže zvýšiť hodnotu súčasných výrobkov v rámci existujúcich dodávateľských reťazcov alebo môže zásadne ovplyvniť výrobky, dodávateľské reťazce a obchodné modely ⁽⁶⁾. Európa musí byť vo vedúcej pozícii, keď sa rozbehne priemyselná aditívna výroba. V rámci európskeho ekosystému pre aditívnu výrobu sa očakáva, že ďalší rast sa dosiahne rozšírením súčasných aktivít (keď existujúci aktéri prejdú od výroby prototypov k priemyselnej výrobe) a spustením nových aktivít v rámci celého hodnotového reťazca.

2.7. Aditívna výroba sa na celom svete považuje za základnú podpornú technológiu pre inováciu výrobkov a dodávateľských reťazcov. Rozširuje sa a získava značné finančné prostriedky z vládnych zdrojov na zvýšenie úrovne vyspelosti (t. j. v USA, Číne a Singapure). Historicky je EÚ v dobrej pozícii, ale ak sa neprijmú žiadne opatrenia, stratí túto pozíciu a bude zaostávať v súťaži o nové trhy.

3. Konkrétne pripomienky

3.1. Prevratný vplyv aditívnej výroby

3.1.1. Na úrovni závodov bude aditívna výroba formovať nové prístupy k výrobe a k závodom budúcnosti:

- Aditívna výroba umožňuje produkciu veľkého počtu rozličných konečných výrobkov s použitím rovnakých zariadení, materiálov a postupov a uľahčuje uplatnenie výrobných metód, ktoré sú v rámci tradičných výrobných postupov nepraktické alebo nepoužiteľné.
- Jednou z najväčších výhod aditívnej výroby bude jej schopnosť kombinácie s inými vysokohodnotnými výrobnými riešeniami v závode.

⁽³⁾ Wohlers Associates, 3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014 (3D tlač a aditívna výroba: Stav priemyslu, Výročná správa o vývoji vo svete za rok 2014).

⁽⁴⁾ Special Interest Group Additive Manufacturing for the Technology Strategy Board of the UK (2012) „Shaping our national competency in Additive Manufacturing. A technology innovation needs analysis“ (Osobitná záujmová skupina v oblasti aditívnej výroby pre Úrad technologickej stratégie Spojeného kráľovstva (2012) „Budovanie našej národnej konkurencieschopnosti v oblasti aditívnej výroby; Technologická inovácia si vyžaduje štúdiu“).

⁽⁵⁾ Wohlers Associates, 3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014 (3D tlač a aditívna výroba: Stav priemyslu, Výročná správa o vývoji vo svete za rok 2014).

⁽⁶⁾ 3D Opportunity Additive manufacturing paths to performance, innovation, and growth (Príležitosť 3D: Cesty aditívnej výroby k výkonnosti, inovácii a rastu), Deloitte Review 2014.

- Aditívna výroba je základnou technológiou pre digitálnu výrobu v dynamických, decentralizovaných dodávateľských reťazcoch. Globálna distribúcia digitálnych návrhov (alebo konštrukčných riešení) a špecifikačných súborov tvorí základ miestnej personalizácie a výroby, čím sa nahrádza doprava výrobkov z centralizovaných závodov. Digitálna výroba znamená decentralizovanú a rozmanitú výrobu bližšie k zákazníkovi (vrátane drobnej výroby niektorých produktov doma alebo v tlačiarňach). Dodávateľské reťazce by mohli kombinovať kapitálovo náročné závody vyrábajúce komplexné výrobky s individualizovanou výrobou jednotlivých prvkov decentralizovaným postupom v malých množstvách (konštrukčné dielne v blízkosti zákazníka alebo miesta spotreby).

3.1.2. Na úrovni výrobkov sa aditívna výroba stane základným kameňom inovácie výrobkov:

- Väčšia voľnosť v konštrukcii vedie k novým generáciám výrobkov: takmer **neobmedzená voľnosť v navrhovaní** môže priniesť širokú škálu výhod v rôznych oblastiach (t. j. v automobilovom a leteckom priemysle, v zdravotníctve, vo výrobe strojov a zariadení, športového vybavenia a v oblasti životného štýlu): miniaturizáciu, spájanie funkcií, odľahčenie, prispôbenie a personalizáciu vlastností a usporiadania atď.
- **Mimoriadne krátke obdobie** medzi návrhom a výrobou otvorí nové možnosti pre funkčné prototypy alebo originálne, prispôbené a personalizované výrobky pre spotrebiteľov aj pre podniky vo všetkých priemyselných odvetviach.
- **Rozvoj aplikácií je obrovskou hospodárskou príležitosťou pre Európu.** Technologický a trhový **rozvoj moderných aplikácií** sa začne spojením celého ekosystému a digitalizovaním všetkých krokov. To vedie k centralizovanej podnikateľskej koncepcii. Zvyšovanie trhového objemu (v rámci regiónu alebo v zahraničí) vedie k segmentovej decentralizácii blokov v rámci hodnotového reťazca. Franchising riešení týkajúcich sa výrobku, konštrukcie a výroby umožňuje získavať v Európe hodnotu z celosvetovej distribúcie aplikácií.

3.1.3. Na podnikateľskej úrovni povedie aditívna výroba k prevratným podnikateľským modelom:

- **Digitálna výroba vedie k prevratným** „digitálne riadeným“ podnikateľským modelom – rýchlo sa meniacim s vysokou mierou prispôbovania. Internet umožňuje prenos obsahu vytvoreného používateľom k výrobcovi hotových výrobkov. Prehodnotenie spôsobu, akým spoločnosti vyrábajú a presúvajú výrobky prostredníctvom svojich dodávateľských reťazcov, povedie k vzniku nových výrobných reťazcov a podnikateľských modelov, t. j. k výrobe v požadovanom termíne, na požiadanie a v blízkosti zákazníka, k oprave komponentov, elektronickej výrobe, digitálnym sklodom náročných náhradných dielov ⁽⁷⁾ alebo k prispôbovaniu výrobkov v masovom meradle. Súčasný hodnotový reťazec sa môže nahradiť jednoduchším a kratším hodnotovým reťazcom.
- Tradiční poskytovatelia služieb aditívnej výroby sa posúvajú k zabezpečovaniu zmluvnej výroby a špecializovaných služieb zákazníkom OEM ⁽⁸⁾. Dodávateľské reťazce sú podporované konštrukčnými nástrojmi a digitálnymi postupmi elektronickej výroby, čím sa „demokratizuje“ navrhovanie výrobkov tak, že sa na ňom môže podieľať každý so všetkými výhodami a problémami, ktoré vyplývajú z takéhoto obchodného modelu.

⁽⁷⁾ Náhradné diely, ktorých dostupnosť je obmedzená, a preto je ich cena vysoká.

⁽⁸⁾ Výrobca pôvodného zariadenia (original equipment manufacturer).

- Aditívna výroba umožňuje hospodárnu sériovú výrobu zo strany poskytovateľov služieb aditívnej výroby, výrobných spoločností alebo dokonca aj v domácom prostredí na základe 3D modelov („počítačové závody“). Vznikajú nové druhy poskytovateľov služieb: v európskych mestách otvárajú svoje dvere 3D tlačiarne, 3D obsah a služby na požiadanie spájajú tvorcov 3D obsahu, spotrebiteľov, ktorí si objednávajú dielce z knižníc, a prevádzkovateľov aditívnej výroby.

3.2. Technologický vplyv aditívnej výroby

3.2.1. Potreba novej generácie výrobných systémov

- Medzinárodné plány pre oblasť aditívnej výroby⁽⁹⁾ ⁽¹⁰⁾ ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾ ⁽¹³⁾ zdôrazňujú potrebu výrazných technologických opatrení v aditívnej výrobe ako kľúčového faktora presadzovania navrhovanej pridanej hodnoty a zavádzania aditívnej výroby. Súčasná technológia aditívnej výroby bola vyvinutá na produkciu prototypov, na výrobu veľkých objemov ešte nie sú pripravené zariadenia. Spoločnosti venujúce sa aditívnej výrobe čelia technologickým bariéram pri prechode na technológiu sériovej výroby. Konceptie stavby zariadenia pre aditívnu výrobu stále pochádzajú z fázy výroby prototypov a zavedených bolo veľmi málo inovácií (z hľadiska vnútornej stavby vyzerajú dnešné zariadenia takmer rovnako ako ich predchodcovia pred 10 – 15 rokmi). Aby sa toto odvetvie dostalo na ďalší stupeň vývoja, potrebné sú prevratné inovácie v konštrukcii výrobných zariadení⁽¹⁴⁾.
- Aby sa tento vývoj urýchlil, spoločnosti venujúce sa aditívnej výrobe a výskumníci potrebujú prístup k otvoreným platformám (týkajúcim sa hardvéru aj softvéru), aby prekonali obmedzenia komerčných zariadení, ktoré predstavujú čierne skrinky.
- Zlepšenie vlastností (nákladová efektívnosť, výkonnosť a spoľahlivosť) by rozšírilo súčasný potenciál aditívnej výroby smerom k masovej výrobe pre širokú škálu aplikácií. Posunom technologických hraníc a integráciou s inými postupmi (hybridná výroba) sa umožnia prelomové aplikácie⁽¹⁵⁾. Na dosiahnutie pokroku v rámci výrobných odvetví je potrebná integrácia aditívnej výroby do prostredia a kontrolných systémov závodu.
- Popri tomto strategickom výskume je potrebné vypracovať nové prevratné konceptie výrobných systémov, pričom treba zásadne nanovo premyslieť spôsob, akým sa konštruujú výrobky na základe súčasných technológií aditívnej výroby, a spôsob, ako sa tieto systémy integrujú do prostredia závodu. To znamená, že budúca aditívna výroba už nebude založená na sériovom type výrobných strojov uložených vo výrobnej hale vedľa seba. Aplikácia si vyžaduje koncepciu systémov kontinuálnej aditívnej výroby, založených na reťazci rozličných krokov výroby. Tieto konceptie sú už známe ako „AM zariadenie 2.0“ a budú usmerňovať budúcnosť vývoja zariadení pre aditívnu výrobu.

3.2.2. Potreba nových postupov, ktoré umožnia osvedčovanie aditívnej výroby

Aby bolo možné technológie aditívnej výroby technicky uplatniť v priemysle, musia získať príslušné osvedčenia. Osvedčovaním sa bude riadiť zavádzanie technológie do priemyselnej výroby. V súčasnosti je potrebné vypracovať postupy, ktoré umožnia osvedčovanie aditívnej výroby, ako sú moderné techniky kontroly v priebehu výroby a kontroly kvality, ktorými sa zabezpečí dodržiavanie noriem. Týmito postupmi sa musí prinajmenšom zistiť, keď výrobok nespĺňa normy, mala by sa však skutočne vypracovať metodika na predchádzanie nezhodám a nápravu chýb.

⁽⁹⁾ Európska platforma pre aditívnu výrobu iniciovaná výrobou (2013) „Aditívna výroba: Strategický výskumný plán (konzultačný dokument)“.

⁽¹⁰⁾ DMRC (Direct Manufacturing Research Centre (Výskumné centrum priamej výroby), Paderborn, Nemecko) (2012) „Thinking ahead the Future of Additive Manufacturing – Analysis of Promising Industries (Uvažovanie o budúcnosti aditívnej výroby – analýza sľubných odvetví)“.

⁽¹¹⁾ Innovatie Zuid (2013) Hightech Systemen en materialen: Roadmap 3D-Printen.

⁽¹²⁾ EFFRA (2013), „Závody budúcnosti 2020: Plán verejno-súkromného partnerstva pre závody budúcnosti“.

⁽¹³⁾ Flanders MAKE, Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap (Aditívna výroba pre sériovú produkciu: Plán výskumu), 2014.

⁽¹⁴⁾ Flanders MAKE, Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap (Aditívna výroba pre sériovú produkciu: Plán výskumu), 2014.

⁽¹⁵⁾ EPSRC Centre for Innovative Manufacturing in Additive Manufacturing (Centrum pre inovatívnu výrobu v oblasti aditívnej výroby), <http://www.3dp-research.com/Home>

3.2.3. Potreba vývoja a dostupnosti nových materiálov

- Subjekty, ktoré ovládajú distribučné kanály, si udržiavajú dominantné postavenie, napríklad výrobcovia strojov zahŕňajú do svojich zmlúv o údržbe a záruke povinnosť používať konkrétne drahé suroviny, ktoré často dodávajú iba oni sami, alebo používajú obchodný model „holiaci strojček – žiletka (razor – razorblade)“, v rámci ktorého sa navzájom spoja jednotlivé položky spotrebného materiálu. Ovládanie distribučných kanálov v spojení so stále obmedzeným objemom⁽¹⁶⁾ viedlo k situácii, keď je pre dodávateľov materiálu menej atraktívne investovať veľké sumy do vývoja nových materiálov.
- Obmedzený počet zdrojov dodávok materiálu vedie k nadmerne vysokým cenám surovín a zvyšuje riziká záruky dodávok pre konečných zákazníkov. Tento trhový mechanizmus obmedzuje potenciál technológie aditívnej výroby.
- Súčasný dvojciferný rast trhu vytvára hospodárske možnosti a priláha viacero dodávateľov materiálu. Je potrebné podporovať a podnecovať vývoj materiálov. Je dôležité rozšíriť škálu materiálov a zlepšiť ich vlastnosti. Rastúci počet dodávateľov pomôže tvorbe konkurenčnejších cien, čo zatriktívni ignorovanie záruk strojov a povedie k vyšším objemom a konkurenčnejším trhom s materiálmi.
- Širšia škála materiálov povedie k vzniku nových priemyselných odvetví a k vytváraniu dopytu po väčších objemoch materiálov pre aditívnu výrobu.

3.2.4. Hlavné technické bariéry – hlavné bariéry, ktoré bránia masovému prieniku do odvetví, ako je automobilový a letecký priemysel, zdravotníctvo alebo výroba spotrebných tovarov, súvisia najmä s rastom produktivity a dajú sa zhrnúť takto:

- nedostatočne výkonný postup a nedostatočná rýchlosť výroby (čo vedie k nadmerným výrobným nákladom),
- potreba technológie aditívnej výroby novej generácie, ktorá sa dá integrovať do prostredia závodu a do hybridných výrobných systémov,
- nedostatočné a nestále vlastnosti materiálu a výrobku, príliš obmedzená škála materiálov pre aditívnu výrobu a pomalý vývoj materiálov,
- chýbajúca technológia pre multidisciplinárny vývoj prelomových nových aplikácií.

3.2.5. Strategický výskum je potrebný na:

- transformáciu aditívnej výroby na **technológiu sériovej výroby** so zariadeniami novej generácie,
- **integráciu aditívnej výroby** ako nástroja skutočnej výroby do prostredia a systémov závodu,
- rozšírenie **škály materiálov pre aditívnu výrobu**,
- vývoj **nových aplikácií** (a nástrojov na ich vývoj).

⁽¹⁶⁾ Wohlers Associates, 3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014 (3D tlač a aditívna výroba: Stav priemyslu, Výročná správa o vývoji vo svete za rok 2014).

3.2.6. Riziko úniku technológie z Európy:

- Technológia a trh aditívnej výroby dosiahli určitú úroveň vyspelosti, čo viedlo k prvej konsolidácii v rámci odvetvia. Veľké spoločnosti so sídlom v USA investujú do malých a stredných podnikov (často so sídlom v EÚ), ktoré disponujú znalosťami, predmetmi duševného vlastníctva a patentmi na technológiu aditívnej výroby, a získavajú tieto podniky. Získané znalosti sa často uplatňujú mimo územia Európy, keďže trhy EÚ sú rôznorodé a je na ne ťažký prístup. Je v záujme európskych malých a stredných podnikov, aby ich získavali veľké spoločnosti mimo EÚ, keďže tie im otvárajú veľké nové trhy pre ich aplikácie. Oba tieto dôvody predstavujú nebezpečenstvo, že výsledky európskeho vývoja v oblasti aditívnej výroby opustia tento región.
- Pre spoločnosti venujúce sa aditívnej výrobe so sídlom v EÚ nie je rozširovanie v rámci Európy jednoduché. Veľký počet malých a veľmi rozdielnych trhov vedie k vysokým investičným nákladom prv, než podniky dosiahnu určitú úroveň trhového objemu, ktorá zaisť ich životaschopnosť. Prechod na nové trhy navyše často spomaľuje nedostatok určitých komponentov v hodnotovom reťazci. Preto spoločnosti venujúce sa aditívnej výrobe so sídlom v EÚ vyhľadávajú veľké trhy mimo EÚ, aby uplatnili svoje znalosti už v počiatočnom štádiu.

3.3. Vplyv aditívnej výroby na právne otázky ⁽¹⁷⁾:

- Aditívna výroba sa v súčasnosti skôr vníma (médiá, tlač, verejnosť a politici) ako nenáročná 3D technológia pre modernú domácu tlač než ako budúca výrobná technológia. Hoci obe predstavy sa v budúcnosti stanú skutočnosťou, trendy, bariéry a priority výskumu sa zásadne líšia. Otázky ako normalizácia, práva duševného vlastníctva a zodpovednosť sa musia posudzovať úplne odlišne v závislosti od toho, o aké technológie a aplikácie ide.
- Normy a osvedčovanie: Vo všeobecnosti sa uznáva, že chýbajúce normy obmedzujú využitie aditívnej výroby v kľúčových priemyselných odvetviach, napríklad v leteckom priemysle a v zdravotníctve alebo stomatológii. Existencia noriem pomôže rozšíriť zavádzanie technológií a otvorí rozsiahle možnosti výskumu a vývoja. Na profesionálnych trhoch sa často vyžadujú osvedčenia, čo veľmi sťažuje zavádzanie nových technológií. Bariéry brániace širokému zavádzaniu aditívnej výroby sú technické aj legislatívne. Preto je pre budúci rozvoj týchto technológií nevyhnutné ďalšie zapájanie odvetvia do činnosti pracovných skupín normalizačných organizácií ASTM F 42, BSI a ISO.
- **Duševné vlastníctvo:** Odborníci vyjadrujú obavy v súvislosti s nevyhnutnými problémami týkajúcimi sa duševného vlastníctva, ktoré prinesie širšie zavádzanie technológií aditívnej výroby ⁽¹⁸⁾.
- Aditívna výroba by mohla mať veľký vplyv na oblasť duševného vlastníctva, keďže predmety opísané v digitálnom súbore sa dajú oveľa ľahšie kopírovať, šíriť a kraďnúť. Rovnaký scenár, aký sa uplatňuje v hudobnom a filmovom priemysle, by sa mohol vyskytovať aj pri vývoji nových nekomerčných modelov a vzrastajúcim napätím medzi obmedzovaním inovácie a podporou pirátstva ⁽¹⁹⁾.
- Ochrana duševného vlastníctva vývojových pracovníkov predstavuje obrovský problém, ktorý je veľmi podobný ochrane práv v hudobnom a filmovom priemysle. V odvetví aditívnej výroby by sa malo hľadať riešenie týkajúce sa ochrany duševného vlastníctva, ktoré by bolo vypracované v rámci samotného odvetvia. Pri všeobecne používanej technológii ochrany duševného vlastníctva by sa dokonca prekonali obavy, že technológiu aditívnej výroby ovláda iba niekoľko organizácií prostredníctvom ochrany príslušného duševného vlastníctva, čím sa obmedzuje hospodárska súťaž a poznávanie nových aplikácií. To vedie k spomaleniu inovácie a udržiavaniu vysokých nákladov systému.

⁽¹⁷⁾ Európska platforma pre aditívnu výrobu iniciovaná výrobou (2013) „Aditívna výroba: Strategický výskumný plán (konzultačný dokument)“.

⁽¹⁸⁾ The National Law Journal, Is intellectual property law ready for 3D printers? The distributed nature of Additive Manufacturing is likely to present a host of practical challenges for IP owners (*Je právo v oblasti duševného vlastníctva pripravené na 3D tlačiarne? Decentralizovaný charakter aditívnej výroby zrejme prinesie vlastníkom práv duševného vlastníctva množstvo praktických problémov*), 4. februára 2013.

⁽¹⁹⁾ Scapolo, F., Churchill, P., Castillo, H. C. G. a Viaud, V., december 2012. DRAFT FORESIGHT STUDY ON: "How will standards facilitate innovation and competitiveness in the European Union in the year 2025? (NÁVRH PROGNOSTICKEJ ŠTÚDIE NA TĚMU: „Ako budú normy podporovať inováciu a konkurencieschopnosť v Európskej únii v roku 2025?“), s. 1: Európska komisia.

- **Zodpovednosť:** Existuje viacero aspektov týkajúcich sa zodpovednosti, najmä amatérskych alebo neinformovaných návrhárov, výrobcov dielcov alebo distribútorov. Ak dielec zlyhá, kto je zodpovedný? To je oblasť rastúcich obáv v odvetví aditívnej výroby, najmä keď v dôsledku pružnosti, individuality a vlastného navrhovania výrobkov môže vstúpiť na neznáme územie. Je potrebné vypracovať nové obchodné modely dodávania dielcov vyrobených pomocou technológie aditívnej výroby a súvisiacich podnikateľských rizík.
- **Určovanie spôsobilosti a osvedčovanie** ⁽²⁰⁾ v oblasti aditívnej výroby: Každý prvok technológie aditívnej výroby (t. j. materiály, zariadenia, postupy) musí dostať potvrdenie spôsobilosti a osvedčenie pre reprodukovateľnú výrobu vysokokvalitných dielcov. Neexistencia noriem spočiatku výrobu vysokokvalitného dielca sťažuje. Prípravu noriem pre určovanie spôsobilosti a osvedčovanie v oblasti aditívnej výroby komplikuje množstvo obmien v používaných strojoch, materiáloch a postupoch a skutočnosť, že neexistuje centrálny archív údajov z aditívnej výroby ani orgán pre metodiku aditívnej výroby. Ďalší rozvoj technológie aditívnej výroby si bude vyžadovať vypracovanie noriem, ktoré umožnia rýchlejšie a nákladovo efektívnejšie osvedčovanie všetkých materiálov, postupov a výrobkov.

3.4. Vplyv aditívnej výroby na zamestnanosť, odbornú prípravu a vzdelávanie

- Zavádzanie technológií aditívnej výroby bude mať priamy vplyv na tradičné výrobné modely, a najmä na vnútornú organizáciu podnikov. Aditívna výroba uľahčí vytváranie drobných prevádzok v tesnej blízkosti zákazníkov podľa dopytu. To povedie k tvorbe nových pracovných miest, čo sa však zatiaľ nedá odhadnúť, keďže zavádzanie technológií na priemyselnej úrovni sa začalo celkom nedávno.
- Reálny vplyv na údaje o nezamestnanosti je veľmi ťažké určiť, pretože zatiaľ neboli realizované žiadne štúdie a je veľmi pravdepodobné, že budúce miesta obsluhy zariadení v aditívnej výrobe budú tvoriť iba náhradu za súčasné pracovné miesta.
- Pracovné miesta v rámci technológií aditívnej výroby si budú vyžadovať nové zručnosti, napríklad pracovníci obsluhy zariadení dokážu pracovať so softvérom špecifickým pre daný proces, alebo inžinieri dokážu navrhovať dielce pomocou nových systémov: topologickej optimalizácie, reinžinieringu atď.
- V súvislosti so zavádzaním technológií aditívnej výroby budú potrebné inštitúcie na odbornú prípravu a vzdelávanie, aby sa udržiavala a rozvíjala zamestnateľnosť pracovníkov. V európskych školských osnovách sa v súčasnosti do značnej miery ignoruje aditívna výroba a to isté platí pre doplňujúcu odbornú prípravu. V rámci väčšiny kurzov odbornej prípravy sa jednoducho popisujú technológie a ich potenciálne výsledky, ale bez úmyslu pomôcť študentom, aby získali skutočné zručnosti. Orgány miestnej správy by mali zaradiť oblasť aditívnej výroby do svojich učebných plánov, prinajmenšom pre odbornú prípravu. Príťažlivosť 3D tlače, ktorá zahŕňa komplexný inovačný proces v krátkom čase (konceptiu, dizajn, výpočtovú techniku, robotiku a výrobu konečného fyzického produktu), by sa mohla použiť ako účinná metóda vzdelávania na školách a upriamiť pozornosť detí na technológiu a výrobu.
- Je žiaduce, aby sa každá ponuka odbornej prípravy vypracovala na základe spolupráce medzi odvetvím, miestnymi orgánmi, vzdelávacími inštitúciami a organizáciami pracovníkov a aby bola založená na skutočných potrebách spoločností pôsobiacich v tomto odvetví.

3.5. Zdravie a bezpečnosť pri práci

Existuje veľmi málo štúdií o aditívnej výrobe zameraných na oblasť zdravia a bezpečnosti pri práci. Takéto štúdie sú skutočne potrebné vzhľadom na:

- chemické riziká vyplývajúce z používania prchavých živíc v aditívnej výrobe polymérových dielcov a prchavých kovových a nekovových aditív v kovových práškoch,

⁽²⁰⁾ Measurement Science: Roadmap for metal-based Additive Manufacturing (*Veda o meraní: Plán pre aditívnu výrobu na základe kovov*), National Institute of Standards and Technology, máj 2013.

- chemicko-fyzikálne riziká vyplývajúce z používania práškov, najmä ak obsahujú nanočastice,
- riziko výbuchu vyplývajúce z používania práškov,
- osobitné riziká vyplývajúce z používania laserov, elektrónových lúčov atď.

V súvislosti so zavádzaním priemyselných aplikácií aditívnej výroby sú naliehavo potrebné osobitné štúdie o hodnotení rizík pre pracovníkov, aby bolo možné vypracovať systémy a normy na ich ochranu. Potrebne je vypracovať aj systém odbornej prípravy v oblasti bezpečnosti pre pracovníkov, ktorí obsluhujú zariadenia aditívnej výroby. To by mohlo byť súčasťou vzdelávacieho programu, ktorý vznikne vylepšením pôvodného alebo bude zavedený ako nový.

V Bruseli 28. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Ochrana investorov a urovnávanie sporov medzi investorom a štátom v obchodných a investičných dohodách EÚ s tretími krajinami“

(2015/C 332/06)

Spravodajca: Sandy BOYLE

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa na svojom plenárnom zasadnutí 10. júla 2014 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Ochrana investorov a urovnávanie sporov medzi investormi a štátom v obchodných a investičných dohodách EÚ s tretími krajinami“.

Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 28. apríla 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája 2015) prijal 199 hlasmi za, pričom 55 členov hlasovalo proti a 30 členov sa hlasovania zdržalo, nasledujúce stanovisko:

Zoznam skratiek použitých v tomto stanovisku

CETA – komplexná hospodárska a obchodná dohoda (Kanada)

EHSV – Európsky hospodársky a sociálny výbor

EK – Európska komisia

EP – Európsky parlament

EÚ – Európska únia

ICSID – Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov

INTA – Výbor Európskeho parlamentu pre medzinárodný obchod

ISDS – urovnávanie sporov medzi investormi a štátom

LSE – London School of Economics

MMF – Medzinárodný menový fond

MSP – malé a stredné podniky

NAFTA – Severoamerická dohoda o voľnom obchode

OECD – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

PZI – priama zahraničná investícia

SD – Súdny dvor

TTIP – Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo

UNCITRAL – Komisia OSN pre medzinárodné obchodné právo

UNCTAD – Konferencia Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj

Zmluva o EÚ – Zmluva o Európskej únii

ZFEÚ – Zmluva o fungovaní Európskej únie

1. Závěry a odporúčania

Závěry

1.1 Priame zahraničné investície (PZI) významne prispievajú k hospodárskemu rastu a zahraniční investori musia byť celosvetovo chránení pred priamym vyvlastnením, nesmú byť vystavení diskriminácii a musia mať rovnaké práva ako domáci investori.

1.2 Právo štátov na reguláciu vo verejnom záujme je prvoradé a nesmú ho ohrozovať ustanovenia žiadnej medzinárodnej investičnej dohody (IIA). Nevyhnutná je jednoznačná doložka, ktorou sa toto právo plošne uplatňuje.

1.3 Mechanizmus urovnávania sporov medzi investormi a štátom (ISDS) nesmie poskytovať nadnárodnému kapitálu postavenie rovnocenné kapitálu zvrchovaného štátu alebo umožňovať zahraničné zásahy do vlastných záležitostí štátu.

1.4 Postupom času však došlo k mnohým prípadom zneužitia využívania mechanizmu ISDS a tie sa teraz musia vyriešiť. Medzi systémové nedostatky, ktoré vznikajú pri fungovaní mechanizmu ISDS, patria neprehľadnosť, chýbajúce jasné pravidlá arbitrácie, chýbajúce právo na odvolanie, diskriminácia voči domácim investorom, ktorí nemôžu využívať systém, obava z ochrany čisto špekulatívnych investícií, ktoré okrem iného neprinášajú tvorbu pracovných miest, a obavy zo zneužitia zo strany špecializovaných právnických firiem. Cieľom je teraz navrhnúť alternatívny postup urovnávania sporov v záujme zosúladenia legitímnych požiadaviek investorov a obáv iných aktérov občianskej spoločnosti vyplývajúcich z takéhoto negatívneho vnímania mechanizmu ISDS.

Z konzultácie Európskej komisie (EK) o mechanizme ISDS v rámci Transatlantického obchodného a investičného partnerstva (TTIP) vyplynuli zjavné rozdiely medzi názormi širokej podnikateľskej sféry a názormi, ktoré sa vyskytovali vo veľkej väčšine odpovedí zvyšnej časti občianskej spoločnosti.

1.5 Existujú obavy týkajúce sa právomocí poskytnutých výboru troch súkromných právnikov, ktoré im umožňujú posudzovať otázky spadajúce do oblasti základného verejného záujmu a prijímať v nich záväzné rozhodnutia. Napriek tomu, že UNCITRAL nedávno prijala nové pravidlá transparentnosti, stále existujú obavy, že súčasnému systému chýba do značnej miery transparentnosť a neobsahuje právo na odvolanie.

1.6 Od pôvodnej koncepcie, na ktorej bol založený mechanizmus ISDS, sa už dávno upustilo. Zmenil sa na vysoko ziskový obchod pre pár špecializovaných investičných právnických firiem, ktoré dominujú v tejto oblasti podnikania.

1.7 Niektoré špecializované právnické firmy teraz propagujú mechanizmus ISDS ako dôležitý predbežný nástroj na zmiernenie rizík už pred realizovaním investícií. V niektorých významných prípadoch sa stal nástrojom lobovania, keď už samotná hrozba sporu spôsobuje regulačné spomalenie, čo obmedzuje zákonodarcov presadzujúcich patričné opatrenia vo verejnom záujme. Existujú tiež obavy, že mechanizmus priťahuje špekulatívne investície hedžových fondov atď.

1.8 Viacero liberálnejších interpretácií toho, čo predstavuje vyvlastnenie, vyvolalo narastajúce znepokojenie nad tým, že daňovníci musia platiť náhrady za opatrenia vo verejnom záujme, ktoré údajne obmedzujú zisky.

1.9 Dohoda medzi EÚ a Kanadou (CETA) podpísaná koncom roku 2014 a samostatná kapitola o investíciách doplnená do dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom obsahujú vôbec prvé kapitoly o investíciách, ktoré EÚ presadila v rokovaní o dohodách, odkedy EÚ získala právomoci v oblasti investícií podľa Lisabonskej zmluvy z roku 2009. Zámerom týchto kapitol je priniesť určité zlepšenia terajšieho systému ISDS a tiež ustanoviť to, čo EK označila za nový špičkový model ISDS EÚ, zďaleka však nedokázali upokojiť obavy verejnosti. Modely v Singapure a CETA nie sú identické, a podľa názoru mnohých je ISDS naďalej nevyváženým, veľmi nákladným postupom, ktorý obmedzuje demokraciu, neobsahuje právo na odvolanie a ohrozuje právo vlád regulovať, keďže poskytuje zahraničným investorom práva nad rámec ústav členských štátov a nad rámec práv, ktorými disponujú domáci investori. EHSV so znepokojením konštatuje, že znenie CETA o ISDS je v súčasnosti východiskom rokovaní o dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Japonskom.

1.10 Výmena úloh medzi rozhodcami a právnymi zástupcami je jasným konfliktom záujmov, ktorý sa v dohode CETA nerieši. To opätovne potvrdzuje názor, že mechanizmus ISDS nie je spravodlivou, nezávislou, ani vyváženou metódou urovnávania investičných sporov.

1.11 EHSV víta verejnú konzultáciu o mechanizme ISDS v TTIP. Na rozdiel od CETA to umožnilo zvýšiť transparentnosť rokovaní o TTIP a predstavuje to dôležitý precedens, ktorý sa teraz podľa názoru výboru musí nasledovať pri všetkých budúcich obchodných rokovaní. EK zareagovala stanovením štyroch konkrétnych oblastí na podrobnejšie zváženie, a hoci EHSV to nepovažuje za vyčerpávajúci zoznam, v kapitolách 7 až 10 tohto stanoviska poskytuje podrobný príspevok k týmto konkrétnym otázkam.

1.12 Výbor víta aj cieľ zamedziť *neopodstatneným žalobám* v rámci akýchkoľvek budúcich mechanizmov na ochranu investorov. Dôležité je, aby strany medzinárodnej investičnej dohody chránili všeobecný politický filter, ktorý im umožní na základe dohody v opodstatnených prípadoch zabrániť tomu, aby žaloba pokračovala arbitrážou.

1.13 Investorom je potrebné odporúčať, aby urovnávanie sporov na základe zmluvy vnímali ako poslednú možnosť a hľadali alternatívne metódy, ako je zmierovacie konanie a mediácia. Súkromné poistenie a zmluvná ochrana sú vhodné prostriedky, ktorými môžu zahraniční investori minimalizovať svoje riziko.

1.14 Potreba ochrany PZI je v jednotlivých krajinách rozdielna. V krajinách s demokraticky fungujúcim vyspelým právnym systémom bez korupcie by sa investičné spory mali riešiť a urovnávať prostredníctvom mediácie, domácich súdov a medzištátneho urovnávania. Tieto prvky sú prítomné v EÚ, Spojených štátoch a Kanade a terajšia vysoká úroveň transatlantických investičných tokov presvedčivo ukazuje, že chýbajúce ustanovenie o mechanizme ISDS nebrzdí investície. EHSV preto dospel k záveru, že ustanovenie o ISDS nie je v dohodách TTIP a CETA potrebné, a výbor je proti jeho zahrnutiu.

1.15 Mechanizmus ISDS by mohol zapríčiniť neúspech TTIP aj CETA. EK musí zvážiť, či je ďalšie sledovanie tohto politicky citlivého a u verejnosti nepopulárneho cieľa rozumnou a správnu cestou vpred.

1.16 Z rozvojových krajín prichádza jednoznačné posolstvo, že ISDS je neprijateľný mechanizmus, ktorý bude tvrdo odmietat čoraz viac významných globálnych aktérov. Ak sa nenájde alternatívny systém, bude stále ťažšie zahŕňať ochranu investorov do budúcich dohôd s krajinami, v ktorých je táto ochrana najpotrebnejšia.

1.17 Z pohľadu zmluvného a ústavného práva na úrovni EÚ existujú závažné obavy týkajúce sa vzťahov medzi rozhodnutiami v rámci mechanizmu ISDS a právnym poriadkom EÚ. Súkromné rozhodcovské súdy majú takisto právomoc vyniesť rozsudky, ktoré nie sú v súlade s právom EÚ alebo porušujú Chartu základných práv Európskej únie. Z toho dôvodu sa EHSV domnieva, že na zabezpečenie súladu ISDS s právom EÚ je absolútne nutná kontrola zo strany Súdneho dvora formálnym postupom vyžiadania stanoviska skôr, než príslušné inštitúcie prijmú rozhodnutie a pred dočasným nadobudnutím platnosti ľubovoľnej medzinárodnej investičnej dohody, ktorú uzavrela EK.

Odporúčania

1.18 Ak sa má nájsť všeobecné riešenie problému urovnávania investičných sporov, nemôže byť založené na miernej úprave terajšieho systému ISDS, ktorý má veľmi malú podporu verejnosti.

1.19 Okamih, keď sú všetky štáty G7 zapojené do pokročilých rokovaní o komplexných obchodných a investičných dohodách, predstavuje jedinečnú príležitosť vypracovať spoľahlivý systém, ktorý bude spájať oprávnené záujmy investorov s právami štátov.

1.20 Ak má byť riešením jednotný orgán, nemal by pozostávať zo súkromných advokátov, mal by byť dostupnejší pre malé a stredné podniky (MSP) a mal by zaručovať právo na odvolanie.

1.21 EHSV dôrazne vyzýva EK, aby zväžila návrhy Konferencie Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj (UNCTAD) na reformu mechanizmu ISDS, a dospel tiež k záveru, že najlepším riešením na zabezpečenie demokratického, spravodlivého, transparentného a nestranného systému je vytvorenie medzinárodného súdu pre investície.

2. Úvod

2.1 EHSV prijatím svojho stanoviska REX/390⁽¹⁾ drvivou väčšinou rozhodol, že vypracuje stanovisko z vlastnej iniciatívy o ISDS. Hoci toto odporúčanie súviselo konkrétne s TTIP, následne bolo dohodnuté rozšíriť rozsah stanoviska o ochranu investorov a mechanizmus ISDS v obchodných a investičných dohodách s tretími krajinami.

2.2 Hoci sa v tomto stanovisku skúmajú široké dôsledky mechanizmu ISDS, mnohé použité materiály a odkazy sa nevyhnutne týkajú TTIP. Počas celého trvania rokovaní o TTIP je mechanizmus ISDS dominantnou otázkou pre zainteresované strany z EÚ a zo Spojených štátov.

2.3 EK viedla 15 týždňov (od marca do júla 2014) online verejnú konzultáciu o mechanizme ISDS v TTIP. EHSV považoval za rozumné pred dokončením svojho stanoviska počkať na uverejnenie výsledkov tejto konzultácie a vykonať následné verejné vypočutie. Výsledky boli uverejnené v polovici januára 2015 a následne sa 3. februára 2015 uskutočnilo vypočutie. Oba tieto kroky veľmi pomohli pri vypracovávaní tohto stanoviska.

3. Súvislosti

3.1 Mechanizmus

3.1.1 Mechanizmus ISDS je nástroj medzinárodného práva verejného, ktorým sa zahraničnému investorovi v súlade s podmienkami medzinárodnej investičnej dohody udeľuje právo začať konanie o urovnaní sporu proti zahraničnej vláde. V zmluvách sa stanovujú určité základné povinnosti strán týkajúce sa zahraničných investícií poskytnutím záruk, že vlády budú dodržiavať základné zásady, ako je:

- povinnosť nediskriminovať na základe štátnej príslušnosti a zabezpečiť spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie,
- zákaz priameho alebo nepriameho vyvlastnenia bez okamžitého, primeraného a ochranného odškodnenia,
- ochrana možnosti prevodu kapitálu.

3.1.2 V prípade údajného porušenia týchto povinností zo strany štátu môžu zahraniční investori, na ktorých sa vzťahujú podmienky medzinárodnej investičnej dohody, podať žalobu v rámci medzinárodnej arbitráže prostredníctvom mechanizmu ISDS. Navrhovatelia sú povinní dokázať, že predmetné opatrenia im spôsobili závažné škody. Ak sa žalobe vyhovie, hostiteľská krajina musí poskytnúť náhradu za spôsobené škody. Na rozdiel od postupu Svetovej obchodnej organizácie na urovnávanie sporov, ak štát prehrá spor, nie je povinný zmeniť svoje právne predpisy.

3.1.3 Existencia mechanizmu ISDS je vo veľkej miere založená na argumente, že poskytuje odpolitizovaný neutrálny priestor na riešenie sporov medzi zahraničnými investormi a hostiteľskými štátmi. Umožňuje spoločnostiam žalovať štáty pred medzinárodnými tribunálmi. Tento opravný prostriedok je dostupný len pre zahraničné korporácie alebo nadnárodné korporácie využívajúce cezhraničnú dcérsku spoločnosť. Dotknuté komunity, občania, domáci podnikatelia a vlády nemôžu využívať rovnaký mechanizmus.

3.1.4 Rozhodcovia nie sú riadnymi sudcami s verejnou právomocou ako vo vnútroštátnych súdnych systémoch. Tribunály sú zložené hlavne z troch súkromných právnikov, ktorí zasadať na neverejných zasadnutiach a sú vymenovaní *ad hoc*. Ich rozhodnutia sú konečné a nepodliehajú žiadnemu formálnemu odvolaciemu konaniu.

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV na tému „Transatlantické obchodné vzťahy a názory EHSV na posilnenú spoluprácu a prípadnú dohodu o voľnom obchode medzi EÚ a USA“ (Ú. v. EÚ C 424, 26.11.2014, s. 9).

3.1.5 Ak si to obidve strany sporu želajú, konanie ISDS môže byť úplne tajné, aj keď sa spor týka oblastí verejného záujmu. Hoci štandardná bilaterálna investičná zmluva Spojených štátov umožňuje väčšiu transparentnosť, v mnohých súčasných dohodách sú stále zakotvené ustanovenia o tajnosti. Pravidlá transparentnosti Komisie OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL) výrazne zlepšia situáciu, ak sa budú všeobecne uplatňovať.

3.2 **Fakty a štatistické údaje**

3.2.1 Až 93 % bilaterálnych investičných zmlúv obsahuje ustanovenie o mechanizme ISDS⁽²⁾. Ustanovenie o mechanizme ISDS obsahujú aj určité medzinárodné obchodné dohody, ako je napríklad Severoamerická dohoda o voľnom obchode (NAFTA), a medzinárodné investičné dohody, ako je Zmluva o energetickej charte. V roku 2014 Zmluva o energetickej charte prekonalala dohodu NAFTA ako najčastejšie uplatňovaná zmluva⁽³⁾.

3.2.2 Členské štáty EÚ uzavreli od 50. rokov minulého storočia vyše 1 400 bilaterálnych investičných zmlúv, čo predstavuje približne polovicu celkového počtu vo svete⁽⁴⁾. Všetky obsahujú zväčša podobné ustanovenia o ochrane investícií a o mechanizme ISDS. Investori EÚ sú údajne najväčšími používateľmi mechanizmu ISDS na celom svete (50 % všetkých prípadov).

3.2.3 EÚ v súčasnosti rokujú so Spojenými štátmi o TTIP, s Japonskom o obsiahlej dohode o voľnom obchode a nedávno uzavrela rokovania s Kanadou. Rokovania o týchto dohodách viac ako akákoľvek iná otázka vyvolali obrovskú verejnú diskusiu o potrebe mechanizmu ISDS v každej kapitole o investíciách.

3.2.4 Len deväť členských štátov EÚ má uzavretú bilaterálnu investičnú zmluvu so Spojenými štátmi (Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Chorvátsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, Rumunsko a Slovensko), sedem členských štátov má uzavretú bilaterálnu investičnú zmluvu s Kanadou a žiadny s Japonskom. Všetky tieto dohody boli podpísané pred vstupom do EÚ.

3.2.5 Objem PZI, ktoré investori zo Spojených štátov investovali v týchto deviatich členských štátoch, predstavuje 1 % celkových PZI Spojených štátov v EÚ. Pokiaľ ide o PZI týchto členských štátov v Spojených štátoch, je to len 0,1 % celkového stavu PZI v Spojených štátoch⁽⁵⁾.

3.3 **Počet konaní**

3.3.1 Počet prípadov ISDS v období rokov 2002 až 2014 značne vzrástol (58 prípadov v roku 2013 a 42 prípadov v roku 2014)⁽⁶⁾, pričom ku koncu roka 2014 dosiahol počet rozhodcovských konaní na základe zmlúv 610. Keďže však väčšina rozhodcovských fór nevedie verejný register žalôb, odhaduje sa, že celkový počet prípadov je vyšší.

3.3.2 Z 356 známych konaní, ktoré boli uzavreté, bolo 25 % vyriešených v prospech investora a 37 % v prospech štátu. Konkrétne podmienky 28 % prípadov sú dôverné.

3.4 **Čas a náklady**

3.4.1 Priemerné náklady na rozhodcovské konanie sú 4 milióny USD pre jednu stranu, z čoho približne 82 % tvoria poplatky za právne služby⁽⁷⁾. V prípade niektorých konaní trvá viacero rokov, kým sa uzavrujú.

3.4.2 Vysoké náklady viedli k nárastu počtu prípadov financovania žalôb treťou stranou. Zníženie finančného rizika pre spoločnosti prispieva k zvýšeniu počtu neopodstatnených žalôb, pričom aj v týchto prípadoch štáty znášajú plné náklady na právne služby. EHSV je rozhodne proti špekulatívnym investíciám hedžových fondov v špecifických prípadoch ISDS výmenou za podiel na získanom odškodnení⁽⁸⁾.

⁽²⁾ OECD, *ISDS a scoping paper for the investment policy community*, 2012.

⁽³⁾ UNCTAD, *Recent Trends in IIAs and ISDS*, č. 1, február 2015:
http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2015d1_en.pdf

⁽⁴⁾ Sprievodná poznámka k verejnej konzultácii o ISDS v TTIP.

⁽⁵⁾ UNCTAD, *ISDS Information Note on the US and EU*.

⁽⁶⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 3.

⁽⁷⁾ E (SN/EP/6777), 10. decembra 2013.

⁽⁸⁾ Výskumné centrum Európskeho parlamentu, *ISDS and prospects for reform*:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI\(2015\)545736_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI(2015)545736_REV1_EN.pdf)

4. Argumenty v prospech ISDS

4.1 Okrem Írska majú všetky členské štáty v bilaterálnych investičných zmluvách ustanovenie o mechanizme ISDS. Uzavretých je aj 190 bilaterálnych investičných zmlúv v rámci EÚ, čo predstavuje 16 % všetkých vo svete známych prípadov použitia mechanizmu ISDS.

4.2 Rokovací mandát EK, ktorý v roku 2012 podporilo vtedy 27 členských štátov, zahŕňa cieľ dosiahnuť mechanizmus ISDS. Má to byť „efektívny a moderný mechanizmus urovnávania sporov“.

4.3 Postoj EK je ⁽⁹⁾, že ISDS predstavuje:

— dôležitý nástroj na ochranu investícií, teda na podporovanie a zabezpečenie hospodárskeho rastu v EÚ,

— účinný spôsob na presadenie záväzkov, na ktorých sa naši obchodní partneri dohodnú s našimi investormi pri podpise investičných zmlúv.

4.4 Účastníci obchodnej diskusie za okrúhlym stolom o TTIP, ktorú zorganizovala skupina „Zamestnávateľa“ v EHSV, dospeli v spoločnom vyhlásení ⁽¹⁰⁾ k záveru: „Medzinárodná dohoda ako TTIP by mala vytvoriť vhodné podmienky na prilákanie rozsiahlych budúcich investícií na transatlantickom trhu. To okrem iného znamená zabezpečiť pre investorov na oboch stranách neobmedzený prístup a nediskriminačné zaobchádzanie a zlepšiť súčasný rámec pre ochranu investorov vrátane mechanizmu ISDS zvýšením dostupnosti pre MSP a dosiahnutím správnej rovnováhy medzi právami investora a právom štátov a miestnych orgánov na reguláciu vo verejnom záujme.“ Požiadavka, aby ustanovenia TTIP týkajúce sa mechanizmu ISDS nijakým spôsobom neobmedzovali schopnosť členských štátov EÚ vydávať zákony v záujme svojho obyvateľstva sa uvádza tiež v záveroch spoločnej schôdze kategórií spotrebiteľia, životné prostredie a poľnohospodári na tému transatlantických rokovaní usporiadanej v júni 2014.

4.5 Potrebu mechanizmu ISDS silno podporuje podnikateľská sféra na oboch stranách Atlantického oceánu, ktorá ju vníma ako základnú záruku pre zahraničných investorov a na jeho obranu uvádza, že:

— je podstatnou súčasťou ochrany investícií, pretože poskytuje neutrálny mechanizmus urovnávania sporov založený na faktoch a určuje pravidlá na podporu dodržiavania predpisov a zabránenie zneužitiam,

— pomáha ustanoviť právo štátov na reguláciu a právo investorov na ochranu podľa medzinárodného práva.

4.6 Tvrdí sa tiež, že mechanizmus ISDS je nástrojom poslednej možnosti a využíva sa iba v extrémnych prípadoch, keď zlyhajú všetky ostatné možnosti, a že približne 90 % bilaterálnych investičných zmlúv investori nikdy nepoužili na podanie žaloby. Hoci celosvetový objem PZI presahuje 25 biliónov dolárov, od roku 1987 bolo podaných iba približne 500 žalôb. Odškodné priznané v rozhodcovskom konaní poskytuje iba finančnú náhradu. Rozhodcovia nemajú možnosť zmeniť právne predpisy alebo opatrenia, ktoré prijímajú štáty ⁽¹¹⁾.

4.7 Podnikateľská sféra tiež argumentuje, že funkčný a moderný systém ISDS je dôležitý aj pre MSP, ktoré v celosvetovom meradle podali 22 % žalôb ⁽¹²⁾.

4.8 Napriek výzvam na začatie rokovaní o liberálnej investičnej dohode ⁽¹³⁾ podnikateľská sféra uznáva, že je potrebné prijať opatrenia, ktoré by zmenili ISDS na účinnejší, modernejší, predvídateľnejší a transparentnejší nástroj. Podporuje aj presnejšie vymedzenie dôležitých pojmov ako „investor/investícia“, „spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie“ a „nepriame vyvlastnenie“ ⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ Európska komisia, *Factsheet on ISDS*, odsek 2, 3. októbra 2013.

⁽¹⁰⁾ Obchodná diskusia za okrúhlym stolom EHSV – Spoločné vyhlásenie o TTIP, 16. decembra 2014.

⁽¹¹⁾ Business Europe, *ISDS – Overview of Business Europe position*, február 2015.

⁽¹²⁾ Vyššie uvedené a pozíčný dokument združenia Eurochambres, *Views and priorities for the negotiations with the US for the TTIP*, 6. decembra 2013.

⁽¹³⁾ Transatlantická obchodná rada (Transatlantic Business Council – TBC), *Comments of the TBC regarding the proposed TTIP*, 10. mája 2013.

⁽¹⁴⁾ Business Europe, *TTIP – An Indispensable Tool to protect Investors*, 2. mája 2014. Business Europe, *ISDS – Overview of Business Europe position*, február 2015.

4.9 Vzhľadom na veľký význam rokovaní o dohodách TTIP, CETA a dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Japonskom sa tvrdí, že ak by sa nepodarilo dosiahnuť dohodu v týchto prípadoch, vážne by to poškodilo vyhliadky na dohodnutie ustanovenia o ISDS v akejkoľvek inej bilaterálnej investičnej zmluve, keďže každá dohoda bude mať vplyv na ostatné pripravované dohody.

5. Obavy a výhrady

5.1 Podpora mechanizmu ISDS nemá obdobu v iných kľúčových oblastiach občianskej spoločnosti. Existuje však široká zhoda na tom, že zahraniční investori potrebujú ochranu pred priamym vyvlastnením, nesmú byť diskriminovaní v porovnaní s domácimi investormi a musia mať prístup k rovnakým možnostiam ako domáci investori.

5.2 Na obidvoch stranách Atlantického oceánu vyjadrili silný odpor odborové zväzy, mimovládne organizácie, spotrebiteľské a environmentálne organizácie a organizácie na ochranu verejného zdravia.

5.3 Hlavnou obavou je, že systém ISDS nie je vhodný na svoj účel a že nadnárodnému kapitálu poskytuje právne postavenie rovnocenné kapitálu zvrchovanému štátu. Výbor však poznamenáva, že ak si dve krajiny želajú podporiť vzájomné hospodárske vzťahy prostredníctvom medzinárodnej investičnej dohody, zaviazujú sa, že si vzájomne zaručia určitú úroveň zaobchádzania s investormi a investíciami druhej krajiny.

5.4 Od skromných začiatkov, keď bol mechanizmus ISDS navrhnutý s cieľom pomáhať PZI získať odškodnenie za priame vyvlastnenie súkromného majetku vládami rozvojových krajín s nedostatočne fungujúcimi súdnymi systémami, sa ISDS rozvinul na mechanizmus, ktorým sa:

- zásadne posúva rovnováhu síl medzi investormi, štátmi a inými dotknutými stranami,
- uprednostňuje práva podnikov pred právom vlád regulovať a zvrchovaným právom štátov rozhodovať o svojich vlastných záležitostiach.

5.5 Vyvlastnenie sa rozšírilo o *opatrenia rovnajúce sa vyvlastneniu, nepriame a regulačné vyvlastnenie*. Spôsobilo to uznanie nárokov proti akémukoľvek opatreniu štátu, ktoré by mohlo mať vplyv na zisky, budúce zisky alebo primerané očakávania ziskov, aj keď politika alebo opatrenie má všeobecnú povahu a nevzťahuje sa na konkrétnu investíciu.

5.6 Negatívne rozsudky vnútroštátnych súdov boli napadnuté ako „vyvlastnenia“ vrátane sporu o 500 miliónov USD farmaceutického gigantu Eli Lilly zo Spojených štátov s Kanadou, v ktorom podnik tvrdil, že rozsudky kanadského federálneho súdu týkajúce sa dvoch patentovaných liečiv porušujú práva investora tejto firmy. Je to prvý pokus zo strany farmaceutickej korporácie vlastniacej patent využiť mimoriadne privilégia, ktoré poskytujú obchodné dohody Spojených štátov, ako nástroj na presadenie väčších monopolných patentových ochrán⁽¹⁵⁾.

5.7 Firmy špecializované na právo obchodných spoločností teraz poskytujú poradenstvo v konaniach, ktoré majú len malú súvislosť s vyvlastnením súkromného majetku, a zarábajú na nich. Niekoľko firiem zaoberajúcich sa investičným právom využilo rozmáhanie sa sporov a má dominantné postavenie v tejto oblasti.

5.8 Je mechanizmus ISDS potrebný v TTIP?

5.8.1 Pokiaľ ide o TTIP, nemožno tvrdiť, že investori majú dôvod znepokojovať sa nad vnútroštátnymi právnymi systémami. EÚ aj Spojené štáty majú vytvorené vyspelé a spoľahlivé právne systémy. Nie je žiadny očividný dôvod, prečo by práva PZI nemohli byť primerane chránené stanovením jednoduchého pravidla nediskriminačnej právnej ochrany a rovnakého prístupu na domáce súdy. Podobné argumenty možno uplatniť v súvislosti s Kanadou a Japonskom. Ak sa ukáže, že je ťažké presadzovať medzinárodné práva prostredníctvom rokovaní, mediácie alebo na vnútroštátnych súdoch v týchto vysoko rozvinutých demokraciách, potom by sa táto problematika mala v prvom rade vyjasniť v medzištátnych riešeniach.

⁽¹⁵⁾ <https://www.citizen.org/eli-lilly-investor-state-factsheet>

5.8.2 Podľa správy London School of Economics (LSE) sa pri analýze modelu bilaterálnej investičnej zmluvy Spojených štátov z roku 2012 zistilo, že „existuje veľký počet konkrétnych oblastí, v ktorých bilaterálna investičná zmluva Spojených štátov presahuje právo Spojeného kráľovstva. Z týchto dôvodov a vzhľadom na rozsah investícií Spojených štátov v Spojenom kráľovstve sa domnievame, že existuje značné riziko politických nákladov pre Spojené kráľovstvo, ktoré vyplýva z toho, že z dôvodu námietok investorov Spojených štátov v Spojenom kráľovstve by sa v budúcnosti upustilo od uprednostňovanej politiky, alebo by sa zmenila“.

5.8.3 Nemožno vierohodne tvrdiť, že neexistencia mechanizmu ISDS je prekážkou pre zahraničné investície. Objem zahraničných investícií sa v jednotlivých krajinách EÚ veľmi líši. Niektoré členské štáty EÚ, ktoré majú postupy ISDS zakotvené vo svojich bilaterálnych investičných zmluvách so Spojenými štátmi, patria k štátom s najnižšími investíciami plynúcimi zo Spojených štátov:

- objem priamych zahraničných investícií medzi EÚ a Spojenými štátmi v súčasnosti presahuje sumu 2,5 bilióna USD (1,5 bilióna EUR) oboma smermi. Len v samotnom Belgicku je úroveň priamych zahraničných investícií Spojených štátov štyrikrát vyššia v porovnaní s investíciami Číny,
- Brazília, ktorá je najväčším príjemcom priamych zahraničných investícií v Latinskej Amerike, nemá žiadne investičné dohody, ktoré by obsahovali ustanovenie o ISDS,
- Austrália ukázala, že krajina môže vierohodne vylúčiť ustanovenie o ochrane investícií z obchodnej dohody s jednou krajinou (Spojené štáty) a potom ho zahrnúť do dohody s inou krajinou (Kórea). Nie je dôvod, prečo by EÚ nemohla postupovať podobne.

5.8.4 Je mimoriadne otáznne, či by vynechanie ustanovenia o mechanizme ISDS v TTIP oslabilo schopnosť EÚ začleniť ustanovenie o ISDS do budúcich bilaterálnych investícií a investičných dohôd s krajinami mimo OECD, ako je Čína. Čína už má vytvorenú hustú sieť viac ako 130 bilaterálnych investičných zmlúv (vrátane 26 s členskými štátmi EÚ). Túžba Číny po dohode je rovnako silná ako v EÚ. Ešte otáznejšie je, či by bolo v záujme EÚ umožniť čínskym štátnym podnikom, ktoré sú v podstate predĺženou rukou čínskej vlády, využívať mechanizmus ISDS na napadnutie vládnej politiky. Cudzej krajine by to umožnilo využiť to, čo má byť obchodný proces, na angažovanie sa v niečom, čo by sa malo riešiť rokovaním a diplomaciou.

5.8.5 V podrobnom dokumente, ktorý bol zverejnený v marci 2015, dospeli Centrum pre európske politické štúdie (CEPS), Centrum pre transatlantické vzťahy a Univerzita Johns Hopkinsa k týmto záverom: „[...] zahrnutie kapitoly o ochrane investorov do TTIP, ktorá by bola doplnená o mechanizmus ISDS, pravdepodobne nebude mať významný hospodársky ani politický prínos pre EÚ. Podľa našej analýzy by začlenenie takýchto ustanovení viedlo k značným hospodárskym a politickým nákladom pre EÚ. Je síce dôležité nezveličovať rozsah potenciálnych nákladov, z nášho hodnotenia však vyplýva, že náklady budú s vysokou pravdepodobnosťou prevyšovať akékoľvek potenciálne prínosy pre EÚ. V súlade s tým navrhujeme, že pokiaľ ISDS nebude doplnený významnými ústupkami zo strany USA, ktorými by sa kompenzovali náklady súvisiace s mechanizmom ISDS, pre EÚ by bolo prezieravé zvážiť alternatívy.“⁽¹⁶⁾

5.9 Aktuálna politická scéna

5.9.1 Južná Afrika, Bolívia, Ekvádor, Venezuela a Indonézia začali rušiť alebo postupne rušiť existujúce bilaterálne investičné zmluvy. India údajne tiež reviduje svoje zmluvy a Austrália v dôsledku prípadu Philip Morris oznámila, že nebude súhlasiť so začlenením doložky o ISDS do žiadnych budúcich dohôd.

5.9.2 Celoštátna konferencia zákonodarcov, ktorá zastupuje všetkých parlamentných orgánov 50 štátov USA, oznámila⁽¹⁷⁾, že „nepodporí žiadnu obchodnú dohodu, v ktorej je stanovené riešenie sporov medzi investormi a štátom,“ lebo to zasahuje do „právomoci štátnych zákonodarcov prijímať a presadzovať spravodlivé, nediskriminačné pravidlá, ktorými sa chráni verejné zdravie, bezpečnosť a blaho, zabezpečuje sa zdravie a bezpečnosť pracovníkov a chráni sa životné prostredie“.

⁽¹⁶⁾ Dokument *Transatlantic Investment Treaty Protection* zverejnený súčasne na webových lokalitách CEPS (www.ceps.eu) a CTR (<http://transatlantic.sais-jhu.edu>).

⁽¹⁷⁾ <http://www.citizen.org/documents/State-Legislators-letter-on-Investor-State-and-TPP.pdf>

5.9.3 Odpor voči mechanizmu ISDS narastá aj v Európe v krajinách, ako napríklad Nemecko, Rakúsko, Grécko a Francúzsko, ktoré spochybňujú práva investorov v TTIP.

5.9.4 V Európskom parlamente zazneli varovania členov vplyvného Výboru pre medzinárodný obchod (INTA), ktorí žiadali o vypustenie ustanovenia o ISDS z TTIP.

5.9.5 Výbor regiónov varuje, že mechanizmus ISDS medzi EÚ a Spojenými štátmi, ktorý obchádza riadne súdy, predstavuje značné riziko, a preto môže byť vypustený⁽¹⁸⁾.

5.9.6 Tieto názory odrážajú názory mnohých európskych organizácií občianskej spoločnosti, ktoré sú proti ustanoveniu o ISDS v TTIP. Jedným z hlavných argumentov je, že ak sa investor obráti najprv na vnútroštátny právny systém a získa konečný rozsudok, môže aj tak podať žalobu na investičný tribunál. Tribunál sa teda stáva konečným rozhodcom, čo je v rozpore s demokraciou.

6. Verejná konzultácia EK o ochrane investorov a o mechanizme ISDS v TTIP

6.1 EHSV víta rozhodnutie EK otvoriť verejnú konzultáciu o mechanizme ISDS v TTIP. Po odpočítaní opakovaných príspevkov bolo prijatých 143 053 reakcií, čo poukazuje na rozsah verejného záujmu. Pracovný dokument útvarov Komisie zverejnený v januári 2015 obsahuje dôkladnú analýzu obsahu a podstaty reakcie verejnosti⁽¹⁹⁾.

6.2 Konzultácia vychádzala z referenčného textu založeného na dohode CETA. Nanešťastie tento návrh dohody a ani návrh dohody so Singapurom nebol predložený na verejnú konzultáciu. Skutočnosť, že dohoda CETA, s ktorou súvisiace rokovania už boli uzavreté, sa použila ako základ pre verejnú konzultáciu, „až keď na nej zaschol atrament“, však viedla k určitým obavám, že verejná konzultácia bola takmer za hotová vec a jej účelom bolo schváliť novú generáciu investičných dohôd navrhovaných EÚ. Tieto obavy posilnila skutočnosť, že konzultačný dokument sa zameriaval na modalitu a neobsahoval žiadnu konkrétnu otázku týkajúcu sa zásady začlenenia mechanizmu ISDS do TTIP. Cieľom verejnej konzultácie však bolo získať názory zainteresovaných strán na to, ako mechanizmus ISDS v TTIP vylepšiť.

6.3 Konzultácia nepridala príliš nového k množstvu informácií, ktoré sú už k dispozícii z aktívnej online verejnej diskusie o mechanizme ISDS. Bol to však mimoriadne užitočný krok v snahe zblížiť argumenty jednotlivých strán a poskytnúť občianskej spoločnosti možnosť priamo sa zapojiť.

6.4 Nebolo šťastné, že niektorí obhajcovia mechanizmu ISDS odmietli 97 % odpovedí odovzdaných kolektívne prostredníctvom rôznych online platforiem. Kolektívne podania sú legitímnou súčasťou verejnej konzultácie. EHSV víta uistenie EK, že „všetky odpovede boli rovnako zohľadnené“.

6.5 EHSV poznamenáva, že menej ako 1 % respondentov uviedlo, že sú investormi v Spojených štátoch, ale nepovažuje to za dôvod na znepokojenie. V otázkach, ako je demokracia a zvrchované právo štátov rozhodovať o svojich vlastných záležitostiach, je zapojenie sa a názor širokej občianskej spoločnosti dôležitým a zásadným prvkom.

6.6 EK určila štyri oblasti, v ktorých je potrebné preskúmať ďalšie zlepšenia:

- ochrana práva na reguláciu,
- vytváranie a fungovanie rozhodcovských súdov,
- vzťah medzi domácimi súdnymi systémami a mechanizmom ISDS,
- preskúmanie rozhodnutí v rámci ISDS prostredníctvom odvolacieho mechanizmu.

⁽¹⁸⁾ Stanovisko VR na tému „Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo (TTIP)“, ECOS/V – 063, február 2015.

⁽¹⁹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf

Tieto oblasti sú objasnené v koncepčnom dokumente „Investment in TTIP and beyond – the path for reform“, ktorý členka Komisie Cecilia Malmström v máji 2015 predstavila Európskemu parlamentu a Rade.

6.7 EHSV s prekvapením prijal informáciu, že 18. mája bolo na stretnutí v rámci dialógu s občianskou spoločnosťou potvrdené, že model ochrany investorov dohodnutý v CETA sa v súčasnosti využíva pri rokovaní o dohode o voľnom obchode s Japonskom. Vzhľadom na to, že členka Komisie vo svojom koncepčnom dokumente „Investment in TTIP and beyond – the Path for Reform“, ktorý 6. mája predstavila Európskemu parlamentu, určila viaceré oblasti pre ďalšie zlepšenie znenia CETA, je výbor znepokojený skutočnosťou, že tento model slúži aj naďalej ako východisko rokovaní s takým dôležitým globálnym partnerom, akým je Japonsko.

7. Právo na reguláciu

7.1 EHSV je znepokojený skutočnosťou, že Európske fórum služieb vo svojom príspevku do verejnej konzultácie požaduje, aby sa rozsah výnimiek a obmedzení znížil na minimum a aby EK „využila svoj mandát na rokovanie na základe Lisabonskej zmluvy na zlepšenie a posilnenie, nie na oslabenie“ mechanizmu ISDS. Tieto požiadavky zahŕňajú „bezvýhradnú doložku najvyšších výhod a doložku o vnútroštátnom posudzovaní, bezvýhradnú doložku o spravodlivom a rovnakom zaobchádzaní; širokú zastrešujúcu doložku, žiadne výnimky pre určité odvetvia, žiadne filtračné mechanizmy, plné odškodnenie za priame a nepriame vyvlastnenie“⁽²⁰⁾.

7.2 Mechanizmus ISDS sa čoraz viac využíva na obchádzanie vnútroštátnych právnych systémov a na žalovanie štátov pred súkromnými medzinárodnými tribunálmi, kde sa od nich požadujú peniaze daňovníkov ako náhrada za politiky vo verejnom záujme, ktoré údajne obmedzujú zisky. Osobitne rozšírené to je v oblastiach zdravia a ochrany životného prostredia.

7.3 Nedávne ostro sledované konania posilnili opozíciu proti ISDS:

- spoločnosť Philip Morris žaluje Austráliu za zdravotné varovania na balíčkoch cigariet, pričom tvrdí, že ju oberajú o hodnotu jej investícií do obchodných značiek a iného duševného vlastníctva,
- spoločnosť Vattenfall využíva ustanovenia Zmluvy o energetickej charte, keď žiada vyše 3,7 miliardy USD od Nemecka za rozhodnutie postupne ukončiť využívanie jadrovej energie,
- spoločnosť Lone Pine žaluje Kanadu o 250 miliónov CAD potom, čo provincia Québec z dôvodu obáv o životné prostredie zaviedla moratórium na hydraulické štiepenie,
- spoločnosť Veolia žaluje Egypt za jeho rozhodnutie zvýšiť minimálnu mzdu z dôvodu, že to poškodí zisky spoločnosti,
- Líbyi bolo nariadené zaplatiť 935 miliónov USD kuvajtskej spoločnosti za stratené zisky zo skutočných a istých príležitostí, ktoré vyplývali zo zrušenia projektu v oblasti cestovného ruchu⁽²¹⁾. Investor investoval do projektu len 5 miliónov USD a výstavba sa nikdy nezačala,
- spoločnosť Micula žalovala Rumunsko kvôli investícii, ktorú realizovala pred vstupom krajiny do EÚ a v rámci ktorej dostávala štátne investičné stimuly. Po vstupe Rumunsko s cieľom dodržať pravidlá štátnej pomoci zrušilo svoj program stimulov. Tribunál rozhodol o odškodnení 116 000 USD plus úroky (celková suma sa odhaduje na 250 000 USD) za nedodržanie záväzkov vyplývajúcich z bilaterálnej investičnej zmluvy. V roku 2014 vydalo Generálne riaditeľstvo EK pre hospodársku súťaž predbežné opatrenie, ktorým Rumunsku prikázalo nezaplatiť, pretože by sa to považovalo za neoprávnenú štátnu pomoc. Rozhodcovia napriek tomu oprávnili spoločnosť Micula, aby podala žalobu vo veci odškodnenia na súdy Spojených štátov, pričom použili klauzulu odvolávajúcu sa na Newyorský dohovor.

⁽²⁰⁾ Reakcia Európskeho fóra služieb (European Services Forum – ESF) vo verejnej konzultácii o mechanizme ISDS, 20. júna 2014.

⁽²¹⁾ <http://www.iisd.org/itn/2014/01/19/awards-and-decisions-14/>

7.4 V investičných zmluvách sú zakázané akékoľvek obmedzenia repatriácie prostriedkov alebo ziskov. Vlády nesmú zaviesť kontroly kapitálu, ktorými by zastavili útoky na svoje meny alebo obmedzili toky tzv. *horúcich peňazí* v kríze, aj keď Medzinárodný menový fond (MMF) tvrdí, že takéto kontroly sú nevyhnutným politickým opatrením. Žiadny iný štát nezasiahli konania ISDS viac ako Argentínu, ktorej bolo nariadené zaplatiť vyše 500 miliónov USD z dôvodu jej rozhodnutia v roku 2002 oddeliť peso od amerického dolára.

7.5 Výnimky pre verejné služby existujú v kapitole 11 dohody CETA (*Cezhraničný obchod v službách*), ale žiadne výnimky ani vylúčenia pre verejné služby nie sú uvedené v kapitole 10 (*Ochrana investícií*). V zásade platí, že zatiaľ čo je určité správne, keď sú investori chránení pred svojvoľnými činmi štátnych orgánov, vymedzenie pojmu *vyvlastnenie* a najmä *nepriame vyvlastnenie* vzbudzuje obavy, pokiaľ ide o schopnosť vrátiť určité činnosti, ktoré v súčasnosti vykonávajú komerčné subjekty, späť do správy štátu z oprávnených dôvodov verejného poriadku. Vyvlastnenie podľa kapitoly 10 zahŕňa každý právny predpis, ktorý ovplyvní zníženie hodnoty súkromného podniku. Odszkodnenie musí odrážať „*skutočnú stratu*“. To by mohlo ekonomicky znemožniť návrat služieb do správy štátu.

7.6 V rámci dohody CETA sa uznáva, že vymedzenie pojmu nepriameho vyvlastnenia je príliš široké, a príloha X.11 ods. 3 obsahuje pokus vyjasniť túto záležitosť stanovením cieľov verejnej politiky, ktoré nepredstavujú nepriame vyvlastnenie, ako je napríklad zdravie, bezpečnosť alebo životné prostredie. Hrozí však nebezpečenstvo, že by sa toto vymedzenie mohlo vysvetľovať ako normatívne, čím by sa ďalšie širšie ciele verejného poriadku, ako je hospodárska alebo fiškálna politika, prípadne návrat dôležitých služieb do správy štátu, ponechali otvorené pre žaloby z dôvodu nepriameho vyvlastnenia v rámci mechanizmu ISDS. Je nevyhnutné túto záležitosť vyjasniť.

7.7 EK pri oznámení svojich plánov zabrániť investorom zneužívať mechanizmus ISDS uviedla, že do TTIP „*by chcela začleniť ustanovenia, ktorými by sa zamedzilo neopodstatneným žalobám*“⁽²²⁾. Návrh dohody CETA obsahuje aj ustanovenia pre zrýchlené konanie na zamietnutie neoprávnených a neopodstatnených žalôb. Vymedzenie pojmu „*neopodstatnený*“ v presnej právnej terminológii však bude mimoriadne ťažké a mohlo by poskytnúť ďalšiu živnú pôdu pre špecializovaných právnikov v oblasti investícií.

7.8 V návrhu dohody CETA sa uvádza aj uzavreté vymedzenie pojmu „*spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie*“. Odporcovia mechanizmu ISDS ho považujú za príliš široké a podnikateľská sféra za nedostatočne pružné. Toto vymedzenie pojmu stále poskytuje tribunálu voľnosť interpretácie a chýba mu pružný mechanizmus preskúmania.

7.9 Už len samotná hrozba konania v rámci mechanizmu ISDS môže vytvoriť regulačné spomalenie, keď vlády budú odradené regulovať vo verejnom záujme pre strach zo sporov a z nich vyplývajúcich pokút. Napríklad vláda Nového Zélandu odložila svoj zákon o jednoduchom balení tabakových výrobkov, kým sa čaká na rozhodnutie vo veci Philip Morris proti Austrálii.

7.10 Právnická firma Freshfields Bruckhaus Deringer vo svojom prehľade pre svojich nadnárodných klientov uviedla: „*Podniky si v súčasnosti viac navykli na možný význam investičných zmlúv nielen ako na možnosť poslednej záchrany v prípade problémov, ale aj ako na dôležitý predbežný nástroj na zmiernenie rizík už pred realizovaním investícií.*“

7.11 Hoci EK sa zaviazala zabezpečiť, aby na základe budúcich obchodných/investičných dohôd EÚ štát nemohol byť prinútený zrušiť opatrenie, nie je v tom zohľadnený možný vplyv hrozby obrovskej pokuty po začatí konania o mnoho miliárd dolárov.

7.12 V návrhu dohody CETA sa tiež uvádza, že náklady rozhodcovského konania by mala znášať neúspešná strana sporu. To znamená, že subjekty, ktoré si uplatňujú triviálne nároky, budú musieť uhradiť všetky náklady. Vzhľadom na ohromné sumy, o ktoré išlo v nedávnych konaniach, je však málo pravdepodobné, že by to bolo prekážkou pre nadnárodné spoločnosti s veľkým objemom hotovosti a špecializované právne firmy, keď si to porovnajú s možnými ziskami. Na druhej strane priemerné náklady vo výške 4 miliónov USD per každú stranu musia pôsobiť veľmi odstrašujúco na MSP, ktoré si uplatňujú nároky na základe ustanovení o mechanizme ISDS.

⁽²²⁾ Prehľad EK o ISDS, odsek 8, vydaný 3. októbra 2013.

8. Vytváranie a fungovanie rozhodcovských súdov

8.1 Existujúci systém je vysvetlený v kapitole 3. Je to otázka, ktorá v rámci konzultácie vzbudila široký záujem.

Existuje všeobecná dohoda, že mechanizmus ISDS nemôže pokračovať v terajšej podobe.

8.2 Investiční rozhodcovia

8.2.1 Rozhodcovia sa vyberajú pre každé konanie, pričom každá strana vymenuje svojho rozhodcu a obe strany musia odsúhlasiť výber tretieho rozhodcu. Ak to nedokážu, o treťom rozhodcovi zvyčajne rozhodne menovací orgán. V tom je rozdiel oproti vnútroštátnym sudcom, ktorí sú ku konaniam priradovaní bez účasti strán sporu. Zvyčajne pochádzajú z Medzinárodného centra pre riešenie investičných sporov (ICSID) a z Komisie OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL) a sú vysoko uznávanými členmi právnickej profesie vrátane samostatných právnikov, profesorov a bývalých sudcov. Na rozdiel od praxe WTO sa nezdá, že by obhajcovia zastupujúci vládu v súvislosti s ISDS alebo vyjednávači vládnych investičných zmlúv boli vyberaní ako rozhodcovia v konaniach týkajúcich sa iných štátov.

8.2.2 Ako uvádza Corporate Europe Observatory (CEO) ⁽²³⁾, mnohí z nich vystupovali ako právni zástupcovia aj v iných prípadoch: v 50 % prípadov ako právni zástupcovia investorov a v 10 % prípadov ako právni zástupcovia štátov. Táto výmena úloh v pomerne malej skupine (15 právnikov rozhodovalo v 55 % všetkých sporov) ⁽²⁴⁾ sa niekedy vníma ako zdroj vzájomnej korporatívnej solidarity, ktorá môže viesť k „nezdravým kompromisom“ ⁽²⁵⁾. Rastúci počet námietok protistrany voči navrhovaným rozhodcom naznačuje obavy o nestrannosť skupiny kandidátov ⁽²⁶⁾.

8.3 Je zrejmé, že ustanovenia dohody CETA o voľbe a správaní rozhodcov a o vedení konania nemajú širokú podporu občianskej spoločnosti, aj keď podľa mnohých zainteresovaných predstavujú zlepšenie v niektorých oblastiach. Vytváranie a fungovanie rozhodcovských tribunálov vzbudzuje vážne obavy:

- vnútroštátne návrhy na reguláciu vo verejnom záujme by sa stále mohli stať predmetom žaloby o náhradu škody, ktorú bude posudzovať porota tvorená tromi súkromnými právnikmi,
- záruky týkajúce sa konfliktu záujmov sú slabé a nestačia na zmiernenie obáv z možnosti ich eliminácie v rámci systému ISDS. V článku X.25 dohody CETA je stanovené, že rozhodcovia musia dodržiavať usmernenia Medzinárodnej advokátskej komory (International Bar Association) o konflikte záujmov v medzinárodnej arbitráži. To však nerieši základný problém konkrétnych jedincov, ktorí pôsobia ako právni zástupcovia a rozhodcovia pre tú istú stranu v rôznych sporoch, čo je kľúčová otázka konfliktu záujmov,
- v návrhu dohody CETA je stanovené, že pri poskytovaní informácií verejnosti sa uplatňujú pravidlá transparentnosti komisie UNCITRAL a že vypočutia sú otvorené pre verejnosť. Tento pôvodne prítiažlivý príspevok k transparentnosti je výrazne oslabený skutočnosťou, že tribunál má značnú voľnosť v otázkach konania zasadnutí za zatvorenými dverami a neposkytovania dokumentov.

⁽²³⁾ Corporate Europe Observatory (CEO) je nezisková skupina, ktorá sa zaoberá výskumom a kampaniami, vykonávajúcou výskumy a zverejňujúcou správy o lobistických činnostiach spoločností na úrovni EÚ (<http://corporateeurope.org/>).

⁽²⁴⁾ EPRS, *ISDS – State of Play and Prospects for Reform*, 21. januára 2014.

⁽²⁵⁾ OECD, *Working Paper on International Investment*, č. 2012/3, s. 44 – 45.

⁽²⁶⁾ UNCTAD, *Reform of ISDS – In Search of a Roadmap*, poznámka k bodom č. 2, jún 2013, s. 4.

9. Vzťah medzi domácimi súdnymi systémami a mechanizmom ISDS

9.1 PZI majú v súčasnosti takmer unikátne právo, keď jednotlivec môže začať rozhodcovské konanie voči štátu na základe medzinárodného práva. Právne predpisy v oblasti ľudských práv poskytujú osobitné práva, ale spravidla s cieľom zabrániť obchádzaniu vnútroštátnych súdnych systémov sa od jednotlivcov vyžaduje, aby využili miestne opravné prostriedky, kým sa žaloba môže predložiť na medzinárodný súd. V dohode CETA sa nevyžaduje využitie miestnych opravných prostriedkov. Od investorov sa iba požaduje, aby sa usilovali o konzultáciu.

9.2 Členské štáty EÚ vyjadrili zásadné znepokojenie týkajúce sa zmluvného a ústavného práva v súvislosti s mechanizmom ISDS, ako je uvedený v dohode CETA a plánovaný pre TTIP⁽²⁷⁾. Navrhované zlepšenia mechanizmu ISDS v bilaterálnych investičných zmluvách doposiaľ nerozptýlili tieto obavy⁽²⁸⁾. EÚ je vo svojej obchodnej politike [Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), článok 205 a 207] viazaná zásadami stanovenými v Zmluve o Európskej únii (Zmluva o EÚ) článok 3, Charte základných práv Európskej únie a v ďalších právnych normách EÚ.

V prípade obchodných dohôd, kde sa o investičných sporoch rozhoduje v medzinárodných arbitrážnych konaniach, ktoré nie sú takto viazané, sa môže stať, že sa dospeje k rozhodnutiam, ktoré nie sú v súlade s právnymi predpismi EÚ (pozri bod 7.3 – vec Micula/Rumunsko).

9.3 Toto presunutie právomoci na súkromné rozhodcovské súdy, ktoré nie sú viazané zásadami EÚ, nemusí byť v súlade s Lisabonskou zmluvou a mohlo by predstavovať významné prekročenie právomocí. Súdny dvor podmienil vytvorenie takejto medzinárodnej jurisdikcie tým, že sa neoslabí zásada rešpektovania autonómie právneho systému EÚ a rozdelenia právomocí stanoveného v zmluvách⁽²⁹⁾.

9.4 Keďže na zavedenie mechanizmu ISDS v TTIP je potrebná zmiešaná dohoda, pred (dočasným) nadobudnutím platnosti je potrebný súhlas parlamentov všetkých 28 členských štátov. V súvislosti s vylúčením vnútroštátnych súdov sa musí uznať zásada subsidiarity.

9.5 Je potrebné uznať, že existuje napätie medzi právom EÚ a medzinárodným právom, predovšetkým pokiaľ ide o monopol Súdneho dvora na jurisdikciu (čl. 19 Zmluvy o EÚ a čl. 263 ZFEÚ a nasledujúce). Stanovisko Súdneho dvora týkajúce sa prístúpenia EÚ k Európskemu dohovoru o ľudských právach⁽³⁰⁾ a prístup EK, ktorá požaduje zvrchovanosť práva EÚ vo veci Micula/Rumunsko, sú toho dôkazom. V článku 14.16 návrhu dohody CETA sa odmieta priamy vplyv CETA a požaduje sa, aby ustanovenia dohody boli začlenené do práva EÚ alebo členských štátov tak, aby sa ich investori mohli dovolávať. To ďalej komplikuje vzťahy medzi právnym poriadkom EÚ a prípadmi v rámci ISDS, o ktorých rozhodovali rozhodcovské súdy.

9.6 Pokiaľ ide o vytvorenie úplne prvého mechanizmu ISDS v zmluvách EÚ o voľnom obchode, ktoré majú celosvetový vplyv na členské štáty a na mnohých občanov EÚ, EHSV považuje za veľmi dôležité, aby Súdny dvor v predstihu preskúmal súlad s právom EÚ. Mimoriadny význam to má vo vzťahu k základným hodnotám EÚ a Charte základných práv Európskej únie, ale aj vo vzťahu k monopolu Súdneho dvora na právny výklad a subsidiaritu. Preto je potrebné získať a zohľadniť primerané právne stanovisko, prv než dohoda nadobudne platnosť (čl. 218 ZFEÚ). V tomto ohľade je potrebné poznamenať, že keď dohoda CETA nadobudne platnosť, bude obsahovať doložku prežitia, ktorá by v prípade akéhokoľvek ukončenia predĺžila platnosť ustanovení na 20 rokov pre investície realizované pre prerušenie.

⁽²⁷⁾ Právne stanovisko: „Europa- und verfassungsrechtliche Vorgaben für das Comprehensive Economic and Trade Agreement der EU und Kanada (CETA)“ (Ustanovenia európskeho a ústavného práva pre komplexnú hospodársku a obchodnú dohodu (CETA) medzi EÚ a Kanadou), Dr. Andreas Fischer-Lescano, Brémy, október 2014; „Modalities for investment protection and Investor-State Dispute Settlement (ISDS) in TTIP from a trade union perspective“ (Modality pre ochranu investícií a urovnávanie sporov medzi investormi a štátom (ISDS) v TTIP z pohľadu odborového zväzu), Dr. Markus Krajewski, Friedrich-Alexander-University, Erlangen – Norimberg, október 2014; „Freihandelsabkommen, einige Anmerkungen zur Problematik der privaten Schiedsgerichtsbarkeit“ (Dohody o voľnom obchode: niektoré pripomienky k otázke súkromného rozhodcovského konania), Prof. Siegfried Broß, správa o Mitbestimmungsförderung (podpore spolurozhodovania) č. 4, H. Böckler Stiftung, 2015.

⁽²⁸⁾ Corporate Europe Observatory, *CETA: Verkaufte Demokratie*.

⁽²⁹⁾ Stanovisko Súdneho dvora 1/91 zo 14. decembra 1991 – EHP 1; Stanovisko Súdneho dvora 1/00 z 18. apríla 2002 – Spoločný európsky letecký priestor; Stanovisko Súdneho dvora 1/09 z 8. marca 2011 – Súd pre európske patenty a patenty Spoločenstva.

⁽³⁰⁾ Stanovisko Súdneho dvora 2/13 z 18. decembra 2013.

9.7 Je naliehavo potrebné, aby EK zvažila, ako sa vyrovná s existujúcimi bilaterálnymi investičnými zmluvami v rámci EÚ a s bilaterálnymi investičnými zmluvami členských štátov EÚ s tretími krajinami, predovšetkým rozvinutými krajinami ako Spojené štáty a Kanada, ktoré obsahujú nereformované mechanizmy ISDS a ktoré sa v súčasnosti môžu využiť na napadnutie práva štátu regulovať a realizovať oprávnené štátne politiky. Väčšina z týchto dohôd obsahuje aj doložky prežitia, ktoré ďalej komplikujú proces ich ukončenia.

10. Odvolací mechanizmus

10.1 Občianska spoločnosť sa vo verejnej konzultácii jednoznačne vyjadrila za odvolací mechanizmus a opätovne sa to potvrdilo počas verejného vypočutia v EHSV.

10.2 Návrh dohody CETA odvolací systém neobsahuje. Otvára však možnosť, aby sa takýto systém vytvoril. V dohode CETA sa počíta s budúcimi konzultáciami o odvolacích systémoch a režimoch. Táto perspektíva sľubov do budúcnosti minimalizuje dôležitosť problému. Musí sa nájsť okamžité riešenie.

10.3 Rozhodnutie tribunálu je v zásade konečné a iba za veľmi mimoriadnych podmienok je možná jeho revízia alebo anulovanie⁽³¹⁾. To nie je v súlade so žiadnym vnútroštátnym súdnym systémom a nerieši základné obavy vyjadrené v rámci konzultácie.

11. Ako reformovať systém ISDS

11.1 Konferencia UNCTAD určila päť možností reformovania ISDS:

- upraviť existujúce systémy prostredníctvom medzinárodných investičných dohôd,
- obmedziť prístup investorov k mechanizmu ISDS,
- podporiť alternatívne uznesenie štátu,
- zaviesť odvolací mechanizmus,
- vytvoriť stály medzinárodný investičný súd.

11.2 EHSV sa domnieva, že tieto možnosti si zaslúžia ďalšie podrobné posúdenie. EK sa pri stanovovaní nového prístupu k ochrane investícií a mechanizmu ISDS v CETA a k návrhu dohôd medzi EÚ a Singapurom zaoberala prvými štyrmi možnosťami. Priebeh konzultácie ukázal, že stále existujú hlboko zakorenené obavy. Výbor sa domnieva, že koncepcia vytvorenia medzinárodného investičného súdu je najlepšou cestou, pretože ten by mal ďalekosiahle dôsledky pre zabezpečenie legitímnosti a transparentnosti systému a viedol by k súdržnejšej interpretácii a väčšej presnosti rozhodnutí. V tejto súvislosti EHSV víta vyhlásenie komisára pre obchod adresované výboru INTA z 18. marca, v ktorom sa uvádza, že viacstranný súd by znamenal efektívnejšie využívanie zdrojov a mal by väčšiu legitímnosť.

11.3 EHSV sa však nedomnieva, že schodnou cestou je súbežná realizácia rokovaní o mechanizme ISDS v rámci TTIP so strednodobou možnosťou vytvorenia medzinárodného investičného súdu. Ak sa dosiahne dohoda v rámci TTIP, takmer určite sa stane zlatým štandardom a podkope akúkoľvek perspektívu získania podpory pre medzinárodný súd. Pozíciu ďalej komplikuje skutočnosť, že TTIP nemá automatickú spojitosť s dohodou CETA. Treba zdôrazniť, že rokovania o dohode CETA sa skončili a že nie je zaručené, že kanadská vláda bude súhlasiť so začlenením akýchkoľvek zmien dohodnutých v rámci TTIP.

⁽³¹⁾ Dohovor Medzinárodného centra pre riešenie investičných sporov (ICSID), článok 52.

11.4 Prijatím súčasnej stratégie EK čelí možnosti, že jej prvá snaha o rokovanie o ochrane investorov by mohla viesť k trom rôznym systémom týkajúcim sa USA, Kanady a Singapuru. Na druhej strane Komisia neprináša jednotný systém, keďže ten sa dá dosiahnuť len v rámci veľmi náročných rokovaní. EHSV sa domnieva, že potom by bolo prakticky nemožné získať podporu potrebnú na opätovné zameranie úsilia na vytvorenie medzinárodného súdu.

11.5 EHSV preto dospel k záveru, že vďaka účasti významných globálnych aktérov, ako sú USA, Kanada a Japonsko, na súčasných rozhovoroch o novej obchodnej a investičnej dohode je tu jedinečná príležitosť dohodnúť sa na vytvorení medzinárodného investičného súdu. Výbor sa tiež domnieva, že to poskytuje najväčšiu šancu presvedčiť rozvojové krajiny, v ktorých je potreba ochrany investorov pravdepodobne oveľa väčšia, aby sa zapojili do nového globálneho systému.

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

PRÍLOHA

k stanovisku Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledujúce protistanovisko, ktoré získalo minimálne štvrtinu hlasov v hlasovaní, bolo počas diskusie zamietnuté:

Vypustiť celý text stanoviska a nahradiť ho takto:**1. Závbery a odporúčania**

1.1 Priame zahraničné investície (PZI) významne prispievajú k hospodárskemu rastu a tvorbe pracovných miest. Firmy, ktoré investujú v inej krajine automaticky podstupujú špecifické riziko. Zahraniční zmluvní partneri však potrebujú byť chránení pred neprímeraným zaobchádzaním a zneužívaním zo strany hostiteľského členského štátu, v ktorom investovali, napríklad v podobe priameho vyvlastnenia, diskriminácie na základe štátnej príslušnosti a nespravodlivého a nerovnakého zaobchádzania v porovnaní s domácimi investormi. Dôležitý je preto neutrálny mechanizmus urovnávania sporov. Investície sú často veľmi dlhodobé a politické okolnosti v hostiteľskom štáte sa môžu zmeniť.

1.1.1 Medzinárodná investičná dohoda (IIA) medzi dvoma štátmi (alebo regiónmi) spadá pod medzinárodné právo. Aby bola účinná, musí existovať účinný, vyvážený, medzinárodný mechanizmus urovnávania sporov.

1.1.2 Vo väčšine medzinárodných investičných dohôd však mechanizmus urovnávania sporov spája jednotlivé spoločnosti a hostiteľský štát prostredníctvom postupu urovnávania sporov medzi investormi a štátom (ISDS)⁽¹⁾. ISDS je vo svojej podstate retrospektívny. Na rozdiel od postupu urovnávania sporov vo WTO ak štát prehrá spor, platí len náhradu škody. Nemusí zrušiť príslušné právne predpisy. Investície ako také nepatria do rozsahu pôsobnosti WTO, keďže vypadli z programu rokovaní v Dauhe v roku 2003.

1.2 EÚ je najväčším poskytovateľom i príjemcom medzinárodných investícií. Investície sú jadrom záujmu podnikov v EÚ, vrátane MSP. Výbor preto víta postoj Komisie⁽²⁾, podľa ktorej je mechanizmus ISDS:

- dôležitý nástroj na ochranu investícií, teda na podporovanie a zabezpečenie hospodárskeho rastu v EÚ,
- účinný spôsob na presadenie záväzkov, na ktorých sa naši obchodní partneri dohodnú s našimi investormi pri podpise investičných zmlúv.

1.2.1 Účastníci obchodnej diskusie za okrúhlym stolom o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP), ktorú zorganizovala skupina „Zamestnávateľia“ v EHSV, dospeli v spoločnom vyhlásení⁽³⁾ k záveru: „Medzinárodná dohoda ako TTIP by mala vytvoriť vhodné podmienky na prilákanie rozsiahlych budúcich investícií na transatlantickom trhu. To okrem iného znamená zabezpečiť pre investorov na oboch stranách neobmedzený prístup a nediskriminačné zaobchádzanie a zlepšiť súčasný rámec pre ochranu investorov vrátane mechanizmu ISDS zvýšením dostupnosti pre MSP a dosiahnutím správnej rovnováhy medzi právami investora a právom štátov a miestnych orgánov na reguláciu vo verejnom záujme.“

⁽¹⁾ Ustanovenie týkajúce sa mechanizmu ISDS sa nachádza v približne 93 % z viac než 3 250 doteraz podpísaných IIA, hoci samotný postup sa využil ani nie v 100 z nich, čo sú necelé 3 %.

⁽²⁾ Európska komisia, *Factsheet on ISDS*, odsek 2, 3. októbra 2013.

⁽³⁾ Obchodná diskusia za okrúhlym stolom EHSV – Spoločné vyhlásenie o TTIP, 16. decembra 2014.

1.3 Obchodná dohoda medzi EÚ a Kanadou (CETA), ktorá ešte nebola ratifikovaná, obsahuje rozsiahlu kapitolu o ochrane investorov, ktorá zahŕňa aj ustanovenia týkajúce sa mechanizmu ISDS. Táto dohoda je, spolu s investičnou kapitolou Dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom ⁽¹⁾, prvou investičnou dohodou, o ktorej EÚ rokovala, odkedy v roku 2009 v rámci Lisabonskej zmluvy nadobudla právomoci v oblasti investícií. Odvtedy sa dosiahol značný pokrok pri riešení zostávajúcich problémov, ale ISDS je potrebné ďalej rozvíjať.

1.4 Okrem zásady „doložky najvyšších výhod“ (DNV) a pokrytia, ktoré Komisia zvyčajne zahŕňa na riešenie kompenzácie v prípade vojny, revolúcie a pod., výbor žiada, aby sa ochrana investorov v rámci IIA, a teda s možnosťou využitia mechanizmu ISDS, povinne obmedzila tak, aby sa týkala štyroch podstatných foriem ochrany, a to:

- ochrana pred diskrimináciou na základe štátnej príslušnosti investora,
- minimálna úroveň zaobchádzania, zvyčajne opisovaná ako „spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie“,
- rýchle, primerané a efektívne odškodnenie v prípade, že dôjde k vyvlastneniu (nediskriminačné a s riadnym procesom),
- ochrana umožňujúca prevod finančných prostriedkov súvisiacich s investíciou.

1.5 Postupom času však došlo k mnohým prípadom skutočného a pocitovaného zneužitia využívania mechanizmu ISDS a tie sa musia vyriešiť. Mechanizmus ISDS je potrebné aktualizovať. Výbor víta štyri oblasti na ďalšie preskúmanie ochrany investícií a mechanizmu ISDS, ktoré Komisia v januára 2015 vytypovala na základe výsledkov jeho verejnej konzultácie o ochrane investícií a ISDS v rámci TTIP po tom, čo bol členskými štátmi jednoducho zahrnutý medzi subjekty poverené rokovaním.

1.5.1 Patrí sem:

- ochrana práva štátu na reguláciu,
- vytváranie a fungovanie rozhodcovských súdov,
- preskúmanie rozhodnutí v rámci ISDS prostredníctvom odvolacieho mechanizmu,
- vzťah medzi mechanizmom ISDS a domácimi súdnymi systémami.

1.5.2 Výbor považuje za zásadnú náležitú ochranu **práva štátu na reguláciu** a nazdáva sa, že je potrebné odstrániť všetky nejednoznačnosti. Ako výbor konštatoval vo svojom stanovisku o TTIP ⁽²⁾, je „dôležité, aby ustanovenia týkajúce sa mechanizmu ISDS navrhované v dohode o TTIP neobmedzovali schopnosť členských štátov EÚ vykonávať reguláciu vo verejnom záujme“. Predchádzajúce IIA boli vypracované predovšetkým s ohľadom na potrebu ochrany investícií. CETA i dohoda so Singapurom sprísnila kľúčové definície s cieľom zamedziť neoprávneným výkladom a v preambule dohody konkrétne odkazujú na právo regulovať. EHSV sa domnieva, že to by teraz malo byť začlenené do príslušného textu, ako konkrétny článok každej takejto dohody.

1.5.3 Je nevyhnutné, aby rozhodcovia v rozhodcovských súdoch pre ISDS musia byť úplne nestranní a nepodliehať konfliktu záujmov. Výbor žiada, aby sa všetci rozhodcovia povinne vyberali zo zoznamu vopred určeného zmluvnými stranami príslušnej dohody, a aby boli stanovené jasné kvalifikácie týchto rozhodcov, najmä to, že sú kvalifikovaní na vykonávanie funkcie v súdnicte a majú preukázateľné odborné znalosti v príslušných oblastiach medzinárodného práva.

⁽¹⁾ Takisto by ešte mala byť ratifikovaná, a môže byť zmenená v závislosti od právneho rozhodnutia Súdneho dvora, či ide o „zmiešanú dohodu“, v dôsledku čoho by si vyžadovala schválenie parlamentmi všetkých členských štátov.

⁽²⁾ Stanovisko EHSV na tému „Transatlantické obchodné vzťahy a názory EHSV na posilnenú spoluprácu a prípadnú dohodu o voľnom obchode medzi EÚ a USA“, 4. júna 2014 (Ú. v. EÚ C 424, 26.11.2014, s. 9).

1.5.4 Rovnako je nevyhnutné zaviesť odvolací mechanizmus – právny proces bez práva na odvolanie je veľmi zriedkavý, hoci existuje v súčasných IIA. EHSV konštatuje, že sa odkazuje na odvolací mechanizmus v pôvodných smerniciach o rokovaniach o TTIP. Návrh takéhoto mechanizmu bude mať rozhodujúci význam, vrátane metód, ako budú vymenúvaní členovia, ich kvalifikácie a odmena, ako aj akékoľvek lehoty, ktoré sa majú uplatniť. Mal by zahŕňať nesprávne právne posúdenia i skutkové omyly. Čo najskôr by sa malo zvažovať, či by sa dvojstranný mechanizmus mohol zmeniť na mnohostranný, napríklad podľa vzoru odvolacieho orgánu WTO. Akýkoľvek takýto mechanizmus bude znamenať dodatočné náklady, ale to by sa malo zohľadniť.

1.5.5 Zložitejšie bude vyriešiť vzťah **medzi mechanizmom ISDS a domácimi súdnymi systémami**. IIA sú medzinárodnými dohodami a vnútroštátne sudy nemajú nevyhnutne kompetencie na výklad otázok medzinárodného práva. Aj najlepší systém môže zlyhať, ale dvojité žaloby by sa mali zakázať. Buď by prípadní účastníci sporu prijali konečné rozhodnutie na začiatku konania, alebo prišli o právo obrátiť sa na vnútroštátne sudy hneď, ako si zvolia mechanizmus ISDS.

1.6 Mnohostranný **medzinárodný súd** je dlhodobjším riešením. To sa musí rozvíjať paralelne s vývojom mechanizmu ISDS v rámci TTIP a inde. Je nevyhnutné, aby bola zachovaná určitá forma medzinárodnej ochrany investorov, kým sa prerokuje a zriadi takýto medzinárodný orgán.

1.6.1 Je dôležité zabezpečiť kritické množstvo potrebné na zriadenie medzinárodného súdu ako dlhodobější cieľ na urovnávanie sporov medzi investormi. Rozšírená prijateľnosť takéhoto medzinárodného odvolacieho mechanizmu by sa pravdepodobne dosiahla, ak by bol zriadený na základe konsenzu, ktorý by sa mal zaoberať potenciálne súvisiacimi problémami, ktorým čelia všetky nové medzinárodné inštitúcie vrátane Medzinárodného trestného súdu.

1.6.2 EHSV varuje pred návrhom, aby členovia G 7 začali vyvíjať medzinárodný súd nezávisle sami, keďže sú v súčasnosti všetci zapojení do rokovaní o IIA. Kritické množstvo možno dosiahnuť len vtedy, ak bude zapojených oveľa viac krajín od začiatku, a ak zostanú otvorené dvere pre ostatných, aby sa zapojili, keď budú mať záujem.

1.6.3 EHSV odporúča, aby medzičasom EÚ a USA začali rokovania o dvojstrannom mechanizme urovnávania sporov medzi investormi v rámci TTIP.

2. Kontext

2.1 Výbor konštatuje, že ak dve krajiny prejavia záujem podporovať hospodárske vzťahy medzi sebou prostredníctvom medzinárodnej investičnej dohody, každá z nich sľúbi, že zaručí určité úrovne zaobchádzania pre investorov a investície z inej krajiny. Tieto sľuby, ku ktorým sa dobrovoľne zaviazali, musia potom prejsť úplným vnútroštátnym ratifikačným procesom. Nebudú v žiadnom prípade uprednostňovať záujem spoločností pred právom štátov na reguláciu. V záujme právneho štátu by však vlády mali ručiť za záruky, ktoré poskytujú.

2.2 Výbor uznáva, že aj keď sa rokujúce štáty snažia zahrnúť ustanovenia o ochrane vlastných spoločností pred diskriminačným konaním obchodných partnerov, je nereálne, aby poškodená spoločnosť očakávala, že sa spor automaticky preniesie na úroveň štátu, čím by sa problém preniesol na politickú alebo diplomatickú úroveň.

2.2.1 V prípade, že by sa spoločnosti opierali o EÚ pri riešení sporov medzi dvomi štátmi, len veľmi málo by sa ich mohlo realizovať, a bolo by menej pravdepodobné, že menšie spoločnosti budú vypočuté. Je nepravdepodobné, že sa vyskytnú mnohé prípady medzi dvoma vyspelými demokratickými právnymi systémami, ale ak by sa postup na urovnávanie medzištátnych sporov stal normou, počet potenciálnych prípadov by bol zrejme na vzostupe, čo by malo značné finančné dôsledky pre štáty.

2.2.2 Ako poukázala členka Komisie pani MALMSTRÖM⁽¹⁾ v súvislosti s rokovaniami o TTIP, medzinárodného práva sa nemožno dovolávať na súdoch USA, a žiadny právny predpis USA nezakazuje diskrimináciu zahraničných investorov. V iných krajinách môžu byť vnútroštátne sudy menej dôveryhodné.

⁽¹⁾ EP, 6. mája.

2.2.3 Investovanie nie je to isté čo obchod. V rámci obchodných sporov iniciatíva prevziať vedúcu úlohu zjavne prináleží štátu. Tieto spory budú pravdepodobne zahŕňať kategórie výrobkov, ako sú banány, solárne panely alebo textilné výrobky: v rámci postupu Svetovej obchodnej organizácie na urovnávanie sporov (WTO DSP) je hlavnou otázkou damping.

3. Vývoj mechanizmu ISDS

3.1 Hoci sa používanie mechanizmu ISDS ⁽¹⁾ sa od roku 2002 značne rozšírilo, toto zvýšenie prebehlo úmerne s nárastom celkových priamych zahraničných investícií, ktoré do roku 2013 celosvetovo prekročili hodnotu 25 biliónov USD. Približne 50 % všetkých nárokov od roku 2002 predložili európski investori. Ich značný počet predložili menšie alebo špecializované spoločnosti ⁽²⁾. Je dôležité, aby akýkoľvek reformovaný postup mechanizmu ISDS bol prístupnejší pre MSP.

3.1.1 Z 356 známych konaní, ktoré boli uzavreté, bolo 25 % vyriešených v prospech investora a 37 % v prospech štátu. Zvyšok bol urovnaný ⁽³⁾.

3.2 V dôsledku problémov – pociťovaných i skutočných – vyplývajúcich z výsledkov viacerých prípadov uplatnenia mechanizmu ISDS vo svete, vrátane niekoľkých, ktoré stále prebiehajú, čoraz významnejšia časť verejnej mienky v EÚ, na čele s odborovými zväzmi, mimovládnyimi a inými organizáciami, má výhrady k jeho používaniu, pričom sa zväčšuje opozícia voči kapitole o investíciách a mechanizmu ISDS v rámci TTIP.

3.3 Výbor konštatuje, že bez reformy mechanizmu ISDS a zahrnutia kapitoly o investíciách do TTIP by samozrejme naďalej platili a stále pretrvávali predchádzajúce ustanovenia 1 400 bilaterálnych investičných zmlúv (BIT) v podobe, v ktorej boli dohodnuté v rokovaniach jednotlivých členských štátov (s výnimkou Írska), a najmä tých, ktoré už uzavrelo deväť členských štátov s USA.“

Výsledok hlasovania

Za: 94

Proti: 191

Zdržali sa: 25

⁽¹⁾ 610 prípadov ku koncu roka 2014.

⁽²⁾ Štokholmská obchodná komora hlási, že približne zo 100 rozhodnutých prípadov v období rokov 2006 až 2010 ho v okolo 22 % prípadov využili MSP. BDI takisto uvádza, že približne v 30 % konaní začatých nemeckými podnikmi boli žalobcami MSP.

⁽³⁾ Európska komisia, *Factsheet on ISDS*, 3. októbra 2013.

III

(Prípravné akty)

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

508. PLENÁRNE ZASADNUTIE EHSV Z 27. A 28. MÁJA 2015

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh smernice, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní“

[COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS)]

a „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o zrušení smernice 2003/48/ES“

[COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)]

(2015/C 332/07)

Hlavný spravodajca: Petru Sorin DANDEA

Rada Európskej únie sa 31. marca 2015 rozhodla podľa článku 115 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom:

„Návrh smernice Rady, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní“

[COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS)]

a

„Návrh smernice Rady o zrušení smernice Rady 2003/48/ES“

[COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)].

Predsedníctvo poverilo 17. marca 2015 vypracovaním tohto stanoviska odbornú sekciu pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť.

Vzhľadom na naliehavosť danej témy bol pán Petru Sorin DANDEA rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája 2015) vymenovaný za hlavného spravodajcu. Výbor prijal 148 hlasmi za, pričom 11 členovia hlasovali proti a 15 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1. EHSV víta návrh smernice, ktorý predložila Európska komisia a ktorý je zameraný na vykonávanie opatrení obsahnutých v akčnom pláne na boj proti daňovým podvodom a daňovým únikom ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM(2012) 722 final – Akčný plán na posilnenie boja proti daňovým podvodom a daňovým únikom

1.2. EHSV súhlasí s tým, aby boli informácie týkajúce sa cezhraničných záväzných daňových stanovísk a predbežných dohôd v oblasti cien zahrnuté do rámca pre automatickú povinnú výmenu informácií, ktoré upravuje smernica Rady 2011/16/EÚ, pokiaľ ich v niektorých situáciách používajú podniky s cezhraničnými aktivitami s cieľom vytvárať štruktúry, ktoré spôsobujú narušenie daňového základu v členských štátoch a negatívne vplyvajú na účinnosť vnútorného trhu.

1.3. EHSV sa vyslovuje proti vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam, ktoré napriek tomu, že nie je nezákonné, predstavuje prax, ktorá je v rozpore s dobrými mravmi, keďže, pokiaľ ide o absolútne čísla, umožňuje podnikom platiť oveľa nižšie dane ako platia súkromné osoby alebo malé a stredné podniky.

1.4. EHSV sa domnieva, že opatrenia uvedené v návrhu smernice môžu viesť k výraznému zníženiu straty príjmov členských štátov, a preto odporúča, aby sa prijali čo najskôr.

1.5. Informácie o záväzných daňových stanoviskách a predbežných cenových dohodách sú veľmi dôležité a môžu členským štátom pomôcť pri odhaľovaní umelých transakcií. EHSV však upozorňuje na skutočnosť, že v mnohých prípadoch môže byť náročné právne kvalifikovať transakciu ako umelú. Preto odporúča, aby sa členské štáty snažili o čo najpresnejšiu transpozíciu ustanovení uvádzaných v návrhu smernice.

1.6. EHSV odporúča, aby Komisia zvýšila svoje rokovacie úsilie na úrovni OECD, tak aby bolo možné prijať normu BEPS (narušenie základu dane a presun ziskov) a zahrnúť do nej ustanovenia uvedené v návrhu smernice. Norma BEPS a norma OECD v oblasti povinnej automatickej výmeny informácií budú predstavovať najužitočnejšie nástroje v boji proti daňovým podvodom a daňovým únikom v celosvetovom meradle.

1.7. EHSV víta návrh Komisie na zrušenie smernice Rady 2003/48/ES o zdaňovaní príjmu z úspor („smernica o úsporách“). Smernica Rady 2014/107/EÚ, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 2011/16/EÚ, sa vzťahuje na všetky finančné produkty vrátane tých, na ktoré sa vzťahuje smernica o zdaňovaní príjmu z úspor. Cieľom tohto navrhovaného zrušenia je zabrániť tomu, aby sa uplatňovali dve normy súbežne, a umožniť zjednodušenie právnych predpisov.

2. Návrhy Komisie

2.1. Európska komisia 18. marca 2015 predložila tri dokumenty⁽²⁾ na vykonávanie opatrení uvedených v akčnom pláne posilnenia boja proti daňovým podvodom a daňovým únikom⁽³⁾. Prvým dokumentom [COM(2015) 135 final] je návrh smernice Rady, ktorým sa upravuje smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní. Druhým je oznámenie [COM(2015) 136 final], v ktorom sa opisuje pokrok v oblasti daňovej transparentnosti, ako aj opatrenia, ktoré Komisia plánuje na jej zvýšenie. Tretím dokumentom [COM(2015) 129 final] je návrh smernice Rady na zrušenie smernice 2003/48/ES (smernica o zdaňovaní príjmu z úspor, tzv. smernica o úsporách).

2.2. Úmyslom Komisie je, aby sa prostredníctvom návrhu smernice na úpravu smernice 2011/16/EÚ zabezpečila komplexná a účinná administratívna spolupráca medzi daňovými správami prostredníctvom poskytovania povinnej automatickej výmeny informácií o cezhraničných záväzných daňových stanoviskách a predbežných cenových dohodách používaných podnikmi. Tieto postupy môžu v niektorých prípadoch viesť k nízkej úrovni zdanenia príjmov v členskom štáte, ktorý vydal stanovisko, a môžu mať tak za následok, že na zdanenie v iných zúčastnených členských štátoch sa ponechajú iba veľmi malé sumy príjmov.

⁽²⁾ COM(2015) 135 final – Návrh smernice Rady, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní.

COM(2015) 136 final – Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade o daňovej transparentnosti v záujme boja proti daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam.

COM(2015) 129 final – Návrh smernice Rady o zrušení smernice Rady 2003/48/ES.

⁽³⁾ COM(2012) 722 final – Akčný plán na posilnenie boja proti daňovým podvodom a daňovým únikom.

2.3. Návrh smernice Rady, ktorým sa zrušuje smernica Rady 2003/48/ES (smernica o zdaňovaní príjmu z úspor, tzv. smernica o úsporách) je potrebný, keďže po prijatí smernice Rady 2014/107/EÚ z 9. decembra 2014, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní, ktoré do právnych predpisov EÚ zavádzajú globálny štandard pre automatickú výmenu informácií o finančných účtoch, bude popri iných kategóriách príjmov zahŕňať aj úspory. Z tohto dôvodu je vhodné zrušiť smernicu o zdaňovaní príjmu z úspor, aby sa zabránilo súbežnému uplatňovaniu dvoch noriem, čo by tiež viedlo k neprímeranej a nerovnomernej administratívnej záťaži pre podniky.

2.4. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade o fiškálnej transparentnosti v boji proti daňovým podvodom a daňovým únikom informuje aj o pokroku, ktorý sa dosiahol pri vykonávaní opatrení uvedených v akčnom pláne na boj proti daňovým podvodom a únikom. Komisia v ňom taktiež uvádza opatrenia, ktoré by sa mohli zaviesť v budúcnosti.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. Predložením návrhu smernice, ktorým sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní, Komisia pokračuje vo vykonávaní opatrení akčného plánu na boj proti daňovým podvodom a daňovým únikom, ktorý predložila na konci roka 2012 na žiadosť Európskej rady. EHSV vo svojom súvisiacom stanovisku ⁽⁴⁾ uvítal tento plán a vyjadril Komisii svoju podporu v boji proti týmto praktikám, ktoré ovplyvňujú vnútorný trh.

3.2. Cieľom návrhu smernice je zaviesť kategórie informácií, ktoré podliehajú povinnej automatickej výmene informácií o cezhraničných záväzných daňových stanoviskách a predbežných cenových dohodách. Podniky často požadujú tieto stanoviská od daňových správ s cieľom získať potvrdenie, že ich obchodné činnosti sú zákonné. Samotné daňové stanoviská nepredstavujú problém a používajú sa v mnohých členských štátoch. Podniky ich však niekedy používajú na to, aby vytvorili štruktúry, ktoré im umožnia zaplatiť nižšiu daň, čo vedie k narušeniu základu dane v členských štátoch a oslabuje účinnosť vnútorného trhu. EHSV súhlasí s tým, aby tieto informácie bolo zaradené do kategórie informácií, ktoré podliehajú povinnej automatickej výmene, pokiaľ je to potrebné pre členské štáty, ktoré vyvíjajú úsilie v súvislosti s riešením problému agresívneho daňového plánovania.

3.3. Zmeny, ktoré navrhla Komisia, taktiež umožnia členským štátom, aby odhaľovali prípadné štruktúry zavedené podnikmi, ktoré vedú k narušeniu vnútroštátnych základov daní, napríklad prostredníctvom uplatňovania transferových cien, ktoré umožňujú využívať nízku úroveň dane z príjmu v iných krajinách, ako je členský štát, v ktorom príjem vznikol. EHSV už niekoľkokrát vyjadril svoj nesúhlas s takýmito praktikami, ktoré síce nie sú nezákonné, sú však v rozpore s dobrými mravmi, pretože nabádajú členské štáty k tomu, aby zvýšili úroveň zdaňovania malých obchodníkov, či už ide o podniky alebo fyzické osoby, ktoré tak v absolútnom vyjadrení platia v konečnom dôsledku vyššie dane ako veľké podniky.

3.4. Komisia uznáva, že vyhýbanie sa daňovým povinnostiam, ako aj podvody a nezákonné daňové úniky majú dôležitý cezhraničný rozmer, pričom tieto javy ešte zosilňuje globalizácia a zvýšená mobilita daňových poplatníkov. EHSV sa domnieva, že opatrenia uvedené v návrhu smernice môžu viesť k výraznému zníženiu straty príjmov členských štátov, a preto odporúča, aby sa prijali čo najskôr.

3.5. Zahnutie úspor do kategórií príjmov, ktoré podliehajú povinnej automatickej výmene informácií podľa smernice o administratívnej spolupráci v oblasti daní, môže zjednodušiť regulačný režim a zároveň zvýšiť transparentnosť procesu zdaňovania. EHSV podporuje návrh smernice, ktorým sa zrušuje smernica Rady 2003/48/ES (smernica o zdaňovaní príjmu z úspor, tzv. smernica o úsporách), ktorej rozsah je uvedený a rozšírený v smernici Rady 2014/107/EÚ, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní.

⁽⁴⁾ Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Akčný plán na posilnenie boja proti daňovým podvodom a daňovým únikom“ (Ú. v. EÚ C 198, 10.7.2013, s. 34).

4. Konkrétne pripomienky

4.1. Agresívne daňové plánovanie podporované niektorými podnikmi, ktoré vyvíjajú cezhraničné aktivity, má za následok rozpočtové straty pre členské štáty rádovo niekoľko stoviek miliárd EUR za rok. EHSV podporuje, aby záväzné daňové stanoviská, ako aj predbežné cenové dohody schválené národnými administratívami boli zaradené do kategórie informácií, ktoré podliehajú povinnej automatickej výmene informácií v súlade s článkom 8 ods. 5 písm. a) smernice 2011/16/EÚ. Okrem toho sa domnieva, že táto úprava predstavuje etapu potrebnú na zvýšenie daňovej transparentnosti a na boj proti tomuto negatívne javu.

4.2. Skutočnosť, že členské štáty budú mať v súlade s ustanoveniami návrhu smernice prístup k informáciám o dvoch druhoch stanovísk, nezaručuje, že štruktúry, ktoré podniky využívajú na to, aby sa vyhli plateniu daní, budú odstránené. Vo väčšine prípadov tieto štruktúry využívajú medzery vo vnútroštátnych právnych predpisoch alebo asymetrie medzi nimi. Výbor odporúča Komisii a členským štátom, aby pokračovali v zjednodušovaní a harmonizácii platného právneho rámca na úrovni EÚ, ako aj na vnútroštátnej úrovni.

4.3. Informácie o záväzných daňových stanoviskách a predbežných cenových dohodách sú veľmi dôležité a môžu členským štátom pomôcť pri odhaľovaní umelých transakcií. Prostredníctvom vykonávania všeobecného pravidla proti zneužívaniu podľa smernice 2011/96/EÚ (smernica o spoločnom systéme zdaňovania uplatňovanom v prípade materských spoločností a dcérskych spoločností v rozličných členských štátoch) budú môcť členské štáty kompenzovať straty príjmov z daní, ktoré vznikli v dôsledku umelej transakcie. EHSV však upozorňuje na skutočnosť, že v mnohých prípadoch môže byť náročné právne kvalifikovať transakciu ako umelú.

4.4. EHSV opakovane poukazuje na svoj návrh, ktorý predložil vo svojom predchádzajúcom stanovisku, podľa ktorého by mali členské štáty zaviesť postup, ktorého cieľom je zakázať prístup k verejným finančným prostriedkom a finančným prostriedkom EÚ pre podniky, ktoré sa vyhýbajú daňovým povinnostiam alebo realizujú operácie prostredníctvom jurisdikcií krajín, ktoré sú známe ako daňové raje.

4.5. Vzhľadom na veľký objem informácií, ktoré budú podliehať povinnej automatickej výmene informácií, a so zreteľom na doplnenie o ďalšie informácie nad rámec tých, ktoré sú už obsiahnuté v článku 8, EHSV odporúča, aby členské štáty zabezpečili ľudské zdroje a informačné technológie potrebné na to, aby sa mohli správne vykonávať ustanovenia uvedené v návrhu smernice. EHSV sa okrem toho domnieva, že je potrebné, aby pracovníci vnútroštátnych daňových orgánov zodpovední za povinnú automatickú výmenu informácií boli vyškolení v oblasti správneho používania formulárov, ktoré budú vypracované spoločne s Komisiou a uľahčia túto výmenu, ako aj v oblasti registrácie týchto informácií do budúceho centrálného registra, ktorý bude spravovať Komisia.

4.6. V nadväznosti na úpravy vykonané v roku 2013, ale aj zmeny predložené v tomto návrhu smernice, smernica 2011/16/EÚ stanovuje výmenu informácií pre všetky hlavné druhy príjmov fyzických osôb a oveľa viac druhov príjmov právnických osôb. To znamená, že členské štáty budú mať k dispozícii informácie o príjmoch získaných na území Európskej únie. Štruktúry zriadené podnikmi, ktoré podporujú agresívne daňové plánovanie, v mnohých prípadoch zahŕňajú aj štáty alebo územia mimo EÚ. Vzhľadom na to, že tento návrh smernice predložený Komisiou je ambicióznejší než návrh normy BEPS (narúšanie základu dane a presun ziskov), o ktorej sa v súčasnosti rokuje na úrovni OECD, EHSV odporúča Komisii a členským štátom, aby zintenzívnili svoje úsilie a spolupracovali tak, aby sa norma BEPS a norma v oblasti povinnej automatickej výmene informácií stali skutočne globálnymi normami.

4.7. EHSV víta návrh Komisie na zrušenie smernice Rady 2003/48/ES o zdaňovaní príjmu z úspor („smernica o úsporách“). Ako sme už uviedli, smernica Rady 2014/107/EÚ, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 2011/16/EÚ, sa vzťahuje na všetky finančné produkty vrátane tých, na ktoré sa vzťahuje smernica o zdaňovaní príjmu z úspor. Cieľom skúmaného návrhu smernice je zabrániť tomu, aby sa súběžne uplatňovali dve normy týkajúce sa výmeny informácií o finančných účtoch. Takto sa dosiahne zjednodušenie právnych predpisov, ale aj zvýšenie ich transparentnosti.

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh rozhodnutia Rady o usmerneniach politík zamestnanosti členských štátov“

[COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE)]

(2015/C 332/08)

Spravodajca: Carlos Manuel TRINDADE

Pomocná spravodajkyňa: Vladimíra DRBALOVÁ

Rada sa 10. marca 2015 rozhodla podľa článku 148 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom:

„Návrh rozhodnutia Rady o usmerneniach politík zamestnanosti členských štátov“

[COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE)].

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 7. mája 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája) prijal 109 hlasmi za, pričom 9 členovia hlasovali proti a 4 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1. Dlhá a pretrvávajúca hospodárska kríza v EÚ mala veľmi negatívny dosah na mieru zamestnanosti napriek vyvinutému úsiliu a prijatým opatreniam spôsobila pomalý a ťažký prechod mladých ľudí zo škôl na trh práce a taktiež ovplyvnila mieru chudoby v prevažnej väčšine členských štátov. Namiesto očakávanej konvergencie ekonomík sa ešte viac zvýraznili rozdiely medzi členskými štátmi a tiež rozdiely medzi regiónmi v nich. EHSV považuje túto situáciu za neprijateľnú a vyzýva Komisiu, aby spolu s členskými štátmi podrobne stanovila krátkodobé ciele a opatrenia v snahe zmeniť túto situáciu.

1.2. EHSV s uspokojením konštatuje, že Európska komisia doplnila usmernenia politík zamestnanosti na rok 2015 tak, aby odrážali nedávnú situáciu a riešili mnohé súčasné hospodárske a sociálne nedostatky.

1.3. Berúc do úvahy predovšetkým skutočnosť, že usmernenia politík zamestnanosti a hlavné smery hospodárskych politík sa navzájom veľmi ovplyvňujú, EHSV vyzýva Komisiu a členské štáty, aby urýchlene uskutočnili potrebné zmeny vo svojej hospodárskej, finančnej a sociálnej politike v záujme úplného splnenia cieľov stratégie Európa 2020, ktoré budú vychádzať z úspešných štrukturálnych reforiem.

1.4. EHSV uvítal balík o sociálnych investíciách⁽¹⁾, ocenil zavedenie záruky pre mladých ľudí a predložil niekoľko návrhov na ich zlepšenie⁽²⁾. Tieto príspevky EHSV zostávajú v platnosti a Komisia by im mala venovať náležitú pozornosť v rámci európskeho semestra. Úloha členských štátov pri zvyšovaní verejných investícií je kľúčová pre vytváranie pracovných miest. Vo verejnom obstarávaní by sa mal aspekt zamestnanosti vyzdvihnúť ako dôležité kritérium pri výbere návrhov.

1.5. EHSV sa domnieva, že nové usmernenia pre zamestnanosť musia prekonať nedostatky a umožniť výraznú mobilizáciu všetkých hospodárskych a sociálnych aktérov okolo vhodných a realistických politík, ktoré posilnia rast a konkurencieschopnosť a povedú k vytváraniu pracovných miest, a tak pomôžu zrealizovať stratégiu Európa 2020 (podporiť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, ktorý je jej cieľom) a dosiahnuť zlepšenie životných podmienok európskych občanov a rovnaký pokrok pre všetkých.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 226, 16.7.2014, s. 21.

⁽²⁾ SOC/522, 18. 3. 2015 – Stanovisko EHSV na tému „Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých – zálohové platby“ (zatiaľ neuverejnené v úradnom vestníku).

1.6. EHSV veľmi znepokojuje, že sa v EÚ pokračuje v politike úsporných opatrení, ktorá bráni dosiahnutiu cieľov v oblasti zamestnanosti a znižovania chudoby. V tejto súvislosti sa výbor čuduje, že Komisia tak v spoločnej správe o zamestnanosti, ako aj v usmerneniach politík zamestnanosti úplne opomenula riziko zmeny nízkej inflácie na defláciu. Situácia obzvlášť zasiahla niektoré skupiny, ako sú mladí ľudia, pracovníci s nízkou kvalifikáciou, dlhodobo nezamestnaní, ženy, osoby so zdravotným postihnutím, migranti, deti, Rómovia a domácnosti s jedným rodičom. EHSV zastáva názor, že usmernenia politík zamestnanosti dostatočne neodrážajú nutnosť, aby sa boj proti nezamestnanosti a chudobe stal jedným z hlavných cieľov politiky EÚ a členských štátov.

1.6.1. EHSV sa domnieva, že EÚ sa nedarí vytvárať a ponúkať pracovné príležitosti. Treba ešte vyriešiť viaceré problémy, ktoré si vyžadujú bezodkladnú a účinnú reakciu zo strany EÚ a členských štátov:

- a) pretrvávajúca vysoká miera nezamestnanosti v mnohých členských štátoch;
- b) neprijateľne vysoká miera nezamestnanosti mladých ľudí;
- c) naliehavý problém dlhodobej nezamestnanosti;
- d) narastajúca segmentácia trhu práce a neustále rastúci počet neštandardných zmlúv;
- e) nízka kvalita nových pracovných miest;
- f) vysoké riziko sociálneho vylúčenia a segregácie, najmä detí, Rómov, prisťahovalcov a bezdomovcov, čo vedie k strate kontaktu s trhom práce a narastaniu chudoby;
- g) čoraz vyšší počet osôb poberajúcich nízke mzdy, ako aj narastanie „chudoby zamestnaných“;
- h) narastajúce rozdiely medzi členskými štátmi a v rámci nich;
- i) slabá mobilita pracovníkov v rámci EÚ;
- j) pretrvávajúce problémy, pokiaľ ide o rovnosť medzi ženami a mužmi, a vyššie riziko chudoby v prípade žien;
- k) nesúlad medzi ponukou práce a dopytom v dôsledku neprímeraných zručností a nízkej miery prechodu zo školy do zamestnania;
- l) nedostatočné zapojenie sociálnych partnerov a občianskej spoločnosti do politiky trhu práce.

1.6.2. V usmerneniach by mali byť stanovené kvantifikované ciele v oblasti zamestnanosti a znižovania miery chudoby, ku ktorým by sa mali doplniť merateľné ciele pre zraniteľné skupiny. Ciele členských štátov by mali prihliadať na špecifické obmedzenia a pritom byť dostatočne ambiciózne, aby umožnili EÚ dosiahnuť ciele stanovené pre celé európske územie.

1.6.3. Podľa názoru EHSV skutočnosť, že v usmerneniach chýbajú kvantifikované strednodobé a dlhodobé ciele, svedčí o oslabení európskej stratégie v oblasti zamestnanosti a boja proti chudobe. Presun stanovovania všeobecných a konkrétnych cieľov výlučne na členské štáty bude mať za následok, že sa tieto štáty budú menej podieľať na politike v oblasti zamestnanosti a v oblasti boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu.

1.6.4. EHSV vyzýva Komisiu, aby podporovala sociálne hospodárstvo ako jeden z prostriedkov, ktoré môžu zlepšiť vyhliadky nezamestnaných osôb a zraniteľných skupín na prístup na trh práce, a odporúča členským štátom, aby na tento účel vyčlenili primerané a udržateľné finančné prostriedky.

1.6.5. EHSV konštatuje spolu s Komisiou, že MSP majú obmedzený prístup k financovaniu, čo je jednou z hlavných prekážok pre vytváranie pracovných miest. Navyše zmena politiky ECB sa neprejavila zlepšením podmienok pre investovanie do reálnej ekonomiky, čo vzbudzuje obavy EHSV, a Európska únia a členské štáty by mali tejto otázke venovať osobitnú pozornosť. Potenciál MSP z hľadiska vytvárania pracovných miest by sa mal lepšie využiť vďaka zlepšeniu prístupu k financovaniu, novým informačným a komunikačným technológiám (IKT) a trhovým príležitostiam, pričom treba mať na zreteli úlohu stredne veľkých a veľkých podnikov v tomto procese.

1.6.6. EHSV je presvedčený, že návrat rastu so zreteľom na zlepšenie trhu práce si vyžaduje predovšetkým posilnenie vnútorného dopytu, a najmä veľké verejné investície, ktoré slúžia ako katalyzátor pre súkromné investície. Toto je tá správna cesta, po ktorej sa Európa musí vydať, aby sa priblížila k cieľu plnej zamestnanosti, ktorý zostáva pre EHSV hlavným cieľom.

1.6.7. EHSV sa nazdáva, že sociálne aspekty verejného obstarávania môžu zohrávať prvoradú úlohu v úsilí zlepšiť kvalitu trhov práce. Pri každom verejnom obstarávaní by sa mali zohľadňovať ustanovenia, ktoré dodávateľovi alebo jeho subdodávateľom zakazujú neisté zmluvy, nútenú samostatnú zárobkovú činnosť alebo príliš dlhé lehoty na spracovanie faktúr.

1.6.8. EHSV bezodkladne žiada členské štáty, aby účinnejšie zapájali sociálnych partnerov do politiky v oblasti regulácie trhu práce, najmä pokiaľ ide o podporu kolektívnych dohôd, posilnenie aktívnych politík trhu práce, zmenšenie segmentácie trhu práce a posilnenie investícií do ľudského kapitálu, s cieľom zvládnuť sociálne riziká a dosiahnuť väčšie začlenenie do spoločnosti.

1.6.9. EHSV sa zasadzuje za to, aby sa znenie návrhu usmernení politík zamestnanosti zrevidovalo so zreteľom na tieto odporúčania:

- 5. usmernenie: doplniť do prvej vety „[...] odstrániť prekážky pre podniky pri nábore zamestnancov, **podporovať stabilitu a kvalitu pracovných miest** [...]“ a na koniec vety pridať „**a presadzovať ambiciózne sociálne investície s cieľom stimulovať zamestnanosť**“,
- 6. usmernenie: doplniť **špecifický a merateľný cieľ pre boj proti nezamestnanosti mladých ľudí a pravidelné hodnotenie účinného využívania zdrojov**,
- 7. usmernenie:
- sociálni partneri a občianska spoločnosť by mali byť viac zapojení do prípravy a uskutočňovania príslušných reforiem **v súlade s národnou praxou a pri dodržiavaní autonómie sociálnych partnerov**,
- na konci prvého odseku doplniť: „Verejné inštitúcie by mali ísť príkladom, pokiaľ ide o kvalitu pracovných miest, mali by zachovať najmä sociálne aspekty verejného obstarávania, vrátane zamestnávania dlhodobo nezamestnaných a osôb vylúčených z trhu práce.“,
- doplniť definíciu pojmu „kvalitné pracovné miesto“ v tomto znení: „Mali by sa zabezpečiť kvalitné pracovné miesta, **pokiaľ ide o spravodlivú/primeranú mzdu, stabilné pracovné vzťahy a zastúpenie pracovníkov, ako aj z hľadiska sociálno-ekonomického zabezpečenia [...]**“ a zmeniť názov usmernenia takto: „Zlepšovanie fungovania trhov práce s **cieľom vytvárať kvalitné pracovné miesta**“,
- 8. usmernenie: **zrušiť návrh automaticky prepojiť zákonom stanovený vek odchodu do dôchodku s očakávanou dĺžkou života v členských štátoch** a naopak, doplniť nevyhnutnosť **podporovať opatrenia umožňujúce, aby sa skutočný vek odchodu do dôchodku priblížil k zákonom stanovenému veku**.

2. Úvod

2.1. Vo svojom ročnom prieskume rastu ⁽³⁾, ktorým sa začal 5. európsky semester, Európska komisia odporúča, aby sa hospodárska a sociálna politika Európskej únie v roku 2015 odvíjala od troch hlavných pilierov, ktorými sú: koordinovaná podpora investícií, obnovený záväzok zrealizovať štrukturálne reformy a presadzovanie fiškálnej zodpovednosti.

⁽³⁾ COM(2014) 902 final.

2.2. V spoločnej správe o zamestnanosti⁽⁴⁾, ktorá je súčasťou balíka dokumentov vydaného súčasne s ročným prieskumom rastu, sa analyzuje vývoj situácie v oblasti zamestnanosti a sociálnej situácie v Európe na základe vykonávania usmernení politík zamestnanosti v národných programoch reforiem a odporúčaní pre jednotlivé krajiny na národnej úrovni.

2.3. V roku 2014 HDP v EÚ vzrástol o 1,3 % a v eurozóne o 0,8 %. V roku 2015 sa očakáva o niečo vyšší nárast (1,5 % v EÚ a 1,1 % v eurozóne) a v roku 2016 by sa to malo zlepšiť (2,0 % v EÚ a 1,7 % v eurozóne). Existujú určité interné faktory, ktoré znemožňujú dosiahnuť v EÚ rýchlejší rast. Pretrvávajúca hrozba slabého rastu, s takmer nulovou infláciou, a vysokej nezamestnanosti sa stala jedným z hlavných problémov.

2.4. EHSV v plnej miere súhlasí s názorom, že slabá úroveň investícií bráni oživeniu hospodárstva v Európe. Preto oceňuje zámer Komisie posilniť konkurencieschopnosť a stimulovať investície na podporu vytvárania pracovných miest, ale hoci konštatuje, že „investičný plán pre Európu“⁽⁵⁾ je krok správnym smerom, domnieva sa, že tento plán je príliš rozpačitý, lebo opomína nevyhnutné veľké verejné investície, počíta sa v ňom len s investíciami do infraštruktúry a sociálne investície sa v ňom vôbec nespomínajú⁽⁶⁾. EHSV odporúča, aby sa budúce európske investície nepovažovali za výdavky zohľadňované pri výpočte deficitu v súlade s rozpočtovými pravidlami EÚ, a dôrazne trvá na tom, že je nevyhnutné získavať prostriedky novými spôsobmi a vyvážene zaobchádzať s prebytkom zdrojov niektorých členských štátov a nedostatočnými zdrojmi iných.

2.5. EHSV v tomto stanovisku opakuje odporúčania, ktoré vyslovil vo svojich predchádzajúcich stanoviskách⁽⁷⁾ a ktorým sa nedostalo takého prijatia zo strany Komisie, aké by si boli zaslúžili.

3. Pretrvávajúca vysokej miery nezamestnanosti vrátane dlhodobej nezamestnanosti a nezamestnanosti mladých, chudoby a veľkých sociálnych rozdielov v EÚ

3.1. Táto kapitola obsahuje najdôležitejšie informácie zo spoločnej správy o zamestnanosti⁽⁸⁾, pokiaľ ide o súčasnú sociálnu situáciu v EÚ.

3.2. V súvislosti s **nezamestnanosťou**⁽⁹⁾ je situácia v Európe stále mimoriadne kritická a vyznačuje sa veľkými rozdielmi medzi členskými štátmi. V súčasnosti je v EÚ 24,1 milióna nezamestnaných a miera nezamestnanosti sa pohybuje od 4,8 % v Nemecku a 4,9 % v Rakúsku na jednej strane do 23,7 % v Španielsku a 25,8 % v Grécku na strane druhej.

3.2.1. V období od prvého štvrtroka 2008 do prvého štvrtroka 2014⁽¹⁰⁾ počet pracovných miest na plný úväzok poklesol o 8,1 milióna, zatiaľ čo počet pracovných miest na čiastočný úväzok sa pravidelne zvyšoval (viac než 4 milióny). Je dokázané, že úpravy sa dotkli najmä dočasných pracovných miest (neobnovili sa zmluvy).

3.2.2. Dlhodobá nezamestnanosť ďalej rastie a v priebehu minulého roka vzrástla zo 45 % na 49 % (v percentách v pomere k celkovej nezamestnanosti). V Európe sa zvýšilo riziko marginalizácie, keďže „v EÚ pätina dlhodobo nezamestnaných osôb nikdy nepracovala a tri štvrtiny tvoria mladí ľudia vo veku do 35 rokov“⁽¹¹⁾.

3.2.3. Nárast nezamestnanosti zasiahol najmä mladých ľudí⁽¹²⁾ a pracovníkov s nízkou kvalifikáciou, nezamestnanosť tejto populácie takmer dvojnásobne prevyšuje celkovú mieru nezamestnanosti. Miera nezamestnanosti mladých ľudí sa pohybuje od 7,6 % v Nemecku a 9,1 % v Rakúsku na jednej strane do 50,7 % v Grécku a 53,7 % v Španielsku na strane druhej.

⁽⁴⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁵⁾ COM(2014) 903 final.

⁽⁶⁾ ECO/374, 19. 3. 2015 – Investičný plán pre Európu (zatiaľ neuverejnené v úradnom vestníku).

⁽⁷⁾ Ú. v. EÚ C 133, 9.5.2013, s. 77; Ú. v. EÚ C 11, 15.1.2013, s. 65; Ú. v. EÚ C 143, 22.5.2012, s. 94, a Ú. v. EÚ C 21, 21.1.2011, s. 66.

⁽⁸⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁹⁾ Hoci miera nezamestnanosti v EU-28 bola v decembri 2014 o 0,3 percentuálneho bodu nižšia než v decembri 2013, aj tak dosahovala 9,9 % (11,4 % v eurozóne 18).

⁽¹⁰⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹¹⁾ Tamže.

⁽¹²⁾ Hoci miera nezamestnanosti v EU-28 bola v decembri 2014 o 1,7 percentuálneho bodu nižšia než v decembri 2013, aj tak dosahovala 21,4 % (23 % v eurozóne 18).

3.3. Tento vývoj miery nezamestnanosti sa prejavuje aj na **miere zamestnanosti** v EÚ, ktorá má naďalej klesajúcu tendenciu⁽¹³⁾, a preto je cieľ 75 % stanovený na rok 2020 prakticky nedosiahnuteľný. Okrem toho sme svedkami výrazných rozdielov vo vývoji zamestnanosti medzi jednotlivými segmentmi trhu práce, jednotlivými členskými štátmi, ako aj medzi regiónmi v členských štátoch.

3.3.1. Najnižšia miera zamestnanosti v roku 2013 bola zaznamenaná v členských štátoch na juhu Európy. V rokoch 2008 až 2013 vo viacerých členských štátoch na juhu miera zamestnanosti výrazne klesla, zatiaľ čo v niektorých členských štátoch na severe sa zlepšila alebo zostala zachovaná.

3.3.2. Miera zamestnanosti mladých (vo veku 15 – 24 rokov) v rokoch 2008 až 2013 poklesla z 37 % len na 32 %, čo predstavuje zníženie o 5 percentuálnych bodov⁽¹⁴⁾. V 8 členských štátoch miera zamestnanosti mladých poklesla dokonca o 12 percentuálnych bodov alebo ešte viac. Jedinou krajinou, ktorá nezaznamenala žiadny pokles miery zamestnanosti mladých (47 %), je Nemecko.

3.4. V oznámení sa konštatuje, že **riziko chudoby a miera sociálneho vylúčenia** sa výrazne zvýšili a medzi členskými štátmi sa prehĺbujú rozdiely. Od roku 2008 do roku 2012 sa počet Európanov, ktorým hrozilo riziko chudoby alebo sociálne vylúčenie, zvýšil o 9 miliónov na 25,1 % obyvateľstva. Skutočnosť, že v mnohých európskych krajinách miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia zostávajú naďalej veľmi vysoké a v uplynulých rokoch ešte viac vzrástli, považuje EHSV za neakceptovateľnú⁽¹⁵⁾.

3.4.1. Narastá počet domácností nezamestnaných osôb alebo s veľmi nízkou intenzitou práce, ktoré zasiahla chudoba pracujúcich. V roku 2013 trpelo približne 32 miliónov osôb závažnou materiálnou depriváciou.

3.4.2. Zvýšilo sa riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia detí a rodinám s jedným rodičom hrozí dvakrát také veľké riziko chudoby než rodinám s dvoma dospelými⁽¹⁶⁾. Takisto v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín je riziko chudoby vyššie než v prípade občanov z členských štátov (v roku 2012 to bolo 49 % oproti 24 %). Približne 31 % domácnostiam s tromi a viac deťmi hrozí chudoba alebo sociálne vylúčenie.

3.4.3. Od roku 2011 sa sociálne výdavky znížili, v dôsledku čoho sa hospodárske a sociálne podmienky zhoršili⁽¹⁷⁾. V niektorých členských štátoch, napríklad vo Fínsku, Portugalsku a Grécku, je prístup k zdravotnej starostlivosti pre ľudí v ťažkých situáciách a s nízkym príjmom aj naďalej problematický.

3.5. **Segmentácia trhu práce** je v niektorých členských štátoch naďalej veľká, o čom svedčí najmä vysoký podiel dočasných pracovných zmlúv (40 %) a zmlúv na čiastočný úväzok (30 %) u mladých, ako aj pretrvávajúce rozdiely v odmeňovaní mužov a žien a nízka miera prechodu od pracovných zmlúv poskytujúcich slabú ochranu k zmluvným formám práce, ktoré zamestnancom zabezpečujú väčšiu ochranu.

4. Všeobecné pripomienky k navrhovaným usmerneniam

4.1. Z výsledkov nedávnej verejnej konzultácie o stratégii Európa 2020⁽¹⁸⁾ vyplýva, že pokiaľ ide o zamestnanosť, výskum a vývoj a chudobu, EÚ ešte ani zďaleka nedosiahla ciele, ktoré si stanovila. Podľa údajov z roku 2013 dosahuje miera zamestnanosti 68,4 % (omnoho nižšia, než je cieľ stanovený na 75 %), úroveň investícií do výskumu a vývoja 2,0 % HDP (čo je veľmi ďaleko od cieľa 3 %) a 122 miliónom ľudí hrozí chudoba a sociálne vylúčenie (o dosť viac, než je cieľ 97 miliónov).

4.2. EHSV berie na vedomie pokrok, ktorý dosiahla Komisia v týchto usmerneniach v porovnaní s usmerneniami z roku 2010, a oceňuje pozitívnejší prístup zaujatý v 5. usmernení.

4.3. V kontexte pretrvávajúcej hospodárskej a finančnej krízy a zatiaľ ešte krehkého oživenia hospodárstva by sa mal boj proti nezamestnanosti a chudobe stať jedným z prioritných cieľov politiky EÚ a členských štátov. EHSV zastáva názor, že sa musia zlepšiť kroky na monitorovanie trhu práce, prechodu zo škôl do pracovného prostredia a boja proti chudobe a tieto kroky by mali zahŕňať aj špecifické ciele a opatrenia pre najzraniteľnejšie skupiny.

⁽¹³⁾ V roku 2013 dosahovala miera zamestnanosti 68,4 % oproti 70,3 % v roku 2008 (–1,9 percentuálneho bodu).

⁽¹⁴⁾ V rokoch 2008 až 2013 miera zamestnanosti osôb vo veku 20 – 64 rokov v eurozóne 18 klesla o 2,5 percentuálneho bodu, a síce zo 70,2 % v roku 2008 na 67,7 % v roku 2013.

⁽¹⁵⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁶⁾ V roku 2012 predstavovalo toto riziko v EU-28 v prvom prípade 47,8 % a v druhom 24,4 %.

⁽¹⁷⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁸⁾ COM(2015) 100 final.

4.4. EHSV podotýka, že usmernenia pre zamestnanosť neobsahujú kvantifikované ciele, a preto sa môže stať, že členské štáty budú vyvíjať menšie úsilie na plnenie spoločných cieľov na podporu zamestnanosti v EÚ. EHSV sa prostredníctvom návrhov, ktoré vyslovil vo viacerých svojich stanoviskách, zasadzoval za stanovenie merateľných cieľov, najmä pokiaľ ide o rovnosť pohlaví, zamestnanosť mladých ľudí, boj proti pracovným podmienkam s nedostatočnou sociálnou ochranou, boj proti chudobe (vrátane chudoby pracujúcich), ako aj zamestnanosť migrantov a osôb so zdravotným postihnutím⁽¹⁹⁾.

4.5. Sociálne aspekty verejného obstarávania by sa mali uznať ako hlavné prostriedky na zlepšenie kvality trhu práce a stimulovanie dopytu po pracovnej sile.

4.6. Európska stratégia zamestnanosti by mala obsahovať jasné ciele, pokiaľ ide o zníženie miery nezamestnanosti mladých, zníženie miery dlhodobej nezamestnanosti, ponuku práce alebo odbornej prípravy pre mladých vo veľmi krátkom čase, vytváranie primeraných štruktúr starostlivosti o deti umožňujúcich zladit' pracovný a súkromný život, zmenšenie rozdielov medzi ženami a mužmi a boj proti chudobe, pričom by mala zároveň hodnotiť účinnosť prijatých opatrení. Usmernenia z roku 2010 len málo prispeli k zlepšeniu zamestnanosti a zníženiu miery chudoby. Keďže sa nedosiahol žiaden pokrok, je nevyhnutné, aby EÚ a členské štáty, bezodkladne prijali ambicióznejšie riešenia.

5. Konkrétne pripomienky a návrhy na zmenu štyroch usmernení pre zamestnanosť

5.1. 5. usmernenie: Zvyšovanie dopytu po pracovnej sile

5.1.1. EHSV výslovne podporil cieľ EÚ dosiahnuť do roku 2020 zvýšenie miery zamestnanosti na 75 %. Znepokojuje ho však klesajúca tendencia zaznamenaná v uplynulých rokoch, v dôsledku ktorej je nevyhnutné zmeniť politiku, aby sa mohol dosiahnuť stanovený cieľ.

5.1.2. EHSV uznáva, že štát a verejné investície zohrávajú kľúčovú úlohu pri vytváraní pracovných miest. Preto odporúča vyvinúť značné úsilie v oblasti verejných investícií, ako aj v oblasti inteligentných a ambiciózných politík zamestnanosti na podporu vytvárania pracovných miest, a žiada, aby bol pri pridelovaní verejných zákaziek dôležitým kritériom aspekt zamestnanosti. „Technologické“, „zelené“ a „biele“ pracovné miesta a skupiny „mladí ľudia“ a „dlhodobo nezamestnaní“ by mali byť prioritnými cieľmi usmernení pre zamestnanosť.

5.1.3. EHSV oceňuje opatrenia, ktoré majú uľahčiť vytváranie pracovných miest, ako je najmä podpora MSP a podnikania, ale aj podpora sociálneho hospodárstva a sociálnej inovácie, a preto žiada Európsku úniu a členské štáty, aby sa na tieto aspekty zamerali. Súčasne žiada, aby sa pracovné miesta vytvárali na udržateľnom základe. V tejto súvislosti odporúča doplniť prvú vetu 5. usmernenia: „[...] odstrániť prekážky pre podniky pri nábore zamestnancov, **podporovať stabilitu a kvalitu pracovných miest**. [...]“.

5.1.4. EHSV už dlhé roky zastáva názor, že ak chceme vytvárať pracovné miesta a posilniť hospodársky rast, je nevyhnutné kľásť dôraz na výskum a vývoj, odbornú prípravu, infraštruktúru, zdravotníctvo a sociálne služby. EHSV v tejto súvislosti zdôrazňuje, že sociálne investície majú množstvo pozitívnych účinkov na zamestnanosť, a odporúča, aby sa podpora investícií stala kľúčovým prvkom revízie integrovaných usmernení⁽²⁰⁾.

5.1.5. Pokiaľ ide o daňovú oblasť, EHSV odporúča uskutočniť zmeny, ktorými by sa znížilo daňové zaťaženie práce, pod podmienkou, že to nespochybni ani úroveň sociálnej ochrany, ani sociálne výdavky, ktoré by sa mimochodom mali zlepšiť. Všetky príjmy sa musia riadne podieľať na financovaní sociálneho zabezpečenia. Preto bude potrebné použiť na kompenzáciu tohto zníženia iné zdroje príjmov (napríklad vlastné zdroje EÚ⁽²¹⁾), daň z finančných transakcií, dane z majetku a z podnikov).

5.1.6. EHSV súhlasí s Komisiou, že je potrebné podporovať sociálny dialóg a kolektívne dohody, pričom treba prihliadať na národné špecifiká a rešpektovať autonómiu sociálnych partnerov. Stanovenie minimálnej mzdy v jednotlivých štátoch a zvyšovanie nízkych miezd pomáhajú zvýšiť vnútorný dopyt a znížiť chudobu.

⁽¹⁹⁾ Ú. v. EÚ C 242, 23.7.2015, s. 9; Ú. v. EÚ C 12, 15.1.2015, s. 16; Ú. v. EÚ C 354, 28.12.2010, s. 8; Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 52; Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 15, a Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 113.

⁽²⁰⁾ Ú. v. EÚ C 226, 16.7.2014, body 1.5 a 5.3.3.

⁽²¹⁾ Ako sa uvádza v stanovisku ECO/377 – Európska daň ako vlastný zdroj EÚ (zatiaľ neuverejnené v úradnom vestníku).

5.2. 6. usmernenie: Zvyšovanie ponuky pracovnej sily a jej zručností

5.2.1. EHSV opakuje, že politika zameraná na vytváranie kvalitných pracovných miest, ktorá má ambiciózne ciele v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania, do značnej miery pomáha posilniť rast a zvýšiť produktivitu. Oceňuje preto, že Komisia kladie prioritný dôraz na boj proti predčasnému ukončovaniu školskej dochádzky a nesúlad medzi ponukou zručností a potrebami trhu práce.

5.2.2. Napriek „určitému pozitívnemu vývoju, pokiaľ ide o mieru nezamestnanosti mladých ľudí“⁽²²⁾, sa EHSV domnieva, že v niektorých členských štátoch je situácia ešte stále veľmi vážna, najmä v krajinách na juhu Európy, a nemôže akceptovať, že rozdiely medzi jednotlivými krajinami sú také výrazné a stále pretrvávajú. EHSV už viackrát žiadal, aby sa na boj proti chudobe mladých ľudí stanovili ambiciózne ciele, tak v rámci stratégie Európa 2020, ako aj v rámci usmernení pre zamestnanosť, a naliehavo žiada, aby sa nezávisle od revízie stratégie Európa 2020 v tomto usmernení stanovil kvantifikovaný cieľ pre zníženie nezamestnanosti mladých ľudí.

5.2.3. EHSV považuje za veľmi znepokojujúce, že podiel mladých ľudí, ktorí nepracujú a nepokračujú vo vzdelávaní alebo odbornej príprave, v polovici členských štátov výrazne stúpol. Členské štáty by mali vytvoriť systémy celoživotného vzdelávania a odbornej prípravy pre všetky vekové kategórie. EHSV žiada EÚ a členské štáty, aby čo najskôr zaviedli do praxe národné plány v súvislosti so zárukou pre mladých ľudí a poskytli príslušným inštitúciám dostatočné prostriedky a zároveň zhodnotili kvalitu národných plánov a účinnosť už použitých finančných zdrojov.

5.2.4. Keďže podiel dlhodobo nezamestnaných neustále rastie, EHSV sa domnieva, že Únia a členské štáty by mali urýchlene vypracovať národné plány na boj proti dlhodobej nezamestnanosti, ktoré by boli podobné súčasným plánom v súvislosti so zárukou pre mladých ľudí, a stanoviť ciele z hľadiska zníženia.

5.2.5. EHSV zastáva názor, že absolútnymi prioritami sú rozvoj zručností pracovníkov s nízkou kvalifikáciou a podpora vzdelávania dospelých, pričom by sa mali zlepšiť kvalifikácie, aby sa zlepšila ich vhodnosť z hľadiska potrieb trhu práce. Členské štáty musia všetkým nezamestnaným a všetkým zamestnancom poskytnúť možnosti vzdelávať sa. Preto by sa v tomto usmernení mali stanoviť a požadovať opatrenia, ako je vymedzenie ukazovateľov z hľadiska verejných a súkromných investícií do odborného vzdelávania, ako aj právo pracovníkov na platené študijné voľno. Podpora odbornej prípravy s cieľom vyučiť sa povolaniu a modernizácia vzdelávacích programov sú takisto nevyhnutné na uľahčenie prechodu zo školy do zamestnania, čo znamená, že podniky si musia uvedomiť význam odbornej prípravy.

5.3. 7. usmernenie: Zlepšovanie fungovania trhov práce

5.3.1. EHSV oceňuje, že v tomto usmernení sa zdôrazňuje nevyhnutnosť zabezpečiť kvalitné pracovné miesta z hľadiska sociálno-ekonomického zabezpečenia, možností vzdelávania a odbornej prípravy, pracovných podmienok (vrátane zdravia a bezpečnosti) a rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom. Želal by si však, aby sa v definícii kvalitného pracovného miesta spomenuli okrem iného aj spravodlivé mzdy/primerané odmeňovanie, stabilné pracovné vzťahy, rovnosť mužov a žien a zastúpenie pracovníkov. EHSV zdôrazňuje, že je nevyhnutné monitorovať trh práce, najmä v snahe zmenšiť jeho segmentáciu a so zreteľom na kvalitatívne aspekty novovytvorených pracovných miest.

5.3.2. Ako už EHSV podotkol, kvalitatívny rozmer pracovných miest je mimoriadne dôležitý, pretože vytvárať pracovné miesta za každú cenu, bez nastolenia dôstojných/náležitých ekonomických a sociálnych podmienok (neisté pracovné miesta, veľmi nízke mzdy, nedostatočná bezpečnosť a slabý dôraz na zdravie pri práci), to nie je riešenie. Tento trend, zaznamenaný v mnohých členských štátoch, je teda nevyhnutné zvrátiť. V snahe zdôrazniť túto prioritu EHSV navrhuje zmeniť názov 7. usmernenia takto: „Zlepšovanie fungovania trhov práce **s cieľom vytvárať kvalitné pracovné miesta**“.

5.3.3. EHSV sa zasadzuje za to, aby sa novovytvorené pracovné miesta systematicky monitorovali na základe kvalitatívnych kritérií. Pracovné právo musí podporovať stabilné zmluvy. Bez ohľadu na typ zmluvy žiadnemu pracovníkovi nemožno uprieť náležité práva na ochranu pri práci. Atypické zmluvy musia byť výnimkou, nesmú sa stať pravidlom. EHSV zdôrazňuje, že je nevyhnutné, aby členské štáty pokračovali v úsilí začleniť neformálnu ekonomiku do formálneho hospodárstva a zamedzili nelegálnej práci.

⁽²²⁾ COM(2014) 906 final.

5.3.4. EHSV sa domnieva, že verejné subjekty by mali ísť príkladom, pokiaľ ide o kvalitu pracovných miest, keďže takáto povinnosť by sa v rámci outsourcingu alebo verejného obstarávania nemala dať obísť. Verejné subjekty by preto mali vo veľkej miere využívať možnosti súvisiace so sociálnymi aspektmi verejného obstarávania uvedené v smernici 2014/24/EÚ v snahe zaručiť kvalitu pracovných miest, zamedziť neistým zmluvám alebo nútenej samostatnej zárobkovej činnosti a presadiť spravodlivé zmluvy so subdodávateľmi.

5.3.5. EHSV súhlasí s Komisiou, že je dôležité posilniť aktívne politiky trhu práce a zaručiť ich lepšie vzájomné pôsobenie s pasívnymi opatreniami. Verejné služby zamestnanosti by mali venovať mimoriadnu pozornosť snahe uľahčiť prechod z nezamestnanosti do zamestnania a zabezpečeniu dôstojných ekonomických podmienok počas prechodného obdobia a mali by včas poskytnúť nezamestnaným individuálnu pomoc. Aktívne politiky by sa mali posilniť, a nie oslabiť. Znamená to, že by sa mal zachovať finančný základ, ktorý by bol primeraný krízovým obdobiam a vážnosti situácie na trhu práce.

5.3.6. EHSV súhlasí s tým, že by sa mala zvýšiť mobilita pracovníkov v rámci európskeho územia, avšak pod podmienkou, že sa zachová možnosť prenosu dôchodkových práv, zabezpečí uznávanie zručností a že sa s pracovníkmi bude zaobchádzať v súlade s pracovnými podmienkami, ktoré platia v hostiteľskej krajine. S pracovníkmi z tretích krajín je takisto nevyhnutné zaobchádzať dôstojne, pričom treba rešpektovať zákony a usilovať sa zamedziť zneužívaniu.

5.4. 8. usmernenie: Zabezpečovanie spravodlivosti, boj proti chudobe a presadzovanie rovnakých príležitostí

5.4.1. EHSV zastáva názor, že vzhľadom na narastajúce sociálne rozdiely v Európe je nevyhnutné, aby sa zintenzívnili boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, čo si vyžaduje špecifické opatrenia zamerané na zraniteľné skupiny, najmä na mladých ľudí a deti, rodiny s jedným rodičom, migrantov, menšiny, osoby so zdravotným postihnutím, staršie osoby, Rómov a bezdomovcov. Opätovne potvrdzuje, že v tomto usmernení by sa malo viac zdôrazniť znižovanie rizika chudoby a mali by sa stanoviť konkrétne ciele⁽²³⁾.

5.4.2. EHSV pripomína, že na to, aby sa mohlo znížiť riziko chudoby, je nevyhnutné mať k dispozícii spoločné, stabilné a spoľahlivé ukazovatele, ktoré umožnia sledovať dosiahnutý pokrok. Hoci už boli zaznamenané pozitívne zmeny, EHSV zdôrazňuje, že je potrebné vytvoriť nové ukazovatele, ktoré umožnia napríklad posúdiť vzťah medzi príjmom a kúpnu silou v každom členskom štáte.

5.4.3. EHSV vyzdvihuje nevyhnutnosť zabezpečiť zaručený minimálny príjem⁽²⁴⁾ a prostredníctvom opatrení na boj proti „chudobe pracujúcich“ a sociálnemu vylúčeniu zabrániť nárastu fenoménu nízkych plátov. Napriek tomu, že na to existujú právne ustanovenia v zmluvách, je nevyhnutné čo najviac obmedziť neisté zmluvy v prospech dlhodobých zmlúv so zárukou sociálnej ochrany, investovať do odbornej prípravy a vytvárania pracovných miest, bojovať proti nezamestnanosti mladých ľudí, podporovať začlenenie osôb vylúčených zo spoločnosti a zaručiť sociálnu ochranu v prechodných obdobiach medzi vzdelávaním a prácou.

5.4.4. EHSV žiada EÚ a členské štáty, aby posilnili opatrenia na boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu a zamerali sa na najviac ohrozené skupiny a stanovili konkrétne ciele pre začlenenie týchto osôb do spoločnosti a trhu práce.

5.4.5. EHSV pripomína, že najlepším spôsobom, ako zmenšiť chudobu, je poskytnúť ľuďom kvalitné zamestnanie, podporiť ich zapojenie do trhu práce a života spoločnosti, a takisto zvýšiť ich zamestnateľnosť a prispôsobivosť.

5.4.6. V predchádzajúcich stanoviskách⁽²⁵⁾ sa EHSV tiež postavil nanajvýš skepticky k názoru, že zvyšovanie zákonom stanoveného dôchodkového veku by mohlo prispieť k riešeniu demografických výziev. Výbor zastáva názor, že je skôr potrebné priblížiť skutočný odchod do dôchodku existujúcemu zákonnému veku odchodu do dôchodku (preto je v prvom rade nevyhnutné prispôbiť pracovné podmienky veku pracovníkov⁽²⁶⁾). Znenie 8. usmernenia o reforme dôchodkov treba preto náležite zmeniť.

V Bruseli 27. mája 2015

Preedseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

⁽²³⁾ Ú. v. EÚ C 21, 21.1.2011, s. 66.

⁽²⁴⁾ Ú. v. EÚ C 170, 5.6.2014, s. 23.

⁽²⁵⁾ Ú. v. EÚ C 318, 29.10.2011, s. 1, bod 2.2.

⁽²⁶⁾ Ú. v. EÚ C 318, 29.10.2011, s. 1, kapitoly 2 a 6.

PRÍLOHA

k stanovisku Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledujúce pozmeňovacie návrhy boli v priebehu diskusie zamietnuté, získali však aspoň štvrtinu odovzdaných hlasov:

Bod 1.6

Zmeniť:

„EHSV ~~veľmi~~ znepokojuje, že sa v niektorých členských štátoch EÚ pokračuje v politike úsporných opatrení, ktorá bráni dosiahnutiu cieľov v oblasti zamestnanosti a znižovania chudoby. V tejto súvislosti sa výbor čuduje, že Komisia tak v spoločnej správe o zamestnanosti, ako aj v usmerneniach politík zamestnanosti úplne opomenula riziko zmeny nízkej inflácie na defláciu. Situácia obzvlášť zasiahla niektoré skupiny, ako sú mladí ľudia, pracovníci s nízkou kvalifikáciou, dlhodobo nezamestnaní, ženy, osoby so zdravotným postihnutím, migranti, deti, Rómovia a domácnosti s jedným rodičom. EHSV zastáva názor, že usmernenia politík zamestnanosti dostatočne neodrážajú nutnosť, aby sa boj proti nezamestnanosti a chudobe, ako aj väčšie zosúladenie dopytu a ponuky na trhu práce stal jedným z hlavných cieľov politiky EÚ a členských štátov.“

Výsledok hlasovania

Za: 32

Proti: 66

Zdržali sa: 9

Bod 1.6.9

Doplniť:

„8. usmernenie: ~~zrušiť návrh automaticky prepojiť zákonom stanovený vek odchodu do dôchodku s očakávanou dĺžkou života v členských štátoch a doplniť~~ Namiesto odkazu na zvyšovanie skutočného veku odchodu do dôchodku by sa mala výslovne uviesť nevyhnutnosť podporovať opatrenia umožňujúce, aby sa skutočný vek odchodu do dôchodku priblížil k zákonom stanovenému veku.“

Výsledok hlasovania

Za: 36

Proti: 73

Zdržali sa: 11

Vložiť nový bod za bod 5.3

„Členské štáty by mali znižovať segmentáciu trhu práce a predchádzať jej a zároveň by mali podporovať vytváranie pracovných miest. Pravidlá a inštitúcie na ochranu zamestnanosti by mali vytvárať vhodné náborové prostredie okrem iného tým, že na trhu práce sprístupnia rozmanité zmluvné dojednania.“

Výsledok hlasovania

Za: 36

Proti: 63

Zdržali sa: 10

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1007/2009 o obchodovaní s výrobkami z tuleňov“

[COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)]

(2015/C 332/09)

Spravodajca: Thomas McDONOGH

Európsky parlament (12. februára 2015) a Rada (20. februára 2015) sa rozhodli podľa článku 114 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom:

„Návrh Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1007/2009 o obchodovaní s výrobkami z tuleňov“

[COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)].

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 5. mája 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája 2015) prijal 161 hlasmi za, pričom 9 členov sa hlasovania zdržalo, toto stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1 Zmeny a doplnenia európskej legislatívy musia byť prijaté v súlade s odporúčaniami a predpismi so zreteľom na základné nariadenie z 18. júna 2014, keď orgán WTO na urovnávanie sporov (DSB) prijal správy skupiny odborníkov a odvolacieho orgánu.

1.2 Rozličné orgány vrátane EÚ by mali dôsledne vykonávať predpisy a nariadenia o humánnejších metódach zabíjania. Mali by sa vykonať všetky možné kroky s cieľom odstrániť zbytočné utrpenie populácie tuleňov. Napríklad zabíjanie mladých tuleňov palicami na jar v Kanade možno najvýstižnejšie opísať ako barbarstvo a organizácie na ochranu práv zvierat na celom svete proti nemu vytrvalo bojujú. EHSV ostro odsudzuje túto metódu zabíjania.

1.3 Musia sa zaviesť realistické overiteľné kvóty vrátane povolených metód zabíjania pre tradičný lov na účely obživy, ktorý vykonávajú komunity Inuitov. Zároveň treba rešpektovať dobré životné podmienky zvierat.

1.4 Treba primerane monitorovať a kontrolovať kvóty, limity na lov, ďalšie dodržiavanie predpisov atď.

1.5 Minimálne požiadavky na systém sledovateľnosti by mohli byť formulované ako súbor požiadaviek, ktoré musia splniť hospodárske subjekty pri dovoze do EÚ, vrátane troch kľúčových aspektov ⁽¹⁾:

1. identifikačné požiadavky;
2. požiadavky na zaznamenávanie a uchovávanie údajov;
3. schopnosť vypracovať správy o sledovateľnosti (overovanie).

2. Úvod

2.1 Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 zo 16. septembra 2009 o obchodovaní s výrobkami z tuleňov (ďalej len „základné nariadenie“) sa stanovuje všeobecný zákaz uvádzania týchto výrobkov na trh Únie.

⁽¹⁾ Komisiou financovaná štúdia o vykonávacích opatreniach na obchodovanie s výrobkami z tuleňov, ktorú realizovala poradenská spoločnosť COWI v spolupráci so spoločnosťou ECORYS.

2.2 Základné nariadenie obsahuje výnimku zo všeobecného zákazu výrobkov z tuleňov pochádzajúcich z lovu tradične vykonávaných komunitami Inuitov a inými komunitami pôvodného obyvateľstva na účely ich obživy (ďalej len „výnimka pre pôvodné obyvateľstvo“).

2.3 Obsahuje aj výnimky na dovoz výrobkov z tuleňov pochádzajúcich z tuleňov ulovených výhradne na účely udržateľného hospodárenia s morskými zdrojmi na neziskovej báze a na nekomerčné účely („výnimka týkajúca sa hospodárenia s morskými zdrojmi“), ako aj pre dovoz príležitostného charakteru, ktorý pozostáva výlučne z tovaru na osobné použitie cestujúcich alebo ich rodín.

2.4 Vo vykonávacom nariadení, ktorým je nariadenie Komisie (EÚ) č. 737/2010 z 10. augusta 2010, sa ustanovujú podrobné pravidlá vykonávania základného nariadenia.

2.5 Oba akty („režim EÚ týkajúci sa tuleňov“) v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO) napadla Kanada a Nórsko v spore ES – opatrenia zakazujúce dovoz výrobkov z tuleňov a ich uvádzanie na trh (DS400 a DS401).

2.6 Kým zo správ WTO vyplýva, že zákaz výrobkov z tuleňov možno v zásade odôvodniť etickými obavami o dobré životné podmienky tuleňov, obidve výnimky (výnimka pre pôvodné obyvateľstvo a výnimka týkajúca sa hospodárenia s morskými zdrojmi) boli v správach spochybnené.

2.7 Výnimka týkajúca sa hospodárenia s morskými zdrojmi sa nepovažovala za opodstatnenú, pretože prípadný rozdiel medzi obchodnou povahou komerčného lovu a lovom v rámci hospodárenia s morskými zdrojmi (v malom rozsahu, na neziskovom základe) nebol dostatočný na odôvodnenie tohto rozlišovania.

2.8 Pokiaľ ide o výnimku pre pôvodné obyvateľstvo, hoci v zásade predstavuje legitímny rozdiel, odvolací orgán konštatoval, že niektoré prvky jej znenia a uplatňovania predstavujú „svojoľnú a neoprávnenú diskrimináciu“.

2.9 Dňa 10. júla 2014 Európska únia oznámila orgánu WTO na urovnávanie sporov, že má v úmysle vykonať odporúčania a rozhodnutia tohto orgánu týkajúce sa tohto sporu formou zodpovedajúcej jej záväzkom voči WTO.

2.10 Dňa 5. septembra 2014 sa Európska únia, Kanada a Nórsko dohodli, že primeraná lehota na vykonanie odporúčaní a rozhodnutí orgánu WTO na urovnávanie sporov je 16 mesiacov. Z toho vyplýva, že táto lehota uplynie 18. októbra 2015.

2.11 Cieľom tohto legislatívneho návrhu je vykonať odporúčania a rozhodnutia orgánu WTO na urovnávanie sporov, pokiaľ ide o základné nariadenie. Vytvára tiež právny základ na zosúladenie nariadenia (EÚ) č. 737/2010 s uvedenými rozhodnutiami.

2.12 Obavy súvisiace s výnimkou týkajúcou sa hospodárenia s morskými zdrojmi sa vyriešia vypustením tejto výnimky zo základného nariadenia. Obavy týkajúce sa znenia a uplatňovania výnimky pre pôvodné obyvateľstvo sa riešia úpravou výnimky, najmä prepojením jej používania s dodržiavaním dobrých životných podmienok zvierat a stanovením obmedzenia na uvádzanie výrobkov z tuleňov na trh v prípade, keď rozsah lovu alebo iné okolnosti naznačujú, že lov sa vykonáva hlavne na obchodné účely.

2.13 Okrem toho odborníci Komisie spolu s odborníkmi z Kanady pracujú na vytvorení potrebného systému osvedčovania, ktorý by umožnil kanadským Inuitom využiť výnimku týkajúcu sa Inuitov v rámci režimu EÚ týkajúceho sa tuleňov.

2.14 Štruktúru uvádzania výrobkov Inuitov na trh by mali vytvoriť príslušné jednotlivé vlády.

3. Všeobecné pripomienky

3.1 Lov tuleňov zároveň predstavuje integrálnu súčasť kultúry a identity Inuitov a ostatných komunít pôvodného obyvateľstva a významne prispieva k ich obžive. Úplný zákaz lovu tuleňov, zavedený pred niekoľkými rokmi vzhľadom na tlak verejnej mienky vyvolal u Inuitov hlbokú krízu a mal za následok chudobu a neschopnosť zabezpečiť ich prežitie. V súčasnosti je 90 % Inuitov nezamestnaných a mnoho z nich je úplne odkázaných na sociálne dávky. Z týchto dôvodov sa nedávno znovu povolil lov tuleňov, ktorý vykonávajú Inuiti a iné komunity pôvodného obyvateľstva na účely vlastnej obživy.

3.2 EHSV navrhuje zapojiť Inuitov do procesu prebiehajúceho medzi Európskou komisiou a kanadskou vládou s cieľom nájsť spolu najlepší spôsob, ako zabezpečiť právo Inuitov na živobytie a zároveň chrániť tuleňov pred medzinárodným obchodom a vyhynutím.

3.3 V prípade lovu vykonávaného komunitami Inuitov a inými komunitami pôvodného obyvateľstva, ako aj pri iných typoch lovu tuleňov nemožno účinne a trvalo uplatňovať skutočne humánny spôsob usmrcovania. Napriek tomu je však vhodné vzhľadom na cieľ nariadenia (ES) č. 1007/2009 podmieniť uvádzanie produktov pochádzajúcich z lovu vykonávaného komunitami Inuitov a inými komunitami pôvodného obyvateľstva na trh Únie tým, že tento lov sa v najväčšej možnej miere bude vykonávať spôsobom, ktorý znižuje bolesť, úzkosť, strach alebo iné formy utrpenia lovených zvierat.

3.4 Nariadením (ES) č. 1007/2009 sa tiež výnimočne umožňuje uvádzanie výrobkov z tuleňov na trh v prípadoch, keď sa lov vykonáva výlučne na účely udržateľného hospodárenia s morskými zdrojmi.

3.5 I keď sa uznáva význam lovu na účely udržateľného hospodárenia s morskými zdrojmi, v praxi však môže byť náročné odlišiť tento lov od rozsiahleho lovu vykonávaného hlavne na obchodné účely. To môže viesť k neodôvodnenej diskriminácii medzi príslušnými výrobkami z tuleňov. Preto by sa táto výnimka už nemala viac udeľovať.

3.6 Uvádzanie výrobkov z tuleňov na trh sa povoľuje len v prípade, že výrobky z tuleňov pochádzajú z lovu tradične vykonávaného komunitami Inuitov a inými komunitami pôvodného obyvateľstva za predpokladu, že sa splnia všetky tieto podmienky:

- a) lov tradične vykonávala komunita;
- b) lov prispieva k obžive komunity a nevykonáva sa najmä z obchodných dôvodov;
- c) lov sa vykonáva spôsobom, ktorý v najväčšej možnej miere znižuje bolesť, úzkosť, strach alebo iné formy utrpenia lovených zvierat, berúc do úvahy tradičný spôsob života a existenčné potreby komunity.

3.7 EHSV súhlasí s podmienkami na uvádzanie výrobkov z tuleňov na trh, ale navrhuje, aby Európska komisia našla správnu rovnováhu medzi ochranou tuleňov a potrebou Inuitov loviť ich, keďže je to kľúčové pre ich obživu. Nepragmatické interpretovanie uvedených podmienok by v praxi mohlo zabrániť Inuitom loviť tulene.

3.8 EHSV sa domnieva, že by bolo vhodné:

- a) zaviesť osobitný štatút pre výrobky z tuleňov, ktoré vyrábajú Inuiti podľa tradičného spôsobu lovu, napríklad „tradične ulovené Inuitmi“. V tomto prípade s cieľom zabrániť ďalším medzinárodným sporom by mohlo byť vhodné jasne definovať tento pojem ako „nepriemyselný lov“;
- b) vytvoriť systém sledovania, označovania a špecifické logo na monitorovanie činnosti Inuitov a chrániť a informovať spotrebiteľov;
- c) zväziť zavedenie dovozných kvót, ak sa zistí porušovanie dohodnutých podmienok.

3.9 Dovoz výrobkov z tuleňov sa takisto povoľuje v prípade, ak má príležitostný charakter a pozostáva výlučne z tovaru na osobné použitie cestujúcich alebo ich rodín. Charakter a množstvo tohto tovaru nesmú naznačovať, že sa dováža z obchodných dôvodov.

3.10 Ďalšie organizovanie sledovateľnosti závisí na uplatňovanom systéme a na zodpovednosti rozličných zapojených orgánov. V kontexte nariadenia o obchodovaní s výrobkami z tuleňov by sa tieto minimálne požiadavky mali interpretovať takto:

Identifikačné požiadavky

Identifikačné požiadavky zahŕňajú v zásade tri prvky:

- lovec (buď lovec z komunity Inuitov alebo pôvodného obyvateľstva, alebo lovec s povolením na účely riadenia zdrojov) – s jedinečným identifikačným číslom,
- zberná stanica (s označením územia/geografickej lokality),
- výrobok (v podstate sleduje transakciu medzi lovcom a zbernou stanicou).

Môže byť potrebné označiť navyše alebo namiesto toho „lov“ v prípade, že nie je priamo spojený s lovcom, neexistuje zberná stanica ani nezahŕňa národnú úroveň, ale len konkrétne regióny.

3.11 Pri prijímaní rozhodnutia, ktoré je konečné a záväzné, WTO musí zosúladiť protichodné ustanovenia z medzinárodných dohôd, ktoré majú takmer 70 rokov. Jedno z týchto ustanovení zakazuje „svojoľnú či neodôvodnenú diskrimináciu“ medzi krajinami. Ďalšie tvrdí, že národy môžu konať tak, ako je „potrebné na ochranu verejných mravov“⁽²⁾.

3.12 „Veľkosť národa a jeho morálny pokrok môžeme posudzovať podľa toho, ako zaobchádza so zvieratami.“⁽³⁾

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

⁽²⁾ A. Butterworth and M. Richardson, *Marine. Policy* 38, 457–469; 2013.

⁽³⁾ Citát pripisovaný Mahátma Gándhímu.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1236/2010, ktorým sa ustanovuje systém kontroly a vynucovania uplatniteľný v oblasti, na ktorú sa vzťahuje Dohovor o budúcej multilaterálnej spolupráci pri rybolove v severovýchodnom Atlantiku“

[COM(2015) 121 final – 2015/0063 (COD)]

(2015/C 332/10)

Európsky parlament (25. marca 2015) a Rada (23. marca 2015) sa rozhodli podľa článku 43 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom:

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1236/2010, ktorým sa ustanovuje systém kontroly a vynucovania uplatniteľný v oblasti, na ktorú sa vzťahuje Dohovor o budúcej multilaterálnej spolupráci pri rybolove v severovýchodnom Atlantiku“

[COM(2015) 121 final – 2015/0063 (COD)].

Vzhľadom na to, že sa k obsahu tohto návrhu už vyjadril vo svojom stanovisku na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zavádzajú osobitné podmienky lovu hlbokomorských zásob rýb v severovýchodnom Atlantiku a ustanovenia týkajúce sa rybolovu v medzinárodných vodách severovýchodného Atlantiku a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 2347/2002“, prijatom 13. februára 2013 ⁽¹⁾ a v stanovisku na tému „Akčný plán námornej stratégie v oblasti Atlantického oceánu. Ako dosiahnuť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast“, prijatom 18. septembra 2013 ⁽²⁾, výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája) rozhodol 173 hlasmi za, pričom 10 členovia sa hlasovania zdržali, nevypracovať nové stanovisko k predmetnému návrhu, ale odkázať na postoj, ktorý zaujal v spomínaných dokumentoch.

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 133, 9.5.2013, s. 41.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 341, 21.11.2013, s. 77.

ISSN 1977-1037 (elektronické vydanie)
ISSN 1725-5236 (papierové vydanie)

Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie
2985 Luxemburg
LUXEMBURSKO

SK